

รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้สีสันลวดลาย
ที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติก
บ้านพงจือหือเระ ตำบลกายูบอเกาะ
อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

โดย ดำรงค์ นะยะอิ และคณะ

พฤศจิกายน 2554

รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้สีส้นลวดลาย ที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติก บ้านพงจือหือเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

1. นายดำรงค์ นะยะอิ	ประธานกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นางสาวนุรีชะ วาแมติชา	รองประธานกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	รองหัวหน้าโครงการวิจัย
3. นางอามีเนาะ เซะกามิ	รองประธานกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	รองหัวหน้าโครงการวิจัย
4. นางสาวแยนะ วาลง	ประชาสัมพันธ์กลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	ประชาสัมพันธ์โครงการ
5. นางสีดีอาปีสะ วาณิช	การตลาดกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	รองฝ่ายการตลาด
6. นางสาวคอดีเยาะ เจ๊ะโด	เลขานุการกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	เลขานุการโครงการ
7. นางลาตีพะ เจ๊ะโด	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	ทีมวิจัย
8. นางสาวรีพะ บุงอสายู	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	ทีมวิจัย
9. นางสาวลีหะ บอแซ	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	ทีมวิจัย
10. นางซากีเราะ วาณิช	การเงินกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	รองการเงินโครงการ
11. นางยะมีลี สะเฮาะ	ประชาสัมพันธ์กลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	ทีมวิจัย
12. นางรอฮานา เซะกามิ	บัญชีกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	เจ้าหน้าที่บัญชีโครงการ
13. นางสาวสารีพะ วาณิช	บัญชีกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	เจ้าหน้าที่บัญชีโครงการ
14. นางนุลอายนี แตมะ	การตลาดกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	ฝ่ายการตลาด
15. นางรอปียะ กาหลง	รองเลขานุการกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	รองเลขานุการโครงการ
16. นางสาวสุรายดา สะมะลี	การเงินกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือเระ	การเงินโครงการ
17. นางสาวเจ๊ะรอฮานิม ลอเต็ง	บัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	เลขานุการโครงการ
18. นางสาวซุฮัยดา นาโด	บัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	บัญชีโครงการ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้สีสันทดลวดลายที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา” มีวัตถุประสงค์การวิจัยอยู่ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะด้านการผลิต เทคนิคการใช้สีและสารที่ช่วยให้สีเกาะยึดกับเนื้อผ้าแต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก 2) เพื่อศึกษาและคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่หลากหลาย บนพื้นฐานความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่นอย่างมีเอกลักษณ์ 3) เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 4) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องพัฒนาการเครื่องแต่งกาย ความเป็นมา และเส้นทางของผ้าบาติกจากวัฒนธรรมอินโดนีเซียถึงบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

กระบวนการวิจัย เริ่มจากถอดบทเรียนกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระในอดีตที่ผ่านมา และศึกษาประเด็นปัญหาที่จะนำมากำหนดเป็นประเด็นวิจัยร่วมกัน สืบค้นประวัติการแต่งกายของชุมชนในอดีตเพื่อที่จะสามารถประยุกต์สวดลายจากเครื่องแต่งกายสมัยก่อน มาดัดแปลงเป็นลวดลายบาติกของกลุ่มฯ ในปัจจุบันได้ ฝึกทักษะการผลิตผ้าบาติก เรียนรู้วิธีการขึงผ้าให้ตึง การจัดวางลวดลาย การวาดลวดลายอย่างง่าย ลงเทียนตามลวดลายที่ร่างไว้ เทคนิคการลงเทียน การทำเส้นสี การใช้น้ำยาซิลิเกต การนำไปต้มเพื่อนำเทียนออกจากเนื้อผ้า เรียนรู้วิธีการผสมสี การออกแบบลวดลาย การประยุกต์ใช้ผ้าบาติกมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าคลุมศีรษะสตรีมุสลิม ผ้าปูโต๊ะ และชุดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายต่างๆ ศึกษาดูงานกลุ่มผลิตบาติก บ้านยะกัง ตำบลบางนาค อำเภอมือ จังหวัดนราธิวาส สรุปบทเรียนการศึกษาดูงานเพื่อนำมาปรับใช้พัฒนากระบวนการผลิตและการบริหารจัดการของกลุ่มฯ และขยายผลสู่การถ่ายทอดความรู้การผลิตบาติกให้กับโรงเรียนศรีฟารีดาบารูวิทยา ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ผลการวิจัย พบว่า “บาติก” (Batik) หรือ “ปาเต๊ะ” มาจากคำว่า Ba = Art และ Tik = จุด จึงมีความหมายว่าเป็นงานศิลปะบนผ้าที่มีลวดลายเป็นจุดต่างๆ แหล่งกำเนิดของผ้าบาติกมาจากไหนยังไม่เป็นที่ยุติ หลายคนเชื่อว่ามีในอินเดีย อียิปต์ หรือเปอร์เซียก่อน แล้วจึงแพร่หลายเข้าไปในอินโดนีเซีย แต่บางคนก็ยังเชื่อว่าผ้าบาติกเป็นของดั้งเดิมของอินโดนีเซีย และยืนยันว่าศัพท์เฉพาะที่เรียกวิธีการและขั้นตอนการทำผ้าบาติก เป็นศัพท์ภาษาอินโดนีเซีย ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ประชาชนชาวใต้ปรับปรุงวิธีการทำผ้าบาติก ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 การทำผ้าบาติกผูกขาดโดยสุลต่านและถือว่าการทำผ้าบาติกเป็นศิลปะในราชสำนัก เมื่อผ้าบาติกได้รับความนิยมมาก การผูกขาดโดยครอบครัวสุลต่านก็สิ้นสุดลง ศิลปะการทำผ้าบาติกได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนทั่วไป

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีการทำเครื่องหมายในการพิมพ์ผ้าบาติกโดยทำเป็นแม่พิมพ์โลหะทองแดง ซึ่งเรียกว่า “จ๊ับ”(Cap) ทำให้สามารถผลิตผ้าบาติกได้รวดเร็วขึ้น ต้นทุนก็ถูกลง

ความนิยมในการใช้ผ้าบาติกโดยเกาะชาว เมื่อก่อนใช้กันเฉพาะสตรีและเด็กเท่านั้น ต่อมาได้ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของหนุ่มสาวมี 3 ชนิด คือ โสร่ง (Sarong) สลินดัง (Salindang) เป็นผ้าซึ่งใช้ห่มทับกางเกงของบุรุษ อุเต็ง (Udeng) หรือผ้าคลุมศีรษะ

ในประเทศไทยมีการทำผ้าบาติกลายพิมพ์เทียนมาก่อนในปี พ.ศ.2483 ที่อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยสองสามี-ภรรยาชาวไทยเชื้อสายมลายูชื่อ นายแวมะ แวอาลี (ปัจจุบันท่านได้ถึงแก่กรรม) และ นางแวเียะ แวอาเต ในยุคแรกได้ผลิตเป็นผ้าคลุมหัวสไบไหล่ (Kain lepas) โดยใช้วิธีแกะสลักลงลายบนมันเทศและมันสำปะหลังมาทำเป็นแม่พิมพ์ ต่อมาได้ผลิตในรูปแบบของผ้าโสร่งปาเต๊ะ (Batik Sarong) โดยใช้แม่พิมพ์โลหะที่ผลิตในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

ปลายปี พ.ศ.2523 ประเทศไทยได้ถือกำเนิด “ผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี” (Painting Batik) ซึ่งเป็นผ้าบาติกที่เขียนลายเทียนด้วยจันตัง (Canting) ระบายสีลงลายบนผืนผ้าทั้งผืนด้วยพู่กัน ไม่มีการย้อมสีโดยใช้สี REACTIVE DYES จากประเทศมาเลเซีย ผลิตในเยอรมันแล้วเคลือบกันสีตกด้วยโซเดียมซิลิเกตเป็นสารกันสีตกแบบถาวร โดยนายเอกสรร์ อังคารวัลย์ เป็นคนแรกที่ได้นำวิธีการทำผ้าบาติกแบบระบายมาเผยแพร่วิธีการทำผ้าบาติกแนวใหม่นี้

วัฒนธรรมการแต่งกายของบ้านพงจือเนื้อเระในสมัยแรก ผู้หญิงจะนิยมสวมชุดบานง ซึ่งเสื้อบานงในสมัยแรกๆ จะมีทรงสั้น มีสีสันทดลลายสวยงาม นิยมใช้ผ้าลายดอกและลายฉลุ สีสันทดลต่อมาได้พัฒนามาเป็นเสื้อบานงยาวเหนือเข่าเล็กน้อย ส่วนผ้าโสร่ง จะนิยมนุ่งโสร่งที่สีทึบๆ เช่น สีกรมท่า น้ำเงิน เขียวแก่ สีดำ แดงเลือดหมู มีด้ายสีเงินปักเป็นลวดลายสวยงาม เรียกว่า ผ้าซอกกะ ผ้าคลุมผม ส่วนมากจะใช้ผ้าลูกไม้โปร่ง สีอ่อน ลายดอก ลายฉลุ แต่บางคนไม่นิยมคลุมศีรษะแต่จะใช้พาดบ่าแทน ต่อมาพัฒนาเป็นเสื้อทรงยาวเลยหัวเข่า สวมคู่กับกระโปรงยาว สีและลายเดียวกัน ส่วนลวดลายของผ้าจะเป็นไปตามความนิยมของแต่ละยุค สำหรับการแต่งกายของผู้ชาย จะสวมผ้าโสร่งลวดลายสีสันทดลสวยงาม สวมเสื้อคอกลมและมีผ้าคาดเอว

การผลิตผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกพงจือเนื้อเระ เริ่มจากการตัดผ้าและนำไปซักด้วยน้ำเปล่าเพื่อล้างเอาไขมันและสารต่างๆ ออกจากเนื้อผ้า แล้วนำไปตากให้แห้ง ซึ่งผ้ากับเฟรม เขียนลายตามต้องการ โดยเริ่มจากกึ่งกลางของผ้า ต้มเทียน โดยตั้งไฟอ่อนๆ เริ่มเขียนเทียน เสร็จแล้วตรวจดูว่ามีเทียนขาด เทียนบางเกินไปในส่วนไหนบ้าง การลงสีโดยผสมสีที่ต้องการใช้ ลงสีตามต้องการ ลงสันทดลลายดอกให้เสร็จก่อนแล้วจึงลงสีพื้น ปลอ่ยให้สีแห้ง ลงซิลิเกต ทิ้งให้แห้ง ชักล้าง เดิมโซดาไฟในหม้อต้มน้ำพอประมาณ จนน้ำเดือด นำผ้าซักด้วยผงซักฟอกก่อน เพื่อล้างเอาซิลิเกตออก จึงนำผ้าไปต้ม ชักอีกครั้ง ตากแดด

หลักการใช้ซิลิเกตเพื่อให้สีติดทนนาน อัตราส่วนที่ใช้คือโซเดียมซิลิเกต 1 ส่วนต่อน้ำ 2 ส่วน แต่มีเทคนิคการผสมสำหรับผ้าต่างชนิดกัน โดยผ้าหนาจะผสมให้เหลวเพื่อให้ซึมผ่านลงไปได้ ผ้าบางจะผสมให้ข้น เพื่อป้องกันไม่ให้ไหลทะลุจนเปรอะ เช่น ผ้าฟูลีซึ่งเป็นผ้าไหมเนื้อบางจะผสมให้ข้น ผ้าฝ้ายเนื้อหนาจะผสมให้เหลว

ลวดลายที่นำมาใช้ในการผลิตผ้าบาติกของกลุ่มฯ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ลายเรขาคณิต ลายจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ใบไม้ และลายสัตว์ เช่น ปลา นก หอย (ไม่นิยมทำในชุมชนมุสลิม)

การนำผ้าบาติกมาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้มากมาย การวาดลวดลายลงบนผืนผ้าจะสัมพันธ์กับขนาดของผ้าและเป้าหมายที่จะนำไปดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ด้วย ดังนี้ ผ้าเช็ดหน้า ขนาดผ้าอยู่ที่ 15 x 15 นิ้ว หรือ 12 x 12 นิ้ว ผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม ขนาดผ้าอยู่ที่ 100 x 100 เซนติเมตร หรือ 110 x 110 เซนติเมตร ผ้าปูโต๊ะ ขนาดผ้าอยู่ที่ 54 นิ้ว x 1.5 หลา ผ้าชุด (เสื้อพร้อมกระโปรง) ขนาดผ้าอยู่ที่ 42 นิ้ว x 35 หลา

ข้อตกลงภายในกลุ่มผ้าบาติกพงจือโน๊ะเร๊ะ คือ สมาชิกควรฝึกให้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญจนสามารถเป็นวิทยากรสอนคนอื่นได้ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มฯ ให้ชัดเจน คนที่เป็นตัวแทนไปประชุมต้องกลับมารายงานให้ทางกลุ่มทราบทุกครั้ง เรื่องใหญ่ๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิก จำเป็นต้องมีการประชุมชี้แจง ปรับความเข้าใจ และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่มฯ ห้ามมีการตีเพื่อน ห้ามยกยอตัวเอง คิดคำนวณค่าตอบแทน คนเขียนลาย ลงเทียน ลงสี ลงซิลิเกต ชักผ้า ต้มผ้า ด้วยความเป็นธรรม ปันผลตามความสามารถของแต่ละคน แบ่งทีมงานออกเป็นสามกลุ่ม เพื่อสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาผลิตผ้าบาติก เป็นต้น

คณะผู้วิจัย

พฤศจิกายน 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
คำถามวิจัย	2
วัตถุประสงค์	2
การดำเนินงาน	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
ทีมวิจัย	3
ที่ปรึกษาโครงการ	4
พื้นที่ดำเนินการ	5
ระยะเวลา	5
บทที่ 2 บริบทชุมชน	6
สภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพ	6
ประวัติศาสตร์ชุมชน	6
สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ	7
สภาพสังคมและวัฒนธรรม	7
สภาพทางเศรษฐกิจ	11
การสาธารณสุข	11
โครงสร้างพื้นฐาน	12
การเมืองการปกครอง	13
สภาพปัญหาในชุมชน	14
กลุ่มองค์กรในชุมชน	14
บทที่ 3 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	15
วัฒนธรรมเครื่องแต่งกายของชาวมลายู	15
ศิลปะสิ่งทอและเครื่องแต่งกายในประเทศอินโดนีเซีย	15
แหล่งผลิตบาติกในประเทศอินโดนีเซีย	28
วิธีทำผ้าปาเต๊ะในอินโดนีเซีย	28
วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวอินโดนีเซียยุคอาณานิคม	29
ศิลปะสิ่งทอและเครื่องแต่งกายในประเทศมาเลเซีย	30
การทำผ้าบาติก	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 กระบวนการวิจัย	39
รู้จักกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระผ่านกิจกรรมของ อสม.	39
ถอดบทเรียนกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ	39
พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย	40
เตรียมความพร้อมทีมวิจัย	41
สืบค้นประวัติการแต่งกายของคนในชุมชนในอดีต	41
ฝึกทักษะการผลิตผ้าบาติก	42
ทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นระยะ	42
บทที่ 5 ผลการวิจัย	45
พัฒนาการเครื่องแต่งกาย ความเป็นมา และเส้นทางของ ผ้าบาติกจากวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ถึงบ้านพงจือเนื้อเระ	45
วัฒนธรรมการแต่งกายของบ้านพงจือเนื้อเระ	65
การผลิตผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกพงจือเนื้อเระ	72
วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตผ้าบาติก	72
ขั้นตอนการผสมสี	76
ภาพรวมขั้นตอนในการทำผ้าบาติก	78
การออกแบบลวดลาย	83
ผลิตภัณฑ์ที่ดัดแปลงจากผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกพงจือเนื้อเระ	85
ข้อตกลงภายในกลุ่มผ้าบาติกพงจือเนื้อเระ	90
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	93
ภาคผนวก 1 ภาพกิจกรรม	93
ภาคผนวก 2 ข่าวกิจกรรมเกี่ยวกับบาติก	99
ภาคผนวก 3 ตัวอย่างลวดลายบาติกที่รวบรวมได้จากแหล่งต่างๆ	108
ภาคผนวก 4 ตัวอย่างเครื่องแต่งกายชุดพื้นเมืองชวา-มลายู	130
ภาคผนวก 5 รายชื่อกลุ่มที่ผลิตผ้าบาติกในจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล	142
ภาคผนวก 6 ประวัติทีมวิจัย	148

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ชุมชนบ้านพวงจื่อเนื้อเระ หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมขังเป็นบางปี มีประชากร 1,227 คน เป็นชาย 563 คน คิดเป็นร้อยละ 45.88 เป็นหญิง 664 คน คิดเป็นร้อยละ 54.12 หรือ 254 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างกรีดยาง ทำนาไว้บริโภคในครัวเรือน แต่ทว่าการประกอบอาชีพดังกล่าวมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายภายในครัวเรือน และการส่งเสียการศึกษาให้บุตร ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มสตรีและเยาวชนจึงพยายามหารายได้เสริมด้วยการรวมเป็นกลุ่มอาชีพ

จากการเดินทางไปประชุมร่วมกับส่วนราชการในโอกาสต่างๆ ทำให้ชาวบ้านหลายคนได้ตกลงว่าจะรวมกลุ่มเพื่อตัดเย็บเสื้อผ้า โดยมองว่าผ้าบาติกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตลาดยังต้องการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลายรูปแบบ ตัดเย็บเป็นชุดพื้นเมือง เช่น ชุดกรุง ชุดبانง ผ้าบาเตะของสตรี นำผ้าบาติกไปผลิตเป็นปลอกหมอน ผ้าเช็ดหน้า และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้ จึงเสนอโครงการต่อส่วนราชการ จนกระทั่งได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดยะลา จัดหาวิทยากรมาสอนการทำบาติก องค์การบริหารส่วนตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา สนับสนุนด้านวัสดุและอุปกรณ์ จนสามารถจัดตั้งกลุ่มเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2549

ในระยะแรกนั้น มีการจัดตั้งกลุ่มบาติกใน 2 หมู่บ้าน คือ กลุ่มบาติกบ้านบือยอง มีสมาชิก 15 คน และกลุ่มบาติกบ้านพวงจื่อเนื้อเระ มีสมาชิก 10 คน แต่ภายหลังกลุ่มบาติกบ้านบือยองยุติการดำเนินงานไป อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่มบาติกจำนวน 5 คน ยังสนใจในงานบาติก จึงมารวมกับกลุ่มบาติกบ้านพวงจื่อเนื้อเระ ทำให้ปัจจุบันมีสมาชิก 15 คน ศักยภาพของกลุ่มได้ผลิตผ้าบาติกสำหรับตัดเย็บเสื้อผ้า ในครั้งหนึ่งจะผลิตได้ 2 ผืนๆ ละ 4 หลา ใช้กำลังคนที่มาร่วมผลิตครั้งละ 5 คน จัดเวรสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ใช้เวลาช่วง 14.00-17.00 น. ที่ว่างจากการทำสวนยางด้านการตลาด จำหน่ายในโอกาสที่มีผู้มาสั่งตามเทศกาล เช่น งานรายอปอซอ รายอแห รายอฮัจญ์ รูปแบบที่ผลิตได้นอกจากเสื้อผ้าแล้ว ยังมีผ้าโสร่ง ผ้าเช็ดหน้า เข้ากรอบรูป ล่าสุดที่ทดลองทำคือปลอกหมอน ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคือ ดอกดาหลา ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำเมืองเบตง จังหวัดยะลา

เมื่อดำเนินการมาระยะหนึ่ง กลุ่มบาติกบ้านพวงจื่อเนื้อเระได้วิเคราะห์ถึงปัญหาที่กลุ่มฯ ประสบอยู่ โดยแบ่งเป็นด้านกระบวนการผลิต ยังไม่ชำนาญในเทคนิคการลงสี การลงเทียน ปัญหาสีตก อันเนื่องมาจากการผสมสีไม่ดี อัตราส่วนที่เหมาะสมกับเนื้อผ้าและสีต่างชนิด ปัญหาด้านทักษะฝีมือ โดยเฉพาะการออกแบบลวดลายที่ยังไม่หลากหลาย การเก็บลวดลายจะเก็บเฉพาะโครงร่างของลายในกระดาษ ไม่ได้เก็บผลงานที่ทำได้ ปัญหาทางด้านการตลาดที่ยังอยู่ในวงแคบ เฉพาะลูกค้าในอำเภอรามัน จังหวัดยะลาเท่านั้น การบริหารจัดการกลุ่ม การแบ่งปันผลกำไรยังไม่ชัดเจน

ดังนั้น กลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระจึงเสนอโครงการวิจัยเพื่อรองรับในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการผ้าบาติกให้เป็นอาชีพเสริมที่มั่นคงของชาวบ้าน การยื่นหยัดอยู่ได้ด้วยตัวของกลุ่มเอง สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน มีผลทางอ้อมในการชะลอปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในพื้นที่อันสืบเนื่องจากปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้

คำถามวิจัย

กลุ่มทำผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา มีแนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือ และเทคนิคการใช้สีสันทดลองที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะด้านการผลิต เทคนิคการใช้สีและสารที่ช่วยให้สีเกาะยึดกับเนื้อผ้าแต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก
2. เพื่อศึกษาและคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่หลากหลาย บนพื้นฐานความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่นอย่างมีเอกลักษณ์
3. เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องพัฒนาการเครื่องแต่งกาย ความเป็นมา และเส้นทางของผ้าบาติกจากวัฒนธรรมอินโดนีเซียถึงบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

การดำเนินงาน

ระยะที่ 1

1. เตรียมพร้อมของทีมวิจัยในเรื่องการบริหารจัดการโครงการ การเงิน บัญชี การจดบันทึกรายกิจกรรม
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปและทบทวนผลการดำเนินงานเดือนละ 1 ครั้ง
3. ศึกษาพัฒนาการ การแต่งกายของชาวบ้านในพื้นที่บ้านพงจือเนื้อเระ ความเป็นมาและเส้นทางของบาติก
4. ดำเนินการทดลองเทคนิคการใช้สี ร่วมกับตัวแปรคือ ชนิดของผ้า และซิลิเกต พิสูจน์คุณภาพของสีและความติดทนของสีด้วยการซักล้างในวิธีต่างๆ
5. พัฒนาทักษะฝีมือการผลิตผ้าบาติก ตั้งแต่กระบวนการผลิตขั้นพื้นฐาน การออกแบบลวดลายและสีสันท
6. จัดทำรายงานความก้าวหน้า

ระยะที่ 2

7. ศึกษาฐานแหล่งผลิตผ้าบาติก 2 แห่ง คือ บ้านกูปู ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และศูนย์ฝึกอาชีพตำบลเกาะใหญ่ บ้านแหลมชัน ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกะสอสินธุ์ จังหวัดสงขลา

8. อบรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก ดัดแปลงและประยุกต์ใช้ในการคิดค้นผลิตภัณฑ์เพื่อทดลองจำหน่าย

9. จัดเวทีเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มฯ ตามหลักศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดทำระเบียบข้อบังคับกลุ่มฯ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เทคนิคการตลาด ฯลฯ

10. ศึกษาตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก วัดความพึงพอใจของผู้ลูกค้า และปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกให้ดีขึ้น

11. จัดเวทีสรุปเพื่อประเมินผลการดำเนินการ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ทิศทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

12. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สมาชิกกลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระมีทักษะด้านการผลิต เทคนิคการใช้สีและสารที่ช่วยให้สีเกาะยึดกับเนื้อผ้าแต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก

2. ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่หลากหลาย เป็นเอกลักษณ์ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่น ส่งผลให้กลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระมีรายได้อย่างต่อเนื่อง

3. ได้รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมและยั่งยืน

4. ได้องค์ความรู้ในเรื่องพัฒนาการเครื่องแต่งกาย ความเป็นมา และเส้นทางของผ้าบาติก จากวัฒนธรรมอินโดนีเซียถึงบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ทีมวิจัย

1. นายดำรงค์ นะยะอิ	ประธานกลุ่มบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นางสาวนุรีชะ วาแมตีซา	รองประธานกลุ่มบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ	รองหัวหน้าโครงการวิจัย
3. นางอามีเนาะ เซะกามิ	รองประธานกลุ่มบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ	รองหัวหน้าโครงการวิจัย
4. นางสาวแยนะ วาลง	ประชาสัมพันธ์กลุ่มบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ	ประชาสัมพันธ์โครงการ
5. นางสาวตีอาปิสะ วานิชอ	การตลาดกลุ่มบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ	รองฝ่ายการตลาด

6. นางสาวคอตีเยาะ เจ๊ะโต	เลขานุการกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	เลขานุการโครงการ
7. นางลาตีพะ เจ๊ะโต	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	ทีมวิจัย
8. นางสาวรีพะ บุงอสาญ	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	ทีมวิจัย
9. นางสาวลีหะ บอแซ	ฝ่ายตรวจสอบกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	ทีมวิจัย
10. นางซาก็เระ วาณิชอ	การเงินกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	รองการเงินโครงการ
11. นางยะมีละ สาเฮาะ	ประชาสัมพันธ์กลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	ทีมวิจัย
12. นางรอฮานา เซะกามิ	บัญชีกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	เจ้าหน้าที่บัญชีโครงการ
13. นางสาวสารีพะ วาณิชอ	บัญชีกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	เจ้าหน้าที่บัญชีโครงการ
14. นางนุลอายนี แตมะ	การตลาดกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	ฝ่ายการตลาด
15. นางรอปียะ กาหลง	รองเลขานุการกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	รองเลขานุการโครงการ
16. นางสาวสุรายดา สะมะลี	การเงินกลุ่มบาติก บ้านพงจือนือเระ	การเงินโครงการ
17. นางสาวเจ๊ะรอฮานิม ลอเต็ง	บัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	เลขานุการโครงการ
18. นางสาวชูฮัยดา นาโด	บัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	บัญชีโครงการ

ที่ปรึกษาโครงการ

1. นายอับดุลเลาะ สนิ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกาญูบอเกาะ
2. นางอายีชะห์ ยูโซะ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกาญูบอเกาะ
3. อาจารย์เสรี ตัวงเหมือน	วิทยาการสอนการทำผ้าบาติก

พื้นที่ดำเนินการ

บ้านพงจื่อน้อยไร่ ตำบลกายบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ระยะเวลา

10 เดือน (1 สิงหาคม 2550 – 31 พฤษภาคม 2551)

บทที่ 2

บริบทชุมชน

การศึกษาชุมชนบ้านจื่อนือระ หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากการสัมภาษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขและผู้นำชุมชน ซึ่งในภาพรวมของชุมชนบ้านจื่อนือระเป็นชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม มีประวัติดั้งเดิมและมีวิถีของชุมชนด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

สภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ที่ตั้ง

หมู่บ้านจื่อนือระ เป็นหมู่บ้านหนึ่งในจำนวน 6 หมู่บ้านในตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จะอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ องค์การบริหารส่วนตำบลกายูบอเกาะและจะมีการเรียกชื่อหมู่บ้านออกเป็นชื่อย่อยๆ 4 หมู่บ้านด้วยกัน คือ บือยอง พงจื่อนือระ ตากอง และตะโล๊ะดีเอเล การตั้งชื่อของหมู่บ้านจะมาจากลักษณะของต้นไม้ หมู่บ้านที่เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป คือหมู่บ้านจื่อนือระ เพราะจะมีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด

อาณาเขต

หมู่ที่ 3 บ้านจื่อนือระ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับหมู่ที่ 2 บ้านตอแล ตำบลกายูบอเกาะ
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลกาลูบิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลยะตะ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลกอตอติอระ

ประวัติศาสตร์ชุมชน

จากการสัมภาษณ์นายดำรง นะยะอิ และนายอิสมาแอล สาลีแม เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขภายในชุมชนเล่าให้ฟังเกี่ยวกับที่มาของชื่อพวงจื่อนือระว่า ในอดีตหมู่บ้านพวงจื่อนือระมีจำนวนครัวเรือนเพียง 6 – 7 ครัวเรือน มีการจัดตั้งบ้านเรือนอย่างกระจัดกระจาย บ้านแต่ละหลังนั้นจะอยู่ห่างกันมาก ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีถนน ไม่มีผู้คนเดินผ่านไปมาเลย พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะเป็นป่าทึบและภูเขา เต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดอย่างอุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ต้นหนึ่งมีโครงสร้างและขนาดใหญ่มาก ขนาด 5 คนยังโอบยังไม่รอบ ต้นไม้นี้ชื่อต้นพวงจื่อนือระ (ในภาษามลายู คำว่า “พวง” หมายถึง “ต้นไม้” ส่วนคำว่า “จื่อนือระ” เป็นชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่ง) ต้นไม้นี้จะอยู่ติดถนนใหญ่ ผู้คนที่เดินทางผ่านไปผ่านมาก็จะเห็นต้นไม้นี้ ดังนั้น ต้นพวงจื่อนือระจึงเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน บริเวณใต้ต้นไม้จะเป็นพื้นที่โล่งและร่มเย็น ผู้คนที่เดินทางมาจากที่ไกลๆ พอเห็นต้นไม้แห่งนี้แล้วจะหยุดพักเหนื่อยใต้ต้นพวงจื่อนือระจึงเป็นที่รู้จักกันถึงในปัจจุบัน

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของหมู่บ้านพงจือเนื้อระเป็นพื้นที่ราบสูงและที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและทุ่งนา มีสภาพป่าที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะปลูกยางพาราและสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด เป็นต้น ซึ่งจากเดิมใช้เป็นที่ทำนาข้าวแต่ปัจจุบันพื้นที่ถูกเปลี่ยนเป็นการทำสวนยางพารากันมากขึ้น บ้านพงจือเนื้อระอยู่ห่างจากจังหวัดยะลาประมาณ 22 กิโลเมตร และห่างจากโรงพยาบาลรามันประมาณ 3 กิโลเมตร

ภูมิอากาศ

ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมกราคม เป็นระยะเวลา 9 เดือน แบ่งเป็น 2 ระยะเวลาแรกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ช่วงนี้ฝนตกน้อย ระยะเวลาที่ 2 ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม ช่วงนี้ฝนตกชุกและปริมาณมากเมื่อเริ่มเข้าสู่หน้าฝน ชาวบ้านจะมีรายได้ลดลงเนื่องจากวันไหนที่ฝนตกชาวบ้านก็จะออกไปกรีดยางไม่ได้ ถึงแม้บางส่วนจะประกอบอาชีพเสริมโดยการทำสวนผลไม้ ปลูกพืชชนิดต่างๆ บ้างก็ตาม

ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่ต้นเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนเมษายน สภาพอากาศโดยทั่วไปไม่ร้อนมาก ถึงแม้ว่าสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่ม เนื่องจากอดีตชาวบ้านมีอาชีพทำนา แต่ปัจจุบันพื้นที่ส่วนนี้ได้กลายเป็นสวนยางพารา จึงทำให้มีต้นไม้จากสวนยางพาราและตามบริเวณบ้านเรือนของชาวบ้านในชุมชนที่ให้ความร่มรื่น

สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ประชากร

ในพื้นที่บ้านหมู่ที่ 3 พงจือเนื้อระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา มีจำนวนหลังคาเรือน 208 หลังคาเรือน มีจำนวนครอบครัว 224 ครอบครัว มีจำนวนประชากร 1,298 คน เป็นชาย 604 คน คิดเป็นร้อยละ 46.53 เป็นหญิง 694 คน คิดเป็นร้อยละ 53.47 (รายงานประชากรเพศ รายหมู่บ้าน, โรงพยาบาลรามัน 2550)

ศาสนา

ชุมชนบ้านพงจือเนื้อระทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเรียนรู้หลักคำสอนศาสนา เป็นสถานที่ศูนย์รวมในการทำศาสนกิจ เช่น ละหมาด 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ เป็นต้น

สถาบันศาสนา นับว่าเป็นสถาบันที่มีความจำเป็นเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้คนยึดมั่นในความดี ชุมชนบ้านพงจือเนื้อระยึดมั่นในหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด เชื่อกันว่าการกระทำต่างๆ นั้น ถึงแม้จะพ้นจากความผิดในทางโลก แต่หนีพระเจ้าไม่พ้น จึงทำให้คนเกรงกลัวต่อการกระทำผิด และมีพระเจ้าอยู่ในใจ ระลึกถึงพระเจ้าอยู่เสมอ

จากการสำรวจพบว่า กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาอิสลามที่ชาวบ้านยึดถือกันมาก็เหมือนกิจกรรมที่หมู่บ้านอื่นๆ หรือหมู่บ้านใกล้เคียงทำกัน เช่น

ภาษา ชาวบ้านพงจื่อนีอะระ ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านนับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด ผู้สูงวัยส่วนใหญ่จะฟังและพูดภาษาไทยไม่ได้ แต่เมื่อจะต้องติดต่อกับหน่วยงานราชการต้องใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร จึงเริ่มส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนหนังสือสายสามัญเพื่อให้สามารถพูดภาษาไทยได้ช่วยสื่อสาร

การแต่งการแบบมุสลิม เป็นข้อบังคับของศาสนาอิสลามตามบทบัญญัติ มุสลิมผู้ศรัทธาจะต้องปกปิดที่ควรสงวน โดยกำหนดให้ผู้ชายปกปิดระหว่างสะดือกับหัวเข่า และผู้หญิงต้องปกปิดทุกส่วนร่างกาย ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ

ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ มีการเชิญโต๊ะครูมาอ่านดุอาร์

งานเมาลิด (การสรรเสริญศาสดา) เชิญชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วมรับประทาน

การถือศีลอด เป็นหลักปฏิบัติที่มุสลิมจำเป็นต้องถือศีลอดในเดือนรอมฎอนตลอดระยะเวลาหนึ่งเดือน มุสลิมที่มีอายุเข้าเกณฑ์ศาสนบัญญัติจะต้องงดการกิน การดื่ม การร่วมประเวณีตลอดจนทุกอย่างที่เป็นสิ่งต้องห้ามตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้น จนกระทั่งตกดิน ทุกคนต้องสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ เพราะเดือนรอมฎอนเป็นเดือนที่มีเกียรติยิ่งของศาสนาอิสลาม การถือศีลอดเป็นการฝึกความอดทนของชาวมุสลิม

การละหมาด เป็นการแสดงความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ ซึ่งเป็นที่ศรัทธาของชาวมุสลิม ทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยถือว่าการเข้าเฝ้าผู้ทรงสร้างที่ยิ่งใหญ่ การแต่งกายต้องสะอาดเรียบร้อย มีความสำรวม พระองค์กำหนดเวลาละหมาดไว้วันละ 5 เวลา

การทำฮัจญ์ อัลลอฮ์ทรงบังคับ ให้มุสลิมที่มีความสามารถด้านกำลังกาย และกำลังทรัพย์ และต้องไปทำฮัจญ์ ณ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีขึ้นปีละครั้ง ชาวมุสลิมทั่วโลกจะเดินทางมารวมกันทำกิจกรรมร่วมกัน ทุกคนมีฐานะเป็นบ่าวของอัลลอฮ์อย่างเท่าเทียมกัน

การเข้าสุนัต เป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวมุสลิม ถือกันว่าที่แท้จริงควรเข้าสุนัต ถ้าไม่ทำถือว่าเป็นมุสลิมที่ไม่สมบูรณ์ ไม่บริสุทธิ์ การเข้าสุนัต คือ การขลิบหนังหุ้มอวัยวะของเพศชายออก เพื่อให้สะดวกในการรักษาความสะอาด

งานวันฮารีรายอ ของชาวมุสลิมเมื่อถือบวชครบ 29 หรือ 30 วันแล้ว จะมีงานออกบวชคือวันฮารีรายอเป็นการฉลองออกบวช จะมีการเลี้ยงขนมของหวาน เลี้ยงข้าว ในวันฮารีรายอจะมีการไปเยี่ยมญาติ ผู้ใหญ่ที่แต่ละคนเคารพนับถือ ส่วนการแต่งกายก็ต้องแต่งกายตามหลักของศาสนาอิสลาม

ปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรม/สังคม

ปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรม/สังคม บ้านพงจื่อนือระ ม.3 ต.กาบอเกาะ อ.รามัน จ.ยะลา

เดือน	กิจกรรมทางวัฒนธรรม/สังคม
มกราคม	วันอีดีลฮัจญ์, ทำฮัจญ์
กุมภาพันธ์	ประเพณีทำขนมอาซุร, เริ่มกรีดยาง, เกียวข้าว
มีนาคม	เกียวข้าว, กรีดยาง
เมษายน	ประเพณีงานเมาลิด, กรีดยาง
พฤษภาคม	กรีดยาง
มิถุนายน	กรีดยาง
กรกฎาคม	กรีดยาง
สิงหาคม	ประเพณีอ่านยาซีน วันนัสฟูสะอาน, กรีดยาง
กันยายน	กรีดยาง, ถือสลอด
ตุลาคม	กรีดยาง, ลงต้นกล้า, วันรายออีดีลฟิตรี
พฤศจิกายน	-
ธันวาคม	ปลูกข้าว, ดำนา

จากการสำรวจพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านทำในแต่ละวันคือ การประกอบอาชีพ กรีดยางพารา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาอิสลาม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะยึดถือตามปฏิทินของอิสลาม ดังนั้นจึงมีการคาดเคลื่อนกับปฏิทินของสากล

ความสัมพันธ์ทางสังคม

จากการสังเกตและการสำรวจ พบว่าประชาชนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันพอสมควร ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหมู่บ้านหรือตำบลใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ประชาชนในชุมชนอยู่ร่วมแบบพึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

จากการสังเกตและการสำรวจพบว่า ลักษณะของอาคารบ้านเรือนมีลักษณะเป็นบ้านไม้ บ้านปูน บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน เป็นครอบครัวเชิงขยายระยะห่างของแต่ละบ้านจะไม่มากนัก อาศัยความเป็นเครือญาติในการปลูกบ้าน จึงสามารถไปมาได้สะดวก และจะกระจุกเป็นหย่อมๆ แยกเป็นหมู่บ้านย่อยๆ ออกเป็น 4 หมู่บ้านด้วยกัน ด้านหน้าของทุกบ้านจะมีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ และบางบ้านก็จะมีไม้ผล เช่น ส้มโอ เงาะ ลองกอง เพื่อใช้กันเป็นอาณาเขตบ้านแทนการทำรั้ว ขณะที่บ้านก็จะสร้างอยู่ท่ามกลางสวนผลไม้

โครงสร้างของครอบครัวและเครือญาติ

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยสังคมพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เป็นสังคมกลุ่มแรกที่เรารู้จักตั้งแต่แรกเกิดเติบโตขึ้น เข้าสู่วัยหนุ่มสาว วัยทำงาน วัยชรา และจนกระทั่งตาย ครอบครัวจะได้ตำแหน่งชื่อสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาททางสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วยตลอดจนการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนที่มีต่อกันในครอบครัวและสังคมภายนอกครอบครัว

บ้านพงจื่อนีอระ มีลักษณะของครอบครัวเป็นทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ในบ้านพงจื่อนีอระมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว คือ สมาชิกในครัวเรือนจะประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก อยู่ร่วมกัน แต่ลักษณะของครอบครัวส่วนมากจะปลูกบ้านอยู่ละแวกเดียวกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติมีความสนิทสนมใกล้ชิดยิ่งขึ้น ส่วนลูกหลานที่ออกไปมีครอบครัวต่างพื้นที่ก็ไปมาหาสู่กัน เมื่อมีประเพณีต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบุญต่างๆ ก็จะกลับมารวมงานกันอย่างพร้อมเพรียง

ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกหรืออาจจะมีการมีปู่ย่าตายายอยู่ร่วมกัน เมื่อลูกมีการแต่งงานสร้างเป็นครอบครัวใหม่ ในตอนแรกๆ ก็จะอยู่กับพ่อแม่ก่อน ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง เมื่อครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้นก็จะแยกครอบครัวออกไปตั้งบ้านเรือนใหม่ซึ่งจะสร้างในละแวกเดียวกันกับพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องของตนเอง จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบตั้งบ้านเรือนริมเส้นทางคมนาคม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนใกล้ชิดกัน มีการติดต่อระหว่างกันสม่ำเสมอ และมีการช่วยเหลือด้านแรงงานความคิด หรือเงินทองตามกำลังที่ตนมี และแบ่งปันผลผลิตซึ่งกันและกันทำให้มีความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น การที่ชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นระบบเครือญาตินั้นหากมองในแง่บวก จะทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนมักจะได้รับความร่วมมืออย่างดี แต่หากมองในแง่ลบแล้ว โดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ ก็จะนึกถึงประโยชน์ของพี่น้องของตนเองก่อนเป็นอันดับแรกมากกว่าที่จะมองถึงจะมองถึงประโยชน์ส่วนรวม

จากการสำรวจพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วเมื่อลูกแต่งงาน ในระยะแรกจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ เมื่อตั้งตัวได้แล้วและมีอาชีพที่มั่นคงมากขึ้น ก็จะแยกไปสร้างบ้านเป็นของตนเอง แต่ก็ยังอยู่ในละแวกเดียวกัน ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เมื่อมีกิจกรรมหรืองานประเพณีต่างๆ ในหมู่บ้านมักจะได้รับความร่วมมือกันเป็นอย่างดี แต่ก็มีข้อเสีย คือ ในบางกิจกรรมยังขาดความร่วมมือจากคนบางกลุ่มที่ไม่ใช่เครือญาติ ทำให้มีผลกระทบต่อการพัฒนาหมู่บ้านได้

ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชน จะมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ เนื่องจากบุคคลต่างๆ ภายในชุมชนเป็นชุมชนดั้งเดิม มีการอาศัยอยู่ในพื้นที่มาช้านานจึงมีความรู้จักและสนิทสนมกันเป็นอย่างดี อีกทั้งการอาศัยอยู่ในชุมชนก็เป็นการอาศัยอยู่ด้วยกันในลักษณะของญาติพี่น้อง จึงมีการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือกันมาโดยตลอด

การกำหนดกฎระเบียบการอยู่ร่วมกัน

ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและมีข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ภายใต้การปกครองของผู้ใหญ่บ้าน และกฎระเบียบของศาสนา การช่วยเหลือกันของประชาชน ในชุมชนพบว่า เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในชุมชนจะได้รับความช่วยเหลือจากประชาชน เป็นอย่างดี เช่น งานแต่งงาน งานเมอลิด งานศพ งานประเพณีต่างๆ ตามหลักศาสนาอิสลาม เป็นต้น

สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวบ้านของหมู่ที่ 3 บ้านพงจือเนื้อระ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพหลัก คือ การเกษตร โดยเฉพาะการทำสวนยางพาราซึ่งมีอยู่เกือบทุกครอบครัว และโดยมากจะมีสวนยางเป็นของตนเอง แต่จะไม่ได้ครอบครองพื้นที่สวนยางพาราผืนใหญ่นัก และอยู่ห่างไกลจากบ้านเรือนที่อาศัยของ ชาวบ้าน วิถีของชาวบ้านจึงจะออกไปกรีดยางพาราหลังจากเวลาสุบ์ (หัวรุ่ง) เสร็จแล้ว เวลาประมาณ 06.00 น. การนำผลผลิตไปขายในรูปของยางแผ่นและชียางให้กับคนที่มารับซื้อ ในหมู่บ้านเพราะสะดวกและประหยัดเวลา อาชีพรองลงมาคือการทำนา เกือบทุกหลังคาเรือนจะมี พื้นที่นาเป็นของตนเอง แต่เป็นการทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือน จะมีบ้างที่ทำไว้ขาย

อาชีพรับจ้างและค้าขาย โดยอาชีพรับจ้างนั้นจะทำที่โรงงานไม้ยางพารา ส่วนใหญ่จะเป็น วัยรุ่นที่ไม่อยากเรียนหนังสือ ส่วนอาชีพค้าขายนั้นจะมีร้านค้าปลีกให้เห็นบ้างในกลุ่มบ้านที่อยู่ติดกับ ถนน โดยลูกค้าจะเป็นคนในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง

สำหรับอาชีพข้าราชการมีเป็นส่วนน้อย เช่น ครู เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่กรมที่ดิน เป็นต้น และครอบครัวไหนที่พ่อแม่หรือญาติๆ รับราชการ ลูกหลานก็จะมีอาชีพรับราชการสืบทอด กันมา ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตและค่านิยมของชาวบ้านถึงแม้จะอยู่ในบ้านเดียวกันแต่ก็มีค่านิยมและ วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน

การสาธารณสุข

วิถีชีวิตและความเชื่อที่มีอิทธิพลทางด้านสุขภาพ

ความเชื่อที่มีอิทธิพลทางด้านสุขภาพพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับการรักษาของแพทย์ แผนปัจจุบัน แต่ถ้าเป็นไข้เล็กๆ น้อยๆ จะหาซื้อยากินเองที่ร้านขายยาแผนปัจจุบัน หรือไปหา หมอบ้านแล้วให้กินน้ำมันดีเพื่อดูอาการก่อน ถ้าไม่ดีขึ้นจึงมาโรงพยาบาล นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อ เกี่ยวกับการอดอาหารที่เป็นของแสลง เช่น หลังจากทานยาแล้วไม่ควรกินผลไม้บางชนิด เช่น แตงโม ทูเรียน หลังคลอดใหม่ๆ ควรอยู่ไฟและอาบน้ำด้วยสมุนไพร

การได้รับบริการด้านสุขภาพ

ประชาชนในหมู่บ้านได้รับการบริการสุขภาพเพียงพอ เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาล รามันที่รับผิดชอบออกเยี่ยมชาวบ้านเป็นระยะๆ เช่น เมื่อผู้ป่วยไม่มาตามนัดที่โรงพยาบาล เจ็บป่วย เรื้อรัง อัมพฤกษ์ อัมพาต พิกัด เยี่ยมหลังคลอดมารดาและทารกแรกเกิด ตรวจคัดกรองความดัน เบาหวานในชุมชนโดย อสม. และมีการเจ็บป่วยมากขึ้นจะรับบริการที่โรงพยาบาลรามันและคลินิก แพทย์ เป็นต้น

โครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม

บ้านพงจือนือระ มีถนนสายหลักในการคมนาคม คือ ถนนสายยะลา-รีอเสาะ และมีถนนสายย่อยตัดผ่านเข้าไปในแต่ละหมู่บ้าน ในการคมนาคมของชาวบ้านใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์ นอกจากนี้ ชาวบ้านใช้รถโดยสารประจำทางสายยะลา-รีอเสาะ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบรถประจำทางหยุดวิ่ง ปัจจุบันไม่มีรถประจำทางวิ่งผ่านแล้ว และชาวบ้านยังใช้รถไฟในการคมนาคม โดยจะมาขึ้นที่สถานีรถไฟรามัน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

การโทรคมนาคม

จากการสังเกตและสอบถาม ชาวบ้านมีเครื่องมือสื่อสารเป็นของตนเอง ในการติดต่อสื่อสารทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว (โทรศัพท์มือถือ) นอกจากนี้ ในหมู่บ้านมีโทรศัพท์สาธารณะให้ชาวบ้านได้ติดต่อสื่อสารด้วย

ไฟฟ้า

จากการสอบถามและสังเกตชุมชนบ้านพงจือนือระ ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือนแต่ไฟฟ้าสาธารณะยังไม่ทั่วถึง

แหล่งน้ำ

จากการสอบถามชาวบ้านใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ น้ำตกบือยอง เช่น เมื่อถึงฤดูฝนชาวบ้านก็ทำนา นอกจากนี้ในหมู่บ้านมีสระน้ำประจำไร่นาสำหรับใช้สำหรับใช้ทำการเกษตรอีกด้วย บ้านตะโล๊ะดือแลมีน้ำประปาหมู่บ้านใช้บ่อน้ำตื้นที่ชาวบ้านขุดไว้ใช้ทุกครัวเรือน ชาวบ้านจะไม่นิยมใช้น้ำประปาเพราะน้ำประปาไม่สะอาด จะขุ่น เป็นสีแดง

แหล่งน้ำธรรมชาติ

น้ำตกบือยอง เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรและยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย

การจัดการขยะ

จากการสังเกตและการสอบถามชาวบ้านจะจัดการขยะด้วยวิธีการเผา

สถานที่สำคัญ

- ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลกาบูกะ
- กลุ่มน้ำยาล้างจานสายไยรัก
- กลุ่มผ้าบาติก
- กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี
- กลุ่มสหกรณ์ยางพารา

- มัสยิด จำนวน 4 แห่ง

- 1) มัสยิดชีรอียิลสุลดา (บือยอง)
- 2) มัสยิดตารูลอามาล (พงจือเนื้อเระ)
- 3) มัสยิดตากอง
- 4) มัสยิดตะโล๊ะดือแล

การเมือง การปกครอง

ชุมชนบ้านพงจือเนื้อเระ หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา มีการปกครองแบบเป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 12 คน ดังนี้

1. นายดอโรเซะ สะนิ	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายอาหามะ นะดาราณี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายดอโรแม แปตาลี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายไชนง นะดาราณี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
5. นายดำรงต์ นะยะอิ	สมาชิก อบต.
6. นายอาหามะ แปตาลี	สมาชิก อบต.
7. นายดอโรแม ยีปาโล๊ะ	โต๊ะอิหม่าม
8. นายอับดุลรอเซะ นะดาราณี	โต๊ะอิหม่าม
9. นายอิสมาแอล สาลีแม	คอเต็บ
10. นายมะ ตะละมะ	คอเต็บ
11. นายอับดุลรอแม แปตาลี	บิลาล
12. นายรอเม็ง สาซุ	บิลาล

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 9 คน

1. นายดำรง นะยะอิ	ประธาน อสม.
2. นายอิสมาแอล สาลีแม	สมาชิก อสม.
3. นายดอโรแม แปตาลี	สมาชิก อสม.
4. นางรอฮานา เซะกะมิ	สมาชิก อสม.
5. นางสาวีพะ บุงอสาญ	สมาชิก อสม.
6. นางฟาตีเมาะ แลเยาะ	สมาชิก อสม.
7. นางอามีเนาะ เซะกามิ	สมาชิก อสม.
8. นางนูรีซะ วาแมดีซา	สมาชิก อสม.
9. นางสีตีอาปีเซาะ วานิซอ	สมาชิก อสม.

สภาพปัญหาในชุมชน

ปัญหายาเสพติด

สาเหตุ	1. เยาวชนมีการศึกษาน้อย ว่างาน
	2. ผู้ปกครองขาดการดูแล เอาใจใส่
	3. เยาวชนไม่รู้โทษของยาเสพติด

ปัญหาสุขภาพอนามัย

สาเหตุ	1. ชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจด้านการบริโภคอาหารที่ถูกต้อง
	2. ชาวบ้านขาดการออกกำลังกาย
	- โรคความดันโลหิตสูง 28 ราย
	- โรคเบาหวาน 17 ราย
	- ผู้พิการทางจิตเวช 23 ราย

ปัญหาสุขภาพจิต ความเครียด

สาเหตุ	1. สถานการณ์ความไม่สงบ
	2. ชาวบ้านขาดกิจกรรมทางสังคม
	3. เศรษฐกิจข้าวยาก หมากแพง

กลุ่มองค์กรในชุมชน

กลุ่มองค์กรผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกบ้านพงจือเหนือระ

แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้ลวดลายที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกบ้านพงจือเหนือระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ซึ่งปัจจุบันกลุ่มดังกล่าวนี้ได้หยุดชะงักไปชั่วคราวอันเนื่องจากปัญหาทางคมนาคมเส้นทางของพื้นที่บ้านพงจือเหนือระซึ่งจะต้องมีการรื้อถอนเปลี่ยนสถานที่ดำเนินการชั่วคราว

กลุ่มผลิตน้ำยาล้างจาน

กลุ่มผลิตน้ำยาล้างจานของโครงการสายใยรักทางโรงพยาบาลรามันได้ให้งบประมาณสนับสนุนการทำ ปัจจุบันกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งมีสมาชิกทำการประมาณ 15 คน

บทที่ 3

ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

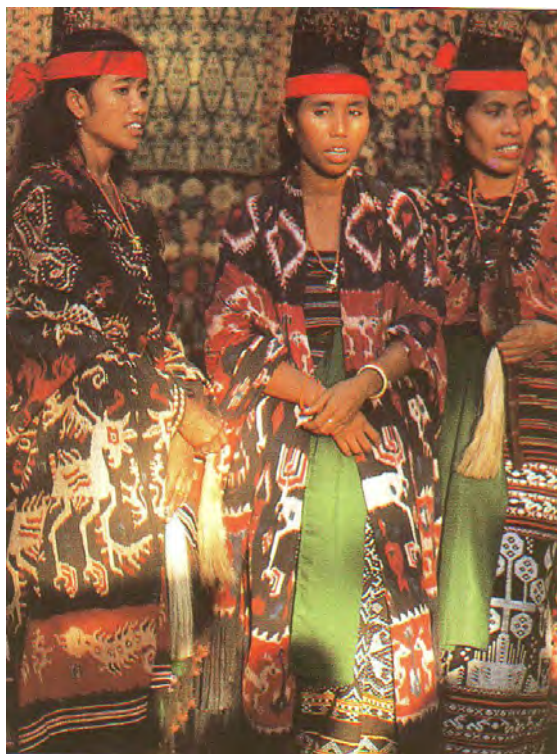
วัฒนธรรมเครื่องแต่งกายของชาวมลายู

ศิลปะสิ่งทอและเครื่องแต่งกายในประเทศอินโดนีเซีย (มัลลิกา พงศ์ปิตร, 2549 :87-92)

ประชากรที่หลากหลายของอินโดนีเซียสร้างสิ่งทอซึ่งสวยงามและละเอียดอ่อน บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และพิธีกรรมที่ว่าการเปลี่ยนสถานะในชีวิตของมนุษย์ อินโดนีเซียเป็นผู้ผลิตสิ่งทอแบบดั้งเดิมรายใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ผ้าทอมือเป็นศิลปะเก่าแก่ที่สุดและเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมอินโดนีเซีย สิ่งทอไม่ได้เป็นแค่เสื้อผ้าเท่านั้น แต่ยังเป็นมรดกสำคัญทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องรางและสัญลักษณ์ของความมั่นคงและสถานภาพ

การจะเข้าใจคุณค่าและความหมายแท้จริงของสิ่งทออินโดนีเซียได้นั้นต้องศึกษาบริบทวัฒนธรรมและระบบความเชื่อของผู้ผลิต วัตถุประสงค์ สีสัน ลวดลาย ตลอดจน พิธีกรรมในการสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์ ที่สื่อสารถึงความมั่งคั่ง สถานภาพทางสังคม ความเชื่อทางศาสนา สืบสวดแต่งงาน และการติดต่อกับโลกแห่งวิญญาณ

สิ่งทอตามแบบประเพณีนิยม คือ ผลงานศิลปะที่สร้างโดยช่างฝีมือหญิงซึ่งผสมผสานความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคเข้าด้วยกัน ตั้งแต่การทอ การย้อม การเย็บปักถักร้อย โดยเลือกใช้เส้นใยธรรมชาติจากเปลือกไม้ ฝ้ายและไหม บางชิ้นประดับด้วยเปลือกหอย ลูกปัด ปักด้วยดินเงินหรือทองด้วยวิธีการหรือเทคนิคซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมน้อยมากในช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา

ภาพการแต่งกายของหญิงชาวซุมบา คลุมไหล่ด้วยฮิงกี อีกัต

กระบวนการผลิตสิ่งทอร้อยรัดไว้ด้วยสิ่งต้องห้าม ซึ่งเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบตามบทบาทของแต่ละเพศ เพื่อสร้างความกลมเกลียวแก่ชุมชน การปั่น การย้อม และการทอผ้า คือกระบวนการสร้างสรรค์และการกำเนิดของมนุษย์ การทอผ้าเป็นกิจกรรมสำหรับผู้หญิง ผู้ชายมีส่วนร่วมได้เฉพาะการย้อมสีด้วยบางสีเท่านั้น กระบวนการย้อมจะกระทำกันในที่ลับ มีฉากบังกันไว้ หญิงมีครรภ์มีประจำเดือนหรือเจ็บป่วยจะถูกกันออกไป

สมัยก่อนการย้อมสีธรรมชาติต้องใช้เวลาหลายปี สีหลักที่ใช้ในการย้อมสีคราม เมิงกูตู (สีแดง) และโสภา (สีน้ำตาลธรรมชาติได้จากรากและเปลือกไม้) แต่ปัจจุบันใช้สารเคมีเพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

สีครามเป็นสีที่ใช้สำหรับการย้อมผ้าสีน้ำเงินธรรมชาติที่แพร่หลายที่สุดในโลก ได้จากใบของต้นคราม ซึ่งเป็นต้นไม้พื้นเมืองในอินโดนีเซีย วิธีการทำสีย้อมผ้าเป็นสิ่งที่เคยเป็นความลับ เริ่มจากนำใบครามแช่ในโอ่งน้ำก่อนจะส่งขึ้นมาเติมปูนขาวทิ้งไว้หลายวัน แล้วจึงใส่ขี้เถ้าผสมลงไป ใส่เส้นไหมหรือฝ้ายที่ต้องการแช่ทิ้งไว้ข้ามคืน และนำขึ้นมาแขวนไว้ให้ทำปฏิกิริยากับออกซิเจน กระบวนการนี้สามารถทำซ้ำจนกว่าจะได้มีสีที่มีความเข้มเป็นที่พอใจ และคาดว่าจะด้ายสีครามพร้อมที่จะนำไปทอได้แล้ว

ในบางพื้นที่การขึ้นด้ายบนทูกทอผ้าจะทำงานในวันที่มีฤกษ์ดี ไม่เช่นนั้นเส้นด้ายอาจขาดและนำโชคร้ายมาสู่ หากเป็นหมู่บ้านชายฝั่งก็ต้องเป็นช่วงพระจันทร์เต็มดวงและน้ำขึ้น ถ้าหากมีการตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จะหยุดการทอผ้าทันทีเพื่อป้องกันวิญญาณของผู้ตายซึ่งมีความโกรธแค้นและอาจนำโรคร้ายไข้เจ็บมาสู่ผู้ทอผ้า หรือทำให้ด้ายลดความเหนียว ผ้าที่ทอเสร็จแล้วจะถูกทำให้บริสุทธิ์ด้วยการลงอาคม และถือว่าเป็นวัตถุที่มีพลัง สามารถป้องกันผู้ทอ รักษาการเจ็บป่วย นำฝนมาให้และใช้ในพิธีกรรม

วัตถุดิบแรกที่ทำมาใช้ทำเส้นด้ายคือเปลือกไม้ เพราะฝ้ายและไหมเป็นสิ่งที่สงวนไว้เพื่อชนชั้นสูงเท่านั้น ต่อมาพ่อค้าพบว่า คนสามารถใช้เครื่องเทศที่มีค่า แลกกับผ้าฝ้ายและไหมของอินเดียในทางกลับกัน ชาวอินโดนีเซียสามารถเอากะเทียม ไม้จันทน์ พริกไทยและไม้หอม ซึ่งหาเก็บได้ง่ายไปแลกกับผ้าดีๆ จากพ่อค้า

เทคนิคและลวดลายในการทำสิ่งทอของอินโดนีเซียหลายอย่าง ปรับมาจากของต่างชาติ เพราะมีการนำเข้าผ้าหรือสิ่งทอจากอินเดียตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 14 ทั้งการปฏิบัติสิ่งทอของอินเดียยังส่งผลเป็นอย่างมาก แต่ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือผ้าปาโตลาของอินเดียหรือผ้าไหมที่ย้อมสี ทั้งด้ายเส้นยืนและเส้นขวางผลิตที่เมืองคุซราต ซึ่งมีการเลียนแบบอย่างแพร่หลายในอินโดนีเซีย และกลายเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตของชาวอินโดนีเซีย และประกอบเป็นเครื่องทรงกษัตริย์ในเกาะหลายแห่ง เช่น ชวา เป็นต้น การนำเข้าปาโตลา ช่วงหลังปี 1800 มีจำนวนลดลง ทำให้ช่างทอในอินโดนีเซียเริ่มทำเลียนแบบ ปัจจุบันสายผ้ารูปดอกไม้แปดแฉกมีให้เห็นทั่วไป

ภาพผ้าทออีกัต จากติมอร์ตะวันออก ใช้ฝีมือการทอที่ละเอียดจนดูคล้ายลายปัก

การทำสิ่งทอของอินโดนีเซียแบ่งเป็นสองหมวดด้วยกันคือ เทคนิคการฟอกย้อมและการทอ กระบวนการฟอกย้อมของผ้าบาติกทำที่ชาว มาตุรา และที่สุมาตราในเขตจัมบีและปาเลมบัง ส่วนการทอผ้ามีอยู่สามแบบด้วยกัน คือ ทอโดยใช้ด้าย (ตามยาว) ย้อมสี,ทอโดยใช้ด้ายพุ่ง (เส้นขวาง) ย้อมสี และทอโดยใช้ด้ายย้อมสีทั้งด้ายยืนและด้ายพุ่ง สองแบบแรกทอโดยที่กระตุกที่ผลิตจากเมืองบาตัก ในสุมาตราเหนือ เมืองโนเกะนูซา เติงการะตะวันออก ชาวตะวันออก และสุละเวสีใต้ การทอผ้าโดยใช้ด้ายย้อมผ้าสีเส้นขวางทอด้วยทุกทอผ้ามีที่บาห์ลี ลอมบอกตะวันตก ชาวตะวันออก ปาเลมบัง สุมาตรา และอุจุงปันดังในสุละเวสีใต้ ส่วนการทอโดยใช้ด้ายย้อมสีทั้งเส้นยืนและเส้นขวางมีเฉพาะในบาห์ลีเท่านั้น

ภาพช่างทอผ้าแบบที่ย้อมสีด้ายพุ่งก่อนทอในเมืองกียันยาร์ บาห์ลี

อิกัต การทอผ้ามัดย้อมด้ายยืนหรือ warp ikat เป็นวิธีทอผ้าแบบดั้งเดิมโดยจะนำด้ายยืน (เส้นทางยาว) ไปย้อมสีก่อนทอ กระบวนการปั่นเส้นใยฝ้ายและเตรียมสีย้อม จะพันเกลียวเส้นด้าย เพื่อให้บางส่วนไม่ถูกสี ย้อมสีและตากแห้งซ้ำหลายครั้งจนกว่าจะได้ความเข้มที่ต้องการ แต่ผลงานนี้ ได้คือลวดลายที่มีความละเอียดอ่อนประณีตและมีสีสันสวยงาม การทอผ้าแบบนี้ใช้กี่กระตุกโดยขึง ด้ายยืนกับคานหรือไม้อีกปลายหนึ่งตรึงไว้กับวัตถุที่อยู่ติดกับพื้นที (เช่น ต้นไม้หรือเสาบ้าน) โดยผู้ทอ จะยี่ดปลายอีกด้านจนถึงด้วยการเอนหลังฟิงสายรัดที่รองอยู่ด้านหลังซึ่งนั่งอยู่กับพื้น ใช้เครื่องแยกหมู่ ตะกอล (string heddle) เพื่อแยกด้ายเส้นยืนและพันหวีเพื่อรักษาระยะเวลาและให้ด้ายพุ่งแนบติดกัน

การทอผ้าแบบนี้ที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ อิงกิ จากสุมาตราตะวันออก เป็นผ้าที่มีสีสอ มี รายละเอียดและเล่นลายเป็นรูปมนุษย์หรือสัตว์ตามแนวขวางที่ชัดเจน ปกติจะทอมาเป็นคู่ ชั้นหนึ่ง สำหรับห่มตัวและคลุมไหล่ เป็นสินค้าที่ดูดีมีราคามานานหลายศตวรรษ และได้รับการส่งออกอย่างจริงจัง โดยดัตช์ในสมัยศตวรรษที่ 19 ชาวซุมบาใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงการตกลงร่วมวิวาท์ และใช้งานศพ การห่อร่างชายหญิงซึ่งเป็นชนชั้นสูงด้วยผ้าทอเป็นร้อยๆ ผืนนั้นถือเป็นเรื่องปกติ

ภาพผ้าทออิงกิ อิกัตจากซุมบา ใช้มอบเป็นของขวัญจากฝ่ายเจ้าสาว และยังใช้ในพิธีงานศพ

ติมอร์ตะวันตกมีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งผลิตผ้าทอแบบ warp ikat ที่ใช้เทคนิคพิเศษ เช่น ใช้ด้ายต่างสีเพื่อให้เกิดลวดลาย นอกจากนี้ยังมีเทคนิคที่ซับซ้อนกว่าคือ บูนา ซึ่งคล้ายกับการ ปักผ้าลายยากๆ สีที่ใช้กับผ้าของผู้ชายเป็นหลักคือ สีแดง หมายถึงความกล้าหาญ สงคราม และ ความเป็นชาย ในอดีต กว่าจะได้สีแดงธรรมชาติอาจใช้เวลาประมาณ 7-10 ปี เพราะใช้วิธีแบบโบราณ

การทอผ้า warp ikat ที่มีชื่อเสียงอีกแบบหนึ่งคือผ้าทอ อูลอส รากิคุป (รูปแบบแห่งชีวิต) สีน้ำตาลขาวของชาวบาตักในเกาะสุมาตรา ผ้าชนิดนี้เป็นผ้าที่บิดาของเจ้าสาวมอบแก่แม่ของเจ้าสาว ซึ่งจะเป็นผู้นำผ้างดักกล่าวไปมอบให้ลูกสะใภ้ของนาง หลังจากตั้งครรภ์ลูกคนแรกครบ 7 เดือน เพื่อใช้เป็น “ผ้าแห่งจิตวิญญาณ”

การทอผ้ามัดย้อมด้ายพุ่ง (แนวขวาง) หรือ weft ikat (แบบมัดย้อมเพื่อให้เกิดลวดลายทางขวาง) มีขึ้นที่บาห์ลีและเมืองทำการค้าตามชายฝั่งเกรตซีกของชุมชนมุสลิมทางชาวตะวันออกปาเลมบัง และสละเวสีตอนใต้ การทอผ้าแบบนี้ มักจะทอด้วยการกรอด้วยเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง การทอผ้ามัดย้อมด้ายพุ่งของปาเลมบังและบังกาก็ถือว่ามีความก้าวหน้า ทอด้วยไหมสีสด เช่น แดง น้ำเงิน และเหลือง อาจมีดินทองแทรกตามขวาง ลายที่ใช้เป็นแบบอินเดีย ชวา และจีน หรือผสมกัน ปัจจุบัน การทอผ้ามัดย้อมด้ายพุ่งเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือนที่กำลังเติบโต ผ้าที่ทอส่วนใหญ่มีสีสดใสเล่นลายดอกไม้หรือเรขาคณิตผ้าทอมัดย้อมเส้นพุ่งแบบพิเศษ หรือ กากิน ลิมาร์ เป็นผ้าที่ทอด้วยดินทอง สำหรับให้เด็กชายสวมใส่ในวันที่ทำพิธีเข้าสู่หนัดปาเลมบังและสุมาตรา

ครั้งหนึ่ง ดิมอร์ตะวันตกประกอบขึ้นหลาย ๆ รัฐอิสระและมีแนวโน้มที่จะก่อการรบพุ่งอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ ความสามารถในการพิจารณาว่าใครคือมิตรหรือศัตรูตั้งแต่ระยะไกลจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเหตุให้ต้องทอผ้าเป็นลวดลายและสีสันทบอให้รู้ว่าเป็นคนจากหมู่บ้านหรือตระกูลใด เชอลีมุต หรือผ้าพันเอวของบุรุษซึ่งขมวดปมไว้ด้านหน้า คาดทับด้วยเข็มขัดอย่างแน่นหนาเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อว่าผู้สวมใส่เป็นฝ่ายใด ความจำเป็นที่วันนี้ได้สร้างคุณูปการต่อการคิดค้นรูปแบบสิ่งทอที่มีความหลากหลายซึ่งพบเห็นได้แม้ในท้องถิ่นที่ค่อนข้างเล็ก

สิ่งทอมีบทบาทในเรื่องการแต่งงาน เพราะเป็นของสำคัญที่ต้องมอบแก่ครอบครัวเจ้าบ่าวเพื่อตอบแทนแก่ค่าสินสอดของเจ้าสาว ถ้าเจ้าสาวมาจากครอบครัวที่มั่งคั่ง ฝ่ายเจ้าบ่าวอาจคาดหวังว่าจะได้ผ้ารับไหว้จากฝ่ายเจ้าสาวสัก 100 ผืน โดยครอบครัวเจ้าบ่าวจะต้องมอบโคหรือทองคำและเงินเป็นการตอบแทน ในบางหมู่บ้านเจ้าสาวจะมอบเชอลีมุตแก่เจ้าบ่าวเพื่ออวดฝีมือการทอผ้าของเธอ ทักษะนี้เป็นหลักเกณฑ์สำคัญแสดงถึงการเจริญวัยเป็นผู้ใหญ่ของเด็กหญิง และเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าเธอพร้อมที่จะแต่งงานแล้วหรือไม่

นอกจากนี้ ช่วงเวลาของการหมั้นหมายอาจกินเวลานานถึง 3 ปี ในระหว่างนี้ จะมีการจัดงานฉลองพิเศษ โดยมีการแขวนผ้าทอไว้ด้านนอกห้องของหญิงสาว ในระหว่างประกอบพิธีกรรมว่าที่เจ้าบ่าวจะจ่ายค่าสินสอดบางส่วนเพื่อแลกกับการปลดผ้าที่แขวนไว้ออกทีละชิ้น

เกอร์ริงซิง การทอผ้ามัดย้อมทั้งสองแนวซึ่งหาดูได้ยากนั้นอยู่ที่เต็งงานัน หมู่บ้านเล็กๆ ในบาห์ลีตะวันออก ซึ่งเป็นหนึ่งในสามของแหล่งผลิตสิ่งทอของโลกที่ยังใช้แรงงานมนุษย์เป็นหลัก อีกสองแห่งคืออินเดียและญี่ปุ่น การทอผ้าเกอร์ริงซิงผืนหนึ่งอาจต้องใช้เวลาหลายปี เริ่มแรกนำด้ายยืน (แนวตั้ง) และด้ายพุ่ง (แนวขวาง) ไปมัดย้อมเพื่อให้เกิดเป็นลวดลายหลังจากทอเสร็จแล้ว ส่วนใหญ่มักใช้สีแดง ส่วนพื้นหลังใช้สีครามแทนความมืดแห่งรัตติกาล

ชาวบาห์ลีถือว่าเกอร์ริงซิงเป็นผ้าศักดิ์สิทธิ์ใช้ในพิธีการสำคัญทั่วทั้งเกาะ รวมทั้งใช้ห่อพันที่เต็งงานันเชื่อกันว่าผู้สวมใส่ผ้าชนิดนี้จะได้รับการคุ้มครองกันจากปีศาจ ชาวบาห์ลีเชื่อว่ามีอำนาจในการปกป้อง สมัยก่อนกษัตริย์จะพระราชทานผ้าเกอร์ริงซิงแก่แม่ทัพก่อนออกศึกสงคราม

ซองเก็ต (ผ้าทองหรือผ้าเงิน) เป็นผ้าหนาหนักทอจากเส้นไหมเงินหรือทอง มีไหมหรือฝ้ายเป็นฐาน ทอทับด้วยด้ายผสมโลหะเพื่อยกสายให้เห็นเด่นชัดคล้ายกับผ้า ผ้าซองเก็ตฝีมือดีต้องเป็นของบาหลี่และปาเลมบัง และผ้าที่ผลิตโดยมิ้งกะเบาเป็นผ้าที่คนอยากได้มากที่สุด

ผ้าซองเก็ตของปาเลมบัง ประกอบด้วยดินทองที่ทอลงบนไหมสีแดงเพื่อสร้างลายเรขาคณิต ซึ่งปกติมักจะทอทับจนเต็มผืน แต่ถ้าเป็นผ้าซองเก็ตของมิ้งกะเบาซึ่งใช้เงินจะมีพื้นหลังเป็นสีไวน์ สัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคล

ผ้าซองเก็ตหรืออีกชื่อหนึ่งคือ ตานุก์ เคยเป็นที่โปรดปรานของราชวงศ์ แต่ปัจจุบันนิยมสวมเป็นเครื่องประดับศีรษะอย่างเป็นทางการของหญิงชาวมิ้งกะเบาแห่งสุมาตราตะวันตก นอกจากนี้ยังใช้เพื่อสื่อถึงความมั่งคั่งและวิธีการโปกผ้ายังบอกให้รู้ด้วยว่าผู้สวมมาจากหมู่บ้านใด

ผ้าโปกศีรษะของชาวมิ้งกะเบา ซึ่งทำจากผ้าซองเก็ต

ผ้าเปลือกไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในหมู่บ้านเผ่าที่ราบสูงแห่งกาลิมันตัน สุละเวสี และปาปัว แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางศิลปะขั้นสูงแม้จะมีอายุย้อนไปถึงสมัยบรรพกาล

ชาวโตรางันจะต้มและหมักเปลือกไม้ด้านในของต้นเตย ต้นหม่อน หรือต้นไม้ชนิดอื่นก่อนจะนำมาทุบด้วยเครื่องมือที่มีลักษณะคล้ายค้อนทำจากไม้และหิน เพื่อทำให้เส้นใยของเปลือกไม้นุ่มและยืดหยุ่น ก่อนจะนำผ้า (ฟูยา) ไปย้อมสี วาดหรือพิมพ์ลายโดยใช้เม็ดสีธรรมชาติ

ชนเผ่าบางเผ่าในกาลิมันตัน ฟลอเรส สุละเวสี และติมอร์ ทำเสื้อคลุมรัดเอวสำหรับนักรบที่ทำจากเส้นใยเปลือกไม้ด้วยวิธีง่ายๆ โดยใช้เส้นใยแวนอนสองเส้นสลับกันพันด้านบนและด้านล่างของเส้นใยแนวตั้ง

มาอะ ผ้าศักดิ์สิทธิ์ของชาวโตราจันแห่งสุละเวสีตอนใต้จะได้รับการจัดเก็บในตะกร้าพิเศษสำหรับใช้ในพิธีกรรมสำคัญ เชื่อกันว่าผ้ามาอะบางผืนเป็นที่เก็บวิญญาณแห่งความอุดมสมบูรณ์ และการเปิดผ้าศักดิ์สิทธิ์นี้จะทำให้ฝนตกได้ทันที

บาติก คือศิลปะสิ่งทอที่มีชื่อเสียงที่สุดของอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบาติกของชาวซันดาซึ่งเป็นผ้าทอชั้นดีที่สุดของโลก เทคนิคการทำคือการใช้สีเทียนหรือขี้ผึ้งเขียนลายในส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติด ผลที่ได้คือลวดลายละเอียด (แบบ “ลายเขียน”) ต้องใช้เครื่องมือพิเศษของชาวซันดาเป็นกรวยสำหรับเขียนเทียนหรือที่เรียกว่า “จันดิง” ทำจากทองแดง สามารถวาดลวดลายได้เหมือนปากกา

คำว่า บาติก ในภาษาอินโดนีเซีย (มาจากคำว่า “lik” หมายถึงจุด) เดิมใช้เพื่ออธิบายเทคนิคมัดย้อม แต่ปัจจุบันหมายถึงกระบวนการและผ้าที่ได้รับการตกแต่ง คุณค่าของผ้าแต่ละชิ้นดูจากวิธีการสร้างงาน งานที่มีคุณค่าและราคาแพงคือบาติกที่ใช้แรงงานคนเป็นหลัก เรียกว่า ตูลิส (การเขียนลาย) โดยใช้จันดิง ผลงานที่ดีที่สุดคืองานของอุตสาหกรรมแบบครัวเรือนในซันดา แต่บาติกที่มีราคาถูกลงกว่า เป็นผ้าที่เขียนลายด้วยแม่พิมพ์โดยใช้เครื่องประทับภาพพิมพ์เรียกว่า จับ และ บาติกเจอตัก คือผ้าพิมพ์ลายเลียนแบบของเก่า ผลิตเป็นจำนวนมาก

ภาพศิลปินผ้าบาติก ตูลิส ทักษะและความอดทน คือสิ่งที่ถูกนำมาใช้ในการเอาเทียนไขหลอมละลาย เขียนลงบนผ้าสีขาวด้วย จันดิง หรือปากกาเทียนไขมีกรวยติดกับด้ามจับ

ภาพตุลีส ผ้าบาติกโบราณจากจิเรอบอน ลายรูปสิงโตซึ่งได้รับแรงบันดาลใจ
จากเหรียญเงินรุ่นเก่าของดัตช์ และสัตว์ปีกมีหัวเป็นช้างในตำนานของจีน

บาติกคือสัญลักษณ์แห่งความเท่าเทียมของอินโดนีเซีย เพราะเป็นทั้งเครื่องแต่งกายทางการ
ของคนเมืองในจาการ์ตาและชาวบ้านธรรมดาตามท้องทุ่ง

ภาพเครื่องแต่งกายในหมู่บ้าน
เด็กหนุ่มในเมืองเต็งจัน
บาทลีตะวันออกสวมผ้าบาติก
แบบดั้งเดิมหรือ กากิน ปันจัง หรือ
“ผ้ายาว” ซึ่งมักจำสับสนกับโสรง

บาติก คือหนึ่งในการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซียที่โดดเด่นที่สุด ไม่มีที่ใดในโลกที่ศิลปะผ้าบาติกจะวิวัฒนาการจนกลายเป็นมาตรฐานระดับสูง และสามารถปรับตัวเพื่อความอยู่รอดนานหลายศตวรรษภายใต้การอุปการอุปถัมภ์ของราชสำนักในชวา ปัจจุบันการผลิตและสวมใส่บาติกเป็นความภาคภูมิใจของชาติ เป็นสื่อกลางที่มีความสำคัญและเป็นเอกภาพ พบเห็นได้ทุกรูปแบบตั้งแต่ผ้าโสร่ง ชุดสำเร็จ เสื้อเชิ้ต ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ ไปจนถึงผ้าแขวนประดับผนัง ฯลฯ

ภาพหนูน้อยถ่ายภาพกับผ้าบาติกแขวนประดับผนังสีสันสดใส

ภาพผ้าโสร่งสวมตามชายหาด
ในบาห์ลี ผ้าบาติกสีสันสดใส
สำหรับใส่เดินเล่นตามชายหาด
หรือผ้าโสร่งทำออกมาป้อนตลาด
นักท่องเที่ยว ราคาไม่แพง

ชาวแต่ละยุคจะมีผ้าบาติกที่เป็นเอกลักษณ์สื่อถึงชาติพันธุ์ และสถานภาพ การมัดมัดใส่บอกรบของผู้นั้น ลวดลายบางอย่างเคยสงวนไว้สำหรับราชสำนักชาว แต่ปัจจุบันใส่ในงาน เช่น แต่งงาน การเข้าสู่สูต วันเกิด และงานศพ

ขั้นตอนแรกคือการวาดลวดลายลงบนผ้าไหมหรือผ้าฝ้าย ส่วนที่ไม่ต้องการให้มีสี ให้ลงเส้นเทียนปิดไว้ ขั้นตอนนี้ใช้เวลาหลายชั่วโมง จากนั้นจึงจุ่มผ้าลงในสีย้อมผ้าและตากให้แห้ง ถ้าเป็นสิริธรรมชาติดาจต้องจุ่มและตากแห้งหลายรอบ แค่นี้ก็ใช้เวลาหลายเดือน

การย้อมสีขั้นที่สอง เอาชีผึ้งหรือเทียนไขออกและลงใหม่อีกครั้งโดยเอาเทียนไขอันเดิมออกด้วยน้ำเดือดหรือขูดเทียนบริเวณที่ไม่ต้องการ (ปิดทับสีที่ย้อมตอนแรก) ทำการย้อมและตากแห้งเหมือนขั้นแรก ต้องการให้ผ้ามีสีก็ทำกระบวนการที่วุ่นๆ จนกว่าจะครบสีที่ต้องการ

ในชาวตอนกลาง เคยมีการสงวนลายผ้าบางอย่างสำหรับคนในราชสำนักเท่านั้น เช่น ลายปารัง รุสัค บาร็อง หรือลายดาบหัก ซึ่งเป็นการเขียนลวดลายต่อเนื่องเป็นแถวทแยงมุม ความนับถือในสมาชิกราชวงศ์ยังคงมีอยู่ ดังนั้น ชาวบ้านจึงเลี่ยงไม่ใช้ผ้าบาติกลายแบบราชสำนักดังกล่าว

ภาพขุนนางเมืองโซโล ถวายความเคารพต่อราชวงศ์แห่งสุระการ์ตา

ภาพนักรำรุ่มหอมตะ นักรำในชุดผ้าบาติกสีแดงได้รับแรงดลใจจากผ้า ปาโตลา ของอินเดีย
ลายสีน้ำตาลและขาว ปารัง รูซัค คือรูปแบบราชสำนัก

ผ้าบาติกพิมพ์ลายทำโดยใช้แม่พิมพ์โลหะ โดยจะมีหัวปั๊มหรือแม่พิมพ์ยื่นออกจาก
 ลวดทองแดงเส้นยาวที่เชื่อมติดกับโครง แม่พิมพ์จะถูกจุ่มลงในสีผง ก่อนที่จะประทับลงบนผืนผ้า
 การประดิษฐ์แม่พิมพ์ลายผ้าบาติกช่วยเอื้อต่ออุตสาหกรรมดังกล่าว เพราะทำให้ผลิตได้เป็น
 จำนวนมาก หาซื้อได้ง่ายและยังช่วยส่งเสริมการส่งออก

ภาพกระเป๋ายาวเล็ก ๆ ทำจากบาติกลวดลายละเอียด งานหัตถกรรมผ้าบาติก
 สามารถขายในร้านค้าและตลาดแบบดั้งเดิมทั่วประเทศอินโดนีเซีย

ภาพหุ่นกระบอก วายัง โกเล็ก
 จากชาวตะวันตก ในชุดผ้าบาติก
 ที่ประดับประดาสวยงาม
 แบบดั้งเดิมสำหรับการแสดง
 มหากาพย์ฮินดู

ศิลปะเก่าแก่ของอินโดนีเซียที่สามารถเทียบเคียงของเก่าและใหม่เหมือนบาติกนั้นมีน้อยมาก ภาพข้างบนคือ ตูลิส ผ้าบาติกร่วมสมัยชั้นยอด ซึ่งออกแบบโดยโจเซฟิน โครามะแห่งบินเฮาส์ ซึ่งแทบจะถือว่าเป็นผู้เดียวที่ช่วยชุบชีวิตใหม่แก่ศิลปะผ้าบาติก ตูลิส เก้าแก่นักออกแบบและศิลปินบาติกช่วยกันยกระดับผ้าบาติกสู่การเป็นศิลปะชั้นสูงด้วยการปรับรูปแบบให้ทันสมัย แต่ยังคงรักษาลวดลายแบบเก่าเอาไว้ปัจจุบันนางแบบต่างสวมใส่บาติกของห้องเสื้อชั้นสูง โดยมี อีวาน ตีร์ตา เป็นนักออกแบบอินโดนีเซียคนแรกที่ทำให้ผ้าบาติกกลายเป็นข่าวพาดหัวในวงการแฟชั่น

ภาพนางแบบกับแฟชั่นร่วมสมัย ตัดเย็บด้วยผ้าไหมบาติก ตูลิส คุณภาพสูง

แหล่งผลิตบาติกในประเทศอินโดนีเซีย (มัลลิกา พงศ์ปิตร, 2549 : 146, 155)

หัตถกรรมที่มีชื่อเสียงที่สุดของย็อกยาคือบาติก และบาไล เป็นเอกลักษณ์กัน บาติก J (ศูนย์วิจัยบาติก) ตั้งอยู่บนถนนจาลันกูซูมาเนอการา เป็นการนำเที่ยวส่วนบุคคลที่ทำให้รู้จักกระบวนการผลิตรูปแบบ และสีสันทันของผ้าที่พบเห็นได้ทั่วชาว มีการสอนทำผ้าบาติกหลักสูตรเข้มข้นส่วนบุคคล และมีแกลเลอรีแสดงผ้าบาติก

มีการผลิตและจำหน่ายผ้าบาติกทั่วย็อกยา แต่ถ้าเป็นที่ จาลัน ตีร์โตดีปูรัน K ถนนที่มีโรงงานและโชว์รูมบาติกกว่า 25 แห่ง ส่วนใหญ่เปิดให้นักท่องเที่ยวชมการผลิต ศิลปินที่มีชื่อเสียงของเมือง รวมทั้งศิลปินที่มีผลงานน่าประทับใจ ส่วนหนึ่งผลิตงานบาติกด้วยวิธีการมัดย้อมแบบเดียวกัน แต่เป็นงานที่เหมาะสำหรับนำไปใส่กรอบหรือแขวนประดับมากกว่า

โซโลยังเป็นแหล่งรวมผู้ผลิตบาติกแห่งใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซีย และมีอยู่สามรายที่มีโชว์รูมในเมือง จำหน่ายสินค้าราคายุติธรรมและเสื้อผ้าคุณภาพดี แต่ก็มีร้านบาติกขนาดเล็กตามถนนหลายร้านเช่นกัน ถ้าต้องการคำตอบว่าทำไมสุระการ์ตาจึงเรียกตัวเองว่าเมืองแห่งบาติก คุณต้องแวะไปที่ตลาดสิ่งทอ แกลแวร์ ช้างสุหร่าหลวงและเกอร์ราดอน บาติกอาจมีราคาถูกแค่หลาละ 35 บาท หรือสูงถึงหลาละ 3,500 บาทก็มี

วิธีทำผ้าปาเต๊ะในอินโดนีเซีย (สมคิด มณีวงศ์, 2505 : 37-40)

การทำผ้าปาเต๊ะ นับเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของอินโดนีเซีย บางคนเล่าว่ามีกำเนิดมาแต่ตุรกี อียิปต์ หรือเปอร์เซีย บางคนก็ว่ามีต้นตอมาจากเมืองเกลิง ริมฝั่งทะเลโกโรมันเดลในอินเดีย ในศตวรรษที่ 13 สาวชาววังของสุลต่านในชาวทำผ้าปาเต๊ะเป็นงานอดิเรก ต่อมาวิวัฒนาการการทำเจริญเข้า จึงรู้จักสกัดสีจากเปลือกไม้และต้นไม้ มีสีแดงและเหลือง ศิลปะการทำผ้าชนิดนี้จึงเฟื่องฟูขึ้น เพราะเดิมมีแต่สีชาวกับสีน้ำเงินเท่านั้น ครั้นเมื่อหมู่เกาะทะเลใต้มีการติดต่อไปมาค้าขายกับอินเดีย จีน และอาหรับ จึงมีความรู้เพิ่มขึ้น เพราะอาหรับสมัยนั้นมีความเจริญทางเคมีมากจริงๆ เทคนิคในการทำจึงเจริญอย่างรวดเร็ว เคยมีชาวอาหรับทางเปอร์เซีย ทำผ้าปาเต๊ะส่งเข้ามาขายในอินโดนีเซียครั้งหนึ่ง แต่ชาวอินโดนีเซียชาตินิยมสูง ไม่มีใครนิยมของต่างประเทศ พ่อค้าผู้ส่งเข้ามาจึงต้องเลิกไป

บางตำนานว่า เดิมของการทำผ้าปาเต๊ะนั้นมาจากอินเดีย เมื่อศาสนาอิสลามเข้าไปแพร่หลายในอินเดียนั้น สมัยเดียวกับที่ชาวอินเดียนำลัทธิพราหมณ์ หน่งชาวโจงกระเบน เมื่อชาวอินเดียบางส่วนยอมรับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว เพื่อให้การแต่งกายไม่เหมือนกับอินเดียนับถือพราหมณ์ จึงคิดตัดหางโจงกระเบนออกเสีย มาทำเป็นถุงกลมๆ และต่อมาก็วิวัฒนาการทางการใช้สีเรื่อย ๆ มาจนกลายเป็นถุงและมีสีต่างๆ ดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

เมื่อผ้าถุงมาเป็นที่นิยมของชาวหมู่เกาะทะเลใต้ พ่อชาวอินโดนีเซียเจริญรุ่งเรืองสมัยอาณาจักรศรีวิชัย และสมัยมัญญาปาหิต จึงขยายบ้านเมืองไปสู่สยาม กัมพูชา ฟิลิปปินส์ จึงนำการนุ่งโจงกระเบนไปแพร่หลายด้วย พุดถึงการนุ่งโจงแล้ว เชื่อแน่ว่าไทยเราเอาแบบอย่างมาจากมลายูและอินโดนีเซีย เพราะคนไทยเราตามแบบอย่างคนอื่นง่าย เช่น การแต่งกายตามแบบอเมริกันในทุกวันนี้

เป็นต้น โดยเฉพาะหญิงไทยด้วยแล้ว ยิ่งง่ายมากทีเดียว เมื่อแต่งงานกับจีนก็นุ่งกางเกงเป็นจีนไป เมื่อแต่งงานกับมลายูก็นุ่งปาเต๊ะเป็นมลายูไป ส่วนชายไทยก็ไม่เลวเหมือนกัน เมื่อสังคมกับชาวมลายู-อินโดนีเซีย ก็นุ่งโสร่งเป็นมลายูและอินโดนีเซีย เมื่อสังคมกับชาวอาหรับอินเดียนก็โพกศีรษะเป็นอาหรับอินเดียนไป เพราะรัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยไม่เคยปลุกใจเรื่องชาตินิยมเลย เคยมีเพียงเล็กน้อยสมัยสงครามอินโดจีนเท่านั้นเอง และได้ผลอยู่บ้างเหมือนกัน คือ เลิกนุ่งกางเกงแพรมาจนทุกวันนี้

วิธีทำผ้าปาเต๊ะนั้น เขาเริ่มด้วยการนำผ้ามาซักให้สะอาดก่อน แล้วลงแบ่งให้แข็ง ต่อจากนั้นใช้ดินสอเขียนแบบและลวดลายตามที่ต้องการ เสร็จแล้วเอาชีผึ้งเทลงไปตามส่วนที่ไม่ต้องการให้เป็นสีน้ำเงิน แล้วจุ่มผ้าชุบชีผึ้งลงไปในสีน้ำเงิน ส่วนที่ไม่มีชีผึ้งกันไว้ก็ยอมติดเป็นสีนั้น จัดแจงเอาชีผึ้งที่ลงไว้ออก แล้วทาสีใหม่ตามส่วนที่ไม่ต้องการ ให้เป็นสีเหลือง เสร็จแล้วย้อมสีเหลืองตามวิธีเดียวกัน ต้องการให้มีสีอะไรบ้าง ก็ทำวิธีนี้เรื่อยไป คือไม่ต้องการให้ติดตรงไหนก็ทาสีผึ้งตรงนั้น สีที่นิยมกันมากก็มีสีน้ำเงิน น้ำตาล ขาว เขียว และเหลือง ก่อนนี้ทำได้เพียงครั้งละผืน แต่เดี๋ยวนี้มีแบบทำได้ครั้งละมากๆ ได้แล้ว บางผืนเป็นสีทองทั้งผืนก็มี แต่ราคาแพงมาก คนไทยเศรษฐีและพวกประจบสอพลอซื้อมาฝากเมียจ้าวเมียนายกัน

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวอินโดนีเซียยุคอาณานิคม (สมคิด มณีวงศ์, 2505:23-25)

ในอินโดนีเซียยุคอาณานิคม ประชาชนแต่งกายตามแบบชาวยุโรป ผู้ชายสวมกางเกงขาวาวและสวมเสื้อนอกในบางโอกาส หญิงสาวและสตรีที่ทำงานในสำนักงานและห้างร้านต่างๆ แต่งกายแบบชาวยุโรปทั้งสิ้น มีผู้ชายอีกเป็นจำนวนมากที่ยังสวมหมวกสีดำอยู่ในบ้านและออกไปนอกบ้าน แต่สตรีวัยกลางและสตรีสูงอายุอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่เคยสวมเครื่องแต่งกายแบบชาวยุโรป และนิยมนุ่งโสร่ง สวมเสื้อแขนยาว มีตัวเสื้อยาวถึงเอว และยังมีสตรีสาวที่นิยมสวมเสื้อแขนยาวและนุ่งโสร่งไปในงานพิธีต่างๆ ของทางการ และมักจะใช้แต่งในเวลาค่ำ การนุ่งโสร่งรัดเอวนี้ ไม่สะดวกแก่การเดินร่าตามแบบของชาวตะวันตก แม้จะมีสตรีชั้นสูงได้นุ่งโสร่งแบบจีบข้างหน้าไว้หลายจีบแล้วก็ตาม

ในระหว่างชาวอินโดนีเซียที่ยากจนและที่อยู่ตามชนบทนอกเมือง โสร่งเป็นเครื่องแต่งกายที่นิยมกันมากที่สุดสำหรับสตรี เธอซื้อโสร่งตัวเดียวหรือสองตัวก็เป็นการเพียงพอ แม้จะใช้อยู่เสมอเป็นเวลา 4 ถึง 5 ปีก็ตาม โสร่งก็ยังอยู่ในสภาพที่ใช้ได้ดี สตรีอินโดนีเซียสามารถดัดแปลงเสื้อแขนยาวได้หลายแบบ โดยใช้ผ้าปานบางและผ้าดอก ถ้าเธอสามารถจะซื้อได้ เธอจะซื้อผ้าชนิดพิเศษที่มีชายขลิบด้วยด้ายเงินหรือทองมาใช้

โสร่งของผู้ชายนั้น ไม่ใช่เป็นผ้าผืนเดียวเหมือนอย่างสตรี แต่เย็บเป็นผืนติดกัน นุ่งตั้งแต่เอวลงมา แม้ว่าอิทธิพลของตะวันตกจะมีอยู่ในอินโดนีเซีย ท่านจะเห็นว่าผู้ชายหนุ่มอินโดนีเซียเป็นจำนวนมาก สวมเสื้อเชิ้ตอยู่นอกกางเกงขาวาวตามแบบอเมริกัน เสื้อผ้าของสตรีอินโดนีเซียก็กลายเป็นแบบเสื้อของสตรีตะวันตกเหมือนกัน เมื่อมีสตรีอเมริกัน 2 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายสตรีได้มาเยือนอินโดนีเซีย เพื่อนำแบบเครื่องแต่งกายไปดัดแปลงเป็นแบบนิยมตะวันตก ต่อมาอีกเล็กน้อย นิตยสารของอเมริกันได้ลงบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ตลอดทั้งเล่ม

แม้จะไม่สามารถดัดแปลงโครงสร้างและเส้นแขนยาว แต่ก็ได้นำแบบบาติก ซึ่งมีสีและแบบงดงามไปใช้ ผ้าบาติกนี้ส่วนมากมีสีน้ำตาลแก่เป็นพื้นและมีสีดำ สีน้ำเงิน และสีขาว รวมอยู่ด้วย มีลวดลายแปลกๆ ทำเป็นรูปนกและดอกไม้ ผ้าบาติกในปัจจุบันนี้มีสีน้ำเงินเป็นพื้น โครงสร้างบาติกนี้ด้านหนึ่งมีสีหนึ่ง อีกด้านหนึ่งมีอีกสีหนึ่ง ทั้งสองสีนี้คงสวยสดอยู่เสมอ บางทีเครื่องแต่งกายของสตรีชาวตะวันตก ในอนาคตจะมี 2 สี คือ เสื้อสีหนึ่ง และสะเกิร์ตอีกสีหนึ่งก็ได้ ใครจะรู้

ศิลปะสิ่งทอและเครื่องแต่งกายในประเทศมาเลเซีย (อรอนงค์ กรุณา, 2547 : 105-106)

ผ้าไหมยกดอก ที่เรียกว่า ไกน์ ชงเกิต เป็นผ้าที่นิยมใช้กันในงานราชพิธี ผ้าทอที่สง่างามนี้ ไม่เพียงใช้ในงานพิธีของราชสำนัก แต่ยังนิยมสวมใส่ในงานต่างๆ ของรัฐบาลด้วย ที่ใช้กันมากคือ เป็นชุดแต่งงานตามประเพณีโดยบ่าวสาวจะสวมเสื้อผ้าไหมยกดอกหุหุรา ร้านช่างทอผ้าชาวกลันตัน จะเก็บผ้าสีม่วงอ่อนไว้ขายราชวงศ์เท่านั้น และมีบางลวดลายที่แม้แต่ปัจจุบันนี้เป็นสิทธิเฉพาะของ เจ้าผู้ปกครองตามประเพณี

ภาพชุดผ้าไหมยกดอก (ชงเกิต) ในประเทศมาเลเซีย

ช่างทอผ้ามักเป็นสตรีที่เรียนรู้งานฝีมือจากรุ่นแม่และยาย ช่างทอผ้าฝีมือเยี่ยมจะได้ทำงานให้ราชสำนัก เช่น ยายของช่างทอผ้ามือหนึ่งของตรังگانคนหนึ่งได้รับเลือกจากช่างทอ 2,000 คน ในสมัยนั้นให้เป็นหัวหน้าช่างทอของสุลต่าน เช่นเดียวกับงานฝีมือในยุคต่างๆ การทอผ้าซ่งเกิดได้รับการยกย่องที่ตรังگانและกลันตัน และยังใช้เทคนิคและหูกทอผ้าแบบสมัยก่อน เป็นหูกทอผ้าสี่เสา ธรรมดา การทอจะใช้ไหมสีเป็นพื้นหลัง แล้วเดินด้ายเงินและทองขวางยกเป็นดอก ผ้าทุกชิ้นจะมีด้นที่อยู่ตรงกลาง ลวดลายประณีตงดงาม เรียกว่า “กपालา” การตั้งชื่อลายนั้น แสดงถึงความรักในธรรมชาติของชาวมลายู เช่น ลาย “หน่อไม้” ลาย “ขนหางไก่” แต่เดิมนั้น ชุมนางจะออกแบบลายซ่งเกิดด้วยตนเอง ธรรมเนียมนี้มีมาถึงทุกวันนี้ เพราะเจ้าชายเต็งกู อีสมาอิล เต็งกู ชู แห่งตรังگانยังทรงออกแบบลวดลายใหม่ๆ ที่โรงทอผ้าของพระองค์ ผ้าอีกชนิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับไก๋น ซ่งเกิดก็คือ ตกัต ผ้ากำมะหยี่สีเข้มปักด้นทอง ซึ่งเป็นงานฝีมือโบราณ ชาวมลายูนิยมนำผ้าหุหรานี้ไปตกแต่งบ้าน ประดับผนังทำหมอนอิง และรองเท้าแตะ

ภาพการทอผ้าซ่งเกิดในประเทศมาเลเซีย

สำหรับรัฐซาราวักมี อีกัต เป็นผ้าทอด้วยด้ายมัตย้อม ชาวอีนันนำผ้ามาใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ใช้ห่อตัวเด็กแรกเกิดเพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย และในอดีตก็ใช้ผ้าอีกัตห่อศีรษะซึ่งได้เป็นรางวัลจากการเดินทางล่าห่มนุษย์

ผ้าบาติก

คำว่าบาติกมาจากคำมลายูว่า “ติ๊ก” ซึ่งหมายถึง “หยด” คาดว่าบาติกก็เข้ามาแทนการสัก โดยเป็นเครื่องหมายแสดงสถานภาพของวัฒนธรรมมลายู

ผ้าบาติกมักใช้เป็นสัญลักษณ์ของมาเลเซีย ใช้ตัดเครื่องแบบพนักงานธนาคารบินแห่งชาติ เสื้อเชิ้ตบาติกเป็นชุดทางการของผู้ชาย และแม้แต่บ่อนพนันแห่งเดียวของประเทศ ก็บังคับให้ผู้ชายแต่งชุดนี้ นอกจากนี้ยังนำมาใช้เป็นโลโก้ หรือนำไปตัดเป็นชุดประเพณีแบบทันสมัยที่เรียกว่า บาจู กูรง ของผู้หญิงด้วย การทำผ้าบาติกไมใช่งานฝีมือดั้งเดิมของชาวมลายู แต่รับมาจากอินโดนีเซีย ในทศวรรษ 1930 ทั้งที่มีขึ้นไม่นานแต่การทำผ้าบาติกก็เป็นงานฝีมือที่ได้รับความนิยมสูงสุดในประเทศขณะนี้โดยไม่อาจปฏิเสธได้

ภาพการผลิตผ้าบาติกในประเทศมาเลเซีย

การทำผ้าบาติกนั้น ใช้เทคนิคเคลือบขี้ผึ้ง โดยใช้แม่พิมพ์ทำจากแถบสังกะสีตัดเป็นรูปทรงตามต้องการ แล้วจุ่มลงในขี้ผึ้งเหลว นำมาประทับลายตามแนวยาวของผ้า แต่ที่มีผลสำเร็จสูงสุดคือ ผ้าบาติกแบบระบายสีด้วยมือ โดยใช้จันติง หรือ “ปากกา” บรรจุขี้ผึ้งเหลววาดลงบนผ้า จากนั้นจึงระบายสีย้อมด้วยฟูกัน วิธีนี้สามารถใช้สีได้หลากหลายกว่าแบบย้อมสีในหม้อ ทั้งยังสร้างลวดลายได้ตามจินตนาการของช่าง ปัจจุบัน โรงทำผ้าบาติกเปิดขึ้นทั่วมาเลเซีย แต่ช่างฝีมือส่วนใหญ่อยู่แถบชายฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรมลายู

การทำผ้าบาติก (รังสิมันต์ อัฐรัตน์.2548 : 13-17)

บาติก (Batik) เป็นภาษาชวา กำเนิดจากชาวชวา ประเทศอินโดนีเซีย มีความหมายว่าเป็นการทำให้เกิดเป็น เส้น จุด แท้ม หรือ หยด โดยใช้เทียนขาสวมกัน แล้วนำมาเขียนเป็นเส้นกันระหว่างสี 2 สีขึ้นไป

เมื่อทำการต้มเอาเทียนออกแล้วจะเกิดเป็นเส้นสีขาวขึ้นระหว่างสีที่ระบายลงไป ทำให้เกิดเทคนิคผ้าบาติกบนผ้าขาวด้วยลวดลายที่ออกแบบไว้

วัสดุ อุปกรณ์

1. ผ้า เช่น ผ้ามัสลิน ผ้าสาธู ผ้าแพรวเยื่อไม้ ผ้าไหมจีน เนื้อบางและหนา ผ้าไหมไทย ผ้าลินิน ผ้าใยกล้วย กัญชง ผ้าแพรว พู่ยี่ ผ้าฝ้าย ผ้าเรยอง และผ้าที่เป็นใยธรรมชาติ
2. เทียนเขียน ผ้า ดินสอแดง / น้ำเงิน
3. เครื่องมือเขียนเทียน เบอร์ 0,1,2,3 และช้อนตวงสี
4. พู่กัน ตั้งแต่เบอร์ 0-12 และแปรง
5. สี Reactive Dyes เป็นสีสำหรับระบายได้ดี
6. น้ำยาเคลือบ คือ โซเดียมซิลิเกต (Na Sio) ผงซักฟอก น้ำส้มสายชู
7. เตาไฟฟ้าแบบปรับอุณหภูมิได้เตาแก๊ส กะละมังเคลือบสำหรับต้มผ้ากะละมังพลาสติก หรือ ปิ๊บสำหรับซักและทำความสะอาดผ้า
8. กรอบไม้และกรอบเหล็กฉาก (Frame) สำหรับขึงผ้าเพื่อเตรียมเขียนเส้นเทียน

ขั้นตอนการทำผ้าบาติก

1. การเตรียมผ้า ผ้าใยธรรมชาติหรือผ้าฝ้ายทุกชนิดที่จะนำมาทำผ้าบาติกนั้น ควรเป็นผ้าที่ผ่านกระบวนการต้มผ้าโดยใช้ผงซักฟอก แยกแบ่งเพื่อขจัดสารเคมีและไขมันที่เคลือบมากับผ้า ใช้เวลาในการต้มประมาณ 1 ชั่วโมง โดยใช้ผงซักฟอก 5 ช้อนโต๊ะต่อผ้า 10 เมตร ด้วยอุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียสขึ้นไป ถ้าไม่ผ่านกระบวนการเหล่านี้ จะทำให้สีไม่ติดผ้าดีเท่าที่ควร และระบายสีไม่ค่อยซึมผ้า ผ้าไหมควรใช้สบู่ชันโลนในการต้ม ใช้เวลาในการต้มประมาณ 1 ชั่วโมงอุณหภูมิไม่เกิน 100 องศาเซลเซียส
2. เมื่อเตรียมผ้าแล้ว นำผ้ามาขึงกับกรอบไม้ให้ผ้าตึง แล้วลวกด้วยดินสอเขียนผ้าลงไป
3. การเขียนเส้นเทียนด้วยเครื่องมือจันตึงเบอร์ 0,1,2,3 ก็ได้ อยู่ที่ลวดลายที่ออกแบบไว้ตามแต่นาฏงาน และต้องมีเศษผ้ารองรับเอาไว้เช็ดเครื่องมือ เพื่อไม่ให้สีเทียนหยดลงบนผ้าที่เขียน โดยเส้นเทียนต้องต่อเนื่องไม่ให้เส้นเทียนขาด และควรที่จะลูถึงด้านหลังเพราะซึมผ่านออกมาได้ น้ำเทียนจะต้องไม่ร้อนเกินไป เพราะจะทำให้เส้นเทียนไม่ซึมทะลุผ้าด้านหลัง เวลาระบายสีหรือเพ้นต์ จะทำให้สีซึมผ่านไปได้ ทำให้เกิดสีที่ไม่ต้องการเกิดขึ้น (หรือที่เรียกว่าสีเนา)

4. การเตรียมสียะบายหรือเพ้นต์สี

4.1 สีเป็นผง 5 กรัม หรือช้อนกาแฟเล็ก ๆ 1 ช้อนครึ่ง

4.2 น้ำเปล่าที่สะอาดพออุ่นประมาณ 5 ช้อนโต๊ะ

4.3 น้ำสีและน้ำมาผสมกันให้เป็นสีตามที่เรต้องการ แล้วนำสีใส่ขวดสีชาเอาไว้ มีฝา

ปิดให้มิดชิด

5. วิธีระบายสี

5.1 ใช้พู่กันเบอร์ 20,22 หรือแปรงจุ่มน้ำเปล่าระบายให้ทั่วลาย ทิ้งไว้พอหมาด

5.2 ใช้พู่กันเบอร์ 6,8,10,12 หรือ ตามความถนัด ระบายสีลงที่ลายที่เขียนเส้นเทียนกันเอาไว้จนกระทั่งระบายสีเสร็จ รอให้ผ้าแห้งแล้วจึงนำไปเคลือบน้ำยากันสีตก

6. การเคลือบน้ำยาโซเดียมซิลิเกตเพื่อกันสีตก เมื่อสีแห้งสนิทแล้วจึงจะเคลือบน้ำยา วิธีการเคลือบมี 2 วิธีคือ

6.1 ใช้ระบายบนผ้าที่ระบายสี โดยวิธีใช้แปรงระบาย

6.2 โดยการนำผ้าไปจุ่มลงในน้ำยาเคลือบแล้วบิดน้ำยาจึงออกจะนำมาหมักประมาณ 8 - 12 ชั่วโมง ทั้งสองวิธีใช้เวลาเหมือนกัน เมื่อครบตามกำหนดแล้วนำผ้ามาล้างกับน้ำเปล่า ให้ใช้น้ำต้มใส่ผงซักฟอกและน้ำส้มสายชูอย่างละ 3 ช้อนโต๊ะ ต้มไปประมาณ 3 ครั้งจนสะอาด ล้างน้ำเปล่า 3 ครั้ง แล้วจึงจะนำมาแช่น้ำยาปรับผ้านุ่มอีกครั้งหนึ่งจึงจะได้ผ้าบาติกที่สะอาดสวยงามและมีคุณภาพ

ความรู้เบื้องต้นในการผสมสี

แม่สีมีทั้งหมด 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน ความหมายของแม่สีที่จะอธิบายให้เข้าใจกัน อย่างง่ายๆ คือ การนำแม่สี 2 สี มาผสมผสานกันแล้วออกมาเป็นสีใหม่อีก 1 สี เช่น

การนำสีแดงมาผสมกับสีเหลืองในอัตราส่วนที่เท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีส้ม

การนำสีแดงมาผสมกับสีน้ำเงินในอัตราส่วนที่เท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีเขียว

การนำสีเขียวมาผสมกับสีเหลืองในอัตราส่วนที่เท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีเขียวเหลือง

การนำสีเขียวมาผสมกับสีเหลืองในอัตราส่วนที่เท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีเหลืองส้ม

การนำสีเขียวมาผสมกับสีส้มในอัตราส่วนที่เท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีส้มแดง

การนำสีแดงมาผสมกับสีม่วงในอัตราส่วนเท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีแดงม่วง

การนำสีม่วงมาผสมกับสีฟ้าในอัตราส่วนเท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีม่วงฟ้า

การนำสีเขียวมาผสมกับสีฟ้าในอัตราส่วนเท่ากัน (1:1) ก็จะออกมาเป็น สีฟ้าเขียว

นี่เป็นตัวอย่างการผสมสีของแม่สี และสามารถนำมาใช้ในการผสมสี และสามารถนำมาใช้ในการผสมสีได้ทุกชนิด แต่ค่าที่ออกมาจะแตกต่างกันไม่มากนัก ก็ตรงที่คุณค่าของสีและประเภทของสี สีบางประเภทเป็นสีโปร่งใส บางประเภทเป็นสีทึบ สีที่มีความหนาแน่นในตัวสูง การเลือกใช้ก็แล้วแต่ลักษณะของงานชิ้นนั้นๆ

แต่สำหรับสีที่ใช้งานบาติกนั้นจะมีลักษณะคล้ายสีหมึก แตกต่างกันว่าสีหมึกนั้นเมื่อนำมาผสมกันแล้วจะไม่ได้สีที่ถูกใจเท่าไร และไม่เป็นที่นิยมนำมาผสมกัน แต่สีบาติกนี้สามารถนำมาผสมกันได้ และเป็นสีที่มีความสดใส เหมาะสำหรับงานผ้าอย่างแท้จริง

งานบาติกเป็นงานที่มีลักษณะการใช้สีที่สดใส สว่าง แม้ว่าผ้าติกส่วนมากจะนิยมทำลายที่มีขนาดใหญ่ และการใช้สีที่เป็นแบบเฉพาะตัว คือมีลักษณะไม่หลากหลาย แต่เน้นความสดใสของสีที่จะนำมาระบายลงในเนื้อผ้านั้นๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บังอร ชนะพจน์ และคณะ (2549) สรุปลงในโครงการวิจัย “การศึกษาภูมิปัญญาการย้อมสีพื้นบ้านด้วยวัตถุดิบธรรมชาติของเผ่ากะเลิง ตำบลรามราช อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ระยะที่ 1” ไว้ว่า เผ่ากะเลิง มีประวัติความเป็นมาบนผืนแผ่นดินไทยอันยาวนาน มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยการสวมใส่เสื้อผ้าทอมือจากฝ้าย ย้อมสีด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น สีจากต้นคราม เป็นต้น ต่อมา ได้มีการพัฒนามาใช้เปลือกไม้ที่ให้สีต่างๆ ในอดีต ชาวบ้านมีการปลูกฝ้าย และเก็บฝ้ายมาปั่นเป็นด้ายเพื่อการทอผ้าใช้เอง รวมถึงการออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็ตัดเย็บด้วยฝีมือทั้งสิ้น

เครื่องแต่งกายที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่ากะเลิง คือ ผู้ชายจะนุ่งกางเกงขาก๊วย สวมเสื้อม่อฮ่อมผ้าฝ้ายย้อมคราม ทั้งสีดำ สีกรมท่า โดยเสื้อม่อฮ่อมจะมีลักษณะด้านบนมีกระเป๋าสองแห่ง ด้านล่างซ้ายและขวาด้านละหนึ่งแห่ง ผู้ชายสูงอายุจะนุ่งโสร่งตาหมากรุก สวมเสื้อม่อฮ่อมเช่นเดียวกัน

สำหรับผู้หญิงของเผ่าจะแต่งกายสวมเสื้อแขนทรงกระบอก (แขนจ๋า) สี เน้นสีขาวหรือดำ ไม่มีลาย คอกลม นุ่งผ้าถุงมัดหมี่ต่อตีนลายต่างๆ สำหรับเครื่องแต่งกายของผู้หญิงในวัยรุ่นและวัยสาว จะมีลวดลายและสีสันตามความชอบ ซึ่งเสื้อผ้าที่ย้อมสีธรรมชาติมีจุดเด่น คือ ไม่มีอันตรายต่อร่างกาย เนื่องจากไม่มีสารเคมีเจือปน

เครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งหญิงและชายของเผ่ากะเลิง จะใช้แต่งในงานประเพณี พิธีกรรมต่างๆ อาทิ งานบุญตามประเพณีของหมู่บ้าน งานแต่งงาน งานทำบุญตักบาตรในเทศกาลงานต้อนรับผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ฯลฯ

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมแบบชนเผ่าเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากที่ในอดีตทุกครัวเรือนจะปลูกฝ้าย เก็บฝ้าย ปั่นด้าย ทอผ้าใช้เองหลังจากว่างเว้นการไถนา เกี่ยวข้าว แต่ทุกวันนี้สภาพเหล่านั้นแทบไม่หลงเหลืออยู่เลย กลุ่มฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหา และต้องการมีส่วนร่วมแก้ไข จรรโลงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่า ตลอดจนการใช้ภูมิปัญญาประสานกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีอยู่

วิถีชีวิตของชาวเผ่ากะเลิงที่ตำบลรามราชเริ่มเปลี่ยนแปลง เนื่องจากอิทธิพลของความเจริญด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายที่เกิดจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถูกกลืนเลือน ขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการปลูกฝ้ายหรือหาพันธุ์พืชพันธุ์ไม้ที่ให้สีมาปลูก

จนสูญหายไปเกือบหมดสิ้น ส่วนผู้ที่ยังคงรักษาภูมิปัญญาคนรุ่นปู่ย่าตายายเอาไว้ จำเป็นต้องซื้อวัตถุดิบจากภายนอกที่มีราคาแพง ผู้คนในชุมชนหันไปนิยมใช้เส้นใยนำสมัยกันมากขึ้น จนแทบไม่รู้จักเส้นใยของชนเผ่าที่มีมาแต่อดีต

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้เห็นว่าหากไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านทอผ้า การย้อมสีผ้าจากวัตถุดิบธรรมชาติเอาไว้ ตลอดจนการปลูกฝังค่านิยมให้รู้สึกภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของชนเผ่า จะทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าจะเลิกละต้องสูญหายไป นอกจากนี้ ยังเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนด้านการสร้างรายได้ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นแหล่งที่มาของวัตถุดิบธรรมชาติสำหรับใช้ในการย้อมสีและผ้าทอพื้นบ้านด้วย

การที่ได้ตระหนักและสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของท้องถิ่น ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้สังคม วัฒนธรรมชนเผ่าที่ใกล้ล่มสลายกลับคืนมาดังเดิม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความร่วมมือกันเพื่อสืบค้น รื้อฟื้นภูมิปัญญา อาทิ ลายผ้าดั้งเดิม การย้อมสีผ้าจากวัตถุดิบธรรมชาติ นับเป็นการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญและตระหนักในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ นอกจากนี้ ยังเป็นการสานสายใยความรักท้องถิ่นร่วมกัน โดยมีผ้าที่เป็นเสมือนแม่เหล็กสำคัญเป็นตัวเชื่อมประสาน ซึ่งน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสม เพราะผ้าพื้นบ้านนี้มีมาช้านาน รุ่นปู่ย่าตายายผ่านการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน สมควรที่ผ้าพื้นบ้านที่มีพี่น้องร่วมชนเผ่าช่วยกันถักทออยู่คู่กับชนเผ่าจะเลิกลดไป

พระสมคิด จันอัน และคณะ (2545) สรุปในรายงานวิจัย “กระบวนการพัฒนาผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำ ตำบลดู่พงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน” ระบุว่า การพัฒนากลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำจะพัฒนาไปเป็นกระบวนการทั้งคน วัตถุดิบ การย้อม การทอผ้า การตลาด ในการจัดการวัตถุดิบหลังจากได้พัฒนาแล้ว สามารถใช้ทักษะในการจัดการวัตถุดิบให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติน้อยที่สุด และได้มีการนำตัวกระตุ้นสมาธิใช้เพื่อให้เกิดเจตสีใหม่ จากเดิม 6 สี มาเป็น 99 สี ในการทอผ้าก็สามารถกำหนดมาตรฐานของผ้าแต่ละชนิดเพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการคิดค้นลวดลายตามจินตนาการของผู้ทอ จากเดิมที่ทอได้ 4 ลาย ซึ่งขณะนี้เพิ่มเป็น 6 ลาย นอกจากนี้ยังได้นำผ้าทอย้อมสีธรรมชาติไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อีก เช่น กระเป๋าสตางค์ กระเป๋าใส่โทรศัพท์ ในการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าทอย้อมสีธรรมชาตินั้น สามารถขยายเครือข่ายไปยังหมู่บ้านต่างๆ ถึง 8 หมู่บ้าน และในการขยายเครือข่ายในครั้งนี้ ทำให้ค้นพบผู้ทอผ้ารายใหม่เกิดขึ้นถึงจำนวน 13 คน และมีการเปลี่ยนแปลงใช้เส้นฝ้ายโทเลมาเป็นฝ้ายย้อมด้วยสีธรรมชาติ

ในการศึกษาครั้งนี้ ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาของแต่ละกลุ่มมีความหลากหลายที่นำไปสู่สิ่งที่ตั้งเป้าหมายและความสำเร็จของกลุ่มฯ กระบวนการที่ทำให้เกิดความสำเร็จของกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และพัฒนาแบบเชื่อมโยงกับทุกส่วนและทุกหน่วยงาน โดยอาศัยสิ่งง่ายๆ ที่อยู่ใกล้ตัว ไปสัมพันธ์กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะชีวิตธรรมชาติสิ่งแวดล้อมวิถีธรรมชาติอย่างกลมกลืน

เพชร กระจวรร, นิรมล นะซอ และ วันดี นะซอ (2545) สรุปไว้ในรายงานการวิจัย “โครงการกระบวนการพัฒนาและสืบทอดภูมิปัญญาด้านการย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” ไว้ว่า โดยทั่วไป กลุ่มตัวอย่างหรือผู้หญิงกะเหรี่ยงมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการย้อมสีด้วยธรรมชาติ ซึ่งได้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต ควบคู่กับการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ และมีความรู้ความเข้าใจถึงวงจรการเจริญเติบโตของพืชพรรณธรรมชาติเป็นอย่างดี

กระบวนการย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอ มี 2 รูปแบบ คือ แบบย้อมร้อยและแบบย้อมเย็น โดยทั่วไป ผู้หญิงกะเหรี่ยงนิยมย้อมสีด้วยธรรมชาติแบบย้อมร้อนและใช้ครั้งสด ช่วยในการเพิ่มความสดใสและความคงทนของสี การย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติแบบดั้งเดิมของผู้กะเหรี่ยงสะกอไม่ผ่านกระบวนการทำความสะอาดทั้งก่อนย้อมและหลังย้อม ดังนั้น จึงขาดคุณภาพในการย้อมทั้งทางด้านความสดใสและความคงทนของสี จึงดำเนินการพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติให้มีคุณภาพด้วยการนำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับวิทยาการใหม่ๆ อย่างเหมาะสมกลุ่มเป้าหมาย จึงได้รับองค์ความรู้ใหม่ คือ การย้อมสีธรรมชาติที่มีคุณภาพ ต้องทำความสะอาดด้วยการฟอกด้ายก่อนย้อมด้วยผงซักฟอก และทำความสะอาดด้ายและเคลือบด้วยน้ำกั้นสีทุกครั้งก่อนย้อม ที่สำคัญคือ ต้องควบคุมกระบวนการย้อมและสัดส่วนวัตถุดิบให้คงที่และถูกต้องเสมอ

ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงสะกอมีความคล้ายคลึงกับคนไทย คือ เด็กผู้ชายจะเรียนรู้และรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้เป็นบิดา และเด็กผู้หญิงจะเรียนรู้และรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้เป็นมารดา โดยผ่านการปฏิบัติจริง การเล่านิทาน การร้องเพลง และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรหรือจัดการเรียนการสอนแบบเป็นชั้นเรียน

ภูมิปัญญาด้านการนำวัตถุดิบมาใช้ในการย้อมสีธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อวงจรชีวิตของพืชพรรณธรรมชาติ พอสรุปได้ คือ ประเภทที่ใช้เปลือกของลำต้น เช่น ประดู่ ขนุน มะม่วง ฯลฯ เลือกต้นที่โตเต็มที่ ใช้มีดที่มีลักษณะบางและคมเฉือนเอาเฉพาะเปลือกไม้ระวังไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อเยื่อไม้และตัดที่ละส่วนหมุนเวียนกันไป ประเภทที่ใช้ผล เช่น ลูกหว้า มะเดื่อ ฯลฯ จะเก็บตามฤดูกาลที่ออกผลและย้อมสีตามฤดูกาลนั้นๆ ส่วนคำแสนั้น สามารถเก็บไว้ใช้นอกฤดูกาลได้และเก็บได้นาน ประเภทที่ใช้หัวหรือเหง้า เช่น ขมิ้น จะจัดเก็บและย้อมสีในฤดูร้อนเลือกใช้เฉพาะหัวหรือเหง้าที่แก่จัด ส่วนหัวหรือเหง้าเล็กๆ ผึ่งไว้ในดินตามเดิม เมื่อถึงฤดูฝนเหง้าเล็กๆ เหล่านั้นจะเจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ ชุมชนจึงได้รับประโยชน์จากองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับและนำมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ พร้อมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนในด้านการว่างงานตามฤดูกาลได้ และสามารถสืบทอดให้ชนรุ่นหลังต่อไปได้

เยาวลักษณ์ หมวดยอด และคณะ (2548) สรุปในรายงานการวิจัย “การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการทำงานกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ตำบลบ้านยาง อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ไว้ว่า การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาบทเรียนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพสินค้าและการบริหารจัดการกลุ่มโดยการเรียนรู้จากพื้นที่ที่ศึกษาดูงาน ค้นหาองค์ความรู้ภูมิปัญญาการใช้สีธรรมชาติจากผู้รู้ที่อยู่ในชุมชนโดยสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน เก็บตัวอย่างพันธุ์พืชและวัตถุดิบที่ให้สีธรรมชาติจากการสำรวจครั้งที่ 1 และ 2 ทดลองนำวัตถุดิบและพืชที่ได้จากการสำรวจมาทดลองสกัดสี ผสมสีและย้อมสีศึกษาข้อมูลสภาพการตลาดและความต้องการของกลุ่มลูกค้าในเรื่องรูปแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้แบบสอบถามศึกษาแนวทางในการพัฒนาวิธีการเก็บถนอมวัตถุดิบและวิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ระยะที่ 2 ศึกษาตัวอย่างพันธุ์พืชและวัตถุดิบที่ให้สีธรรมชาติ โดยการสำรวจในบริเวณชุมชนใกล้เคียง ทดลองนำวัตถุดิบและพืชที่ได้จากการสำรวจมาทดลองสกัดสี ผสมสี และย้อมสี ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาทางคณะผู้วิจัยได้มีข้อสรุปในการดำเนินการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไปภาคหน้า

การทำผ้ามัดย้อม ผู้ปฏิบัติมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทดสอบผืนผ้า เพื่อที่จะได้ใช้สีย้อมให้ถูกต้องกับชนิดของเส้นใย การขจัดสิ่งสกปรกบนผืนผ้า เช่น ผ่าดิบ การกำจัดสารเคมีที่ใช้ตกแต่ง (Resin) หรือแป้งที่ลงเส้นด้าย ดัดมาจากขบวนการทอผ้า และที่สำคัญที่สุด ควรจะรู้ถึงวิธีการใช้สีย้อมผ้าประเภทต่างๆ เป็นอย่างดี

เราสามารถทำผ้ามัดย้อมได้กับผ้าแทบทุกชนิด ทั้งนี้ เราควรจะต้องมีความเข้าใจถึงชนิดของผ้าที่จะนำมาใช้ เป็นผ้าอะไร ชนิดใด เช่น ผ้าลินิน ผ้าฝ้าย ผ้าไหม หรือผ้าที่ทำมาจากเส้นใยประดิษฐ์ เราจึงเลือกชนิดของสีย้อมให้ถูกต้องกับเส้นใยที่จะนำมาทำ สีย้อมที่จะใช้เส้นใยแต่ละประเภทมีความเหมาะสม และวิธีการย้อมเฉพาะเท่านั้น จะนำสีประเภทที่ไม่เหมาะสมกับชนิดของเส้นใยนั้นๆ ไปย้อม สีก็จะไม่ติด หรือติดแต่จะไม่ได้ความเข้มและความทนตามที่เรต้องการ

จากการดำเนินการวิจัยทางคณะผู้วิจัยได้เรียนรู้การจัดการบริหารจัดการกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเรียนรู้เรื่องสีธรรมชาติเพิ่มขึ้น การผสมสีเทคนิคการย้อม ใช้น้ำต่าง น้ำปูนใส สนิมเหล็ก ทำให้เกิดสีเข้มขึ้น ด้านการมัดลายมีหลายแบบได้อบรมแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้น อย่างเช่น การมัดลาย แบบเชือกฟาง สายยาง การทาบผ้า การออกแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป หมวก กระเป๋า ผ้าสารถัดประโยชน์ การสำรวจพืชในท้องถิ่นได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นและได้ทราบแหล่งสี (หัวสี ต้นพลับ) พบมากบริเวณป่าพรุ รู้จักการนำพืชที่มีรสฝาด เปรี๊ยะ ขม มาสกัดสี ทำให้สีติดทนนาน ได้ศึกษาภูมิปัญญาคนต่างภาค เช่น ไปศึกษาดูงานที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้รู้ความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา คนภาคเหนือ ได้เรียนรู้คนในชุมชนสมัยอดีต ปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างกันมาก อดีตทำเองใช้เอง ไม่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอก ความเป็นอยู่สุขสบาย มีเวลาได้นอนพักผ่อน เรื่องเงินทองแต่ละวันแทบไม่ได้ใช้เลย การจัดการกระบวนการพัฒนาจิตใจคนให้อยู่ในสังคม ได้ทำแบบสอบถามความต้องการของลูกค้าแต่ละเพศ วัย เพื่อศึกษาการใช้ผลิตภัณฑ์ ได้คำนึงถึงการนำวัสดุ สิ่งแวดล้อมรอบชุมชนมาแปรรูปให้เกิดคุณค่า เช่น เปลือกเงาะ เปลือกเนียง มาสกัดเป็นสีได้ ไม่จำเป็นต้องใช้เคมี

บทที่ 4

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เกิดจากการขยายผลของคุณชาลีพะ กามาเซะ หัวหน้าโครงการวิจัย “ศึกษาปัจจัยส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กอายุ 0-72 เดือน บ้านชุยงบาโระ หมู่ที่ 5 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา” ที่ได้ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และได้เชิญชวนให้กลุ่มอาชีพได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแก้ปัญหาด้วยตัวของชุมชนเอง จึงเป็นที่มาของการเกิดโครงการนี้ขึ้น

รู้จักกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือนือเระผ่านกิจกรรมของ อสม.

วันที่ 26 ธันวาคม 2549 ณ โรงเรียนตาดีกาบ้านตอปือแก ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา การจัดเวทีให้ความรู้ด้านโภชนาการเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กขาดสารอาหาร เป็นความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลรามัน โครงการบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ.มอ.) และหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีปลัดประจำตำบล หัวหน้าหน่วยสันติสุขมาร่วมงาน

นอกจากจะจัดกิจกรรมแล้ว ยังมีโอกาสได้พบกับสมาชิกของกลุ่มที่ผลิตผ้าบาติก หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ มีสมาชิก 15 คน ผลิตเป็นลวดลายดอกไม้ มีการดัดแปลงเป็นผ้าเช็ดหน้า ผ้าถุง ส่งต่อให้ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า มีอาจารย์มาสอนบาติก 40 ชั่วโมง เรียนตั้งแต่ 12.00-16.00 น.

อาจารย์ที่สอนคือ อาจารย์เสรี ด้วงเหมือน เลขที่ 113 ถนนอาคารสงเคราะห์ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 โทร. 073-243360 086-6970075 แกนนำกลุ่มผ้าบาติก นายดำรงค์ นะยะอิ โทร.086-2856772 นางอามีเนาะ เซะกะมิ โทร.084-7507994

เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยต่อไป

ถอดบทเรียนกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือนือเระ

วันที่ 26 มกราคม 2550 ณ ที่ทำการกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือนือเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ทำการถอดบทเรียนความเป็นมาของกลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือนือเระ ได้ความว่า กลุ่มฯ ตั้งขึ้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2549 ในช่วงนั้นมี 2 กลุ่ม คือกลุ่มบาติกบ้านบือยอง มีสมาชิก 15 คน และกลุ่มบาติกบ้านพงจือนือเระ มีสมาชิก 10 คน ตั้งขึ้นหลังจากการไปประชุมร่วมกับส่วนราชการ สมาชิกหลายคนมีความสนใจเรื่องงานปักเย็บเป็นทุนเดิม จึงต้องการผลิตผ้าบาติกมาใช้ตัดเย็บ ต่อมา สมาชิกกลุ่มบาติกบ้านบือยองลดลงจาก 15 คน เหลือเพียง 5 คน ส่วนกลุ่มบาติกบ้านพงจือนือเระยังรวมกลุ่มเหนียวแน่น สมาชิกกลุ่มบาติกบ้านบือยองจึงมารวมเข้ากับกลุ่มพงจือนือเระ จึงได้เหลือเป็นกลุ่มเดียว

ศักยภาพของกลุ่มได้ผลิตผ้าบาติกใน 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ ผ้าบาติกสำหรับตัดเย็บเสื้อผ้า ใช้ผ้าฝ้าย (cotton) หลาละ 60 บาท และบาติกสำหรับทำผ้าโสร่ง ใช้ผ้าหลาละ 35 บาท ในครั้งหนึ่งจะ

ผลิตได้ 2 ผืนๆ ละ 4 หลา กำลังคนที่มาร่วมผลิตครั้งละ 5 คน ใช้เวลาช่วง 14.00-17.00 น. การตลาด ยังจำหน่ายในโอกาสที่มีผู้มาสั่งเพื่อใช้ในเทศกาลต่างๆ เช่น งานรายอปอซอ รายอแน รายอฮัจญ์ รูปแบบที่ผลิตได้นอกจากเสื้อผ้าแล้ว ยังมีผ้าโสร่ง ผ้าเช็ดหน้า เข้ากรอบรูป ล้ำสุดที่ทดลองทำคือ ปลอกหมอน ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคือ “ดอกดาหลา” ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำเมืองเบตง

ปัญหาที่กลุ่มพบ คือ สถานที่คับแคบ ไม่มีที่ตากผ้าบาติก ในช่วงฤดูฝนจะทำผ้าบาติกไม่ได้ ลวดลายยังไม่หลากหลาย การเก็บลวดลายจะเก็บเฉพาะโครงร่างของลายในกระดาษ ไม่ได้เก็บผลงานที่ทำได้ ขาดทักษะการคิดค้นผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายมากกว่าที่ผลิตเสื้อผ้า การบริหารจัดการ การแบ่งปันผลกำไรยังไม่ชัดเจน ถ้าต้องตัดเย็บ อุปกรณ์ไม่พอ โดยเฉพาะจักรเย็บผ้า ซึ่งทาง อบต. กายูบอเกาะ รับว่าจะลงไปสำรวจดู

พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 ณ บ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ผ้าล็กก็ ใช้ทำผ้าโสร่ง ผ้าปูยี่ เป็นผ้ามันๆ ผ้าฝ้าย เหมาะกับการตัดเป็นเสื้อผ้าชุดเพราะสวมใส่แล้วจะไม่ร้อน

นายพงศกร วงษ์หงส์ บัณฑิตอาสามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รับหน้าที่เป็นวิทยากร กระบวนการ กล่าวทักทายและทบทวนเนื้อหาการพูดคุยเมื่อครั้งที่แล้วว่า กลุ่มจากเดิมมีสมาชิกทั้งสองหมู่บ้าน คือ บ้านตอแลกับบ้านพงจือเนื้อเระ ต่อมาสมาชิกบ้านตอแลหลายคนลาออกจนสมาชิกเหลืออยู่น้อย จึงมารวมกับกลุ่มบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ การดำเนินการของกลุ่มมีปัญหาที่ตลาดวางจำหน่ายยังแคบ ขายได้เฉพาะช่วงเทศกาล และการรับรายการสั่งทำเท่านั้น ปัญหาที่กลุ่มยังขาดทักษะการออกแบบลวดลาย สำหรับลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์คือ ดอกดาหลา การบริหารจัดการยังไม่ลงตัว

หลังจากถอดบทเรียนของกลุ่มฯ แล้ว สมาชิกกลุ่มฯ ได้หารือจนได้วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยร่วมกัน ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งการออกแบบลวดลาย คิดค้นรูปแบบใหม่ๆ จากเดิมทำผ้าโสร่ง ผ้าชุด ปลอกหมอน กลุ่มฯ ทดลองที่จะตัดเย็บเสื้อผ้า แต่ยังมีปัญหาเรื่องเครื่องจักรมอบหมายให้ปรึกษาจาก อบต. วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นคือ ผ้า สี ปากกาจันตัง หรือ ปากกาเขียนเทียน สลิเกต โซดาไฟ พู่กัน แปรงทาสี กะละมัง ที่เขียนลายกระดาษ ต้องการพัฒนาลวดลาย ไม่ให้สีหลุดหรือมีรอยต่างหรือตำหนิ เทคนิคการผสมสลิเกต ควรมีอัตราส่วนเท่าใดจึงจะดีที่สุด

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องการตัดเย็บเสื้อผ้าชุดของผ้าบาติก ผ้าคลุมจากใบสังเคราะห์ ทำลวดลายผ้าบาติก ปักจักรแล้วใส่เพชร

3. การบริหารจัดการ การบริหารจัดการ ยังไม่เป็นระบบ ปัจจุบันแบ่งการทำงานเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน ทำงานเป็นกะ เพื่อให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ครบทุกคน

4. ศึกษาดูงานที่กลุ่มบาติกอ่าวมะนาว จังหวัดนราธิวาส และกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จังหวัดสงขลา แห่งละ 2 วัน

5. เรียนรู้การเงิน บัญชี

6. สรุปทบทวน ประชุมทบทวนวิจัยเดือนละครึ่ง

สำหรับปัญหาด้านการตลาด ยังไม่นำมาแก้ไข ให้ใช้ระบบเครือข่ายจำหน่ายผ้าบาติกไปก่อน

วันที่ 7 มิถุนายน 2550 ณ บ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ปรับปรุงข้อเสนอโครงการ โดยเพิ่มเติมข้อมูลจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ทบทวนชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ เลือกสถานที่ศึกษาดูงาน 2 แห่ง คือ บ้านกูปู ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และกลุ่มบาติกเกาะใหญ่ อำเภอกะสอสินธุ์ จังหวัดสงขลา แก้ไขชื่อที่วิจัยให้ถูกต้อง เพิ่มเติมที่วิจัยโดยให้บัณฑิตอาสาฯ เข้ามาช่วยในตำแหน่งเลขานุการและบัญชี ให้แจกแจงรายละเอียดค่าใช้จ่ายในวัสดุการฝึกทักษะบาติก

ออกแบบการทดลองการใช้สีกับผ้าแต่ละชนิด เช่น ผ้าฟูยี่ หรือ เรยอง (Rayon) ใช้สีชนิดใด หรือยี่ห้อใดจึงจะติดเนื้อผ้าได้ดี ปริมาณการผสมเนื้อสี การใช้สีเกิดมีอัตราส่วนผสมกับน้ำเป็นเท่าใด จึงจะเคลือบสีให้ติดกับเนื้อผ้า ทดลองการซักล้างพิสูจน์ความติดทนด้วยวิธีต่างๆ เช่น ผงซักฟอก โซดา น้ำยาซักผ้าขาว

วันที่ 15 มิถุนายน 2550 ณ บ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ทบทวนรายชื่อที่วิจัย รวบรวมประวัตินักวิจัยประกอบข้อเสนอโครงการ และแจ้งข่าวให้สมาชิกทราบ เกี่ยวกับงบประมาณส่งเสริมอาชีพระดับตำบลของสำนักงานพัฒนาชุมชน เป็นการส่งเสริมอาชีพเพื่อมุ่งสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ซึ่งมีให้ทุกปี ละ 100,000 บาทต่อตำบล ทางกลุ่มฯ มีความเห็นว่าควรเสนอโครงการของงบประมาณสนับสนุน 50,000 บาท แบ่งเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ในการทำของชำร่วยจากผ้าบาติกและงบประมาณในการศึกษาดูงาน

เตรียมความพร้อมที่วิจัย

25 ตุลาคม 2550 ณ บ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ชี้แจงโครงการวิจัย อธิบายรายละเอียดในสัญญาโครงการ ทบทวนบทบาทที่วิจัยในการบริหารจัดการโครงการ อธิบายการใช้จ่ายงบประมาณ การบันทึกค่าใช้จ่ายในแบบฟอร์มการเงินของ สกว. ประเภทต่างๆ ให้เข้าใจ พร้อมกับฝึกการบันทึกค่าใช้จ่าย วางแผนการฝึกทักษะทำผ้าบาติก การประสานวิทยากรมาช่วยสอนเพิ่มเติม

สืบค้นประวัติการแต่งกายของคนในชุมชนในอดีต

วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ลงพื้นที่สอบถามประวัติการใช้เครื่องแต่งกายของชาวบ้านในพื้นที่ และถ่ายภาพชุดพื้นเมืองที่ชาวบ้านเก็บรักษาไว้ โดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อที่จะสามารถประยุกต์ลวดลายจากเครื่องแต่งกายสมัยก่อน มาดัดแปลงเป็นลวดลายบาติกของกลุ่มฯ ในปัจจุบันได้

ขั้นตอนการทำงานเริ่มจาก หาข้อมูลโดยสอบถามบุคคลรุ่นย่า รุ่นยาย เกี่ยวกับพัฒนาการของเครื่องแต่งกายในสมัยก่อน จัดหาและรวบรวมเสื้อผ้าสมัยก่อน เตรียมกล้องถ่ายรูปและบันทึกภาพเก็บไว้

บทเรียนที่ได้จากการจัดกิจกรรม

1. ทีมวิจัยได้ความรู้ในเรื่องพัฒนาการการแต่งกายที่สามารถประยุกต์มาเป็นลวดลายของผ้าบาติกได้
2. ได้แนวคิด รูปแบบที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์ ตรงกับความต้องการของลูกค้าและผู้บริโภคในท้องถิ่น

ปัญหาและอุปสรรค

เสื้อผ้าสมัยก่อนหายาก คนรุ่นก่อนไม่นิยมเก็บไว้

ฝึกทักษะการผลิตผ้าบาติก

วันที่ 16 มกราคม 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ฝึกเขียนลวดลายบาติก โดยเริ่มเรียนรู้วิธีการขึงผ้าให้ตึง การจัดวางลวดลาย การวาดลวดลายอย่างง่าย ลงเทียนตามลวดลายที่ร่างไว้ เทคนิคการลงเทียน เนื้อเทียนที่ละลายจากความร้อนต้องไม่ร้อนจนเกินไป เพราะจะทำให้เส้นเทียนฟู ทำให้เส้นเทียนบาง เวลาลงสีจะทำให้สีซึมจนเลอะได้

วันที่ 17 มกราคม 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ฝึกขั้นตอนการทำเส้นสี เริ่มจากขึงผ้า ใช้ฟูกันจุ่มสี ร่างตามภาพที่วาดไว้ ร่อนสีแห้งสนิท ใช้เทียนเขียนสีดำ เสร็จแล้วใช้ไฮเตอร์ผสมน้ำ จีดล้างส่วนสีที่ไม่ต้องการออก ร่อนผ้าแห้งระบายสีตามต้องการ นำไปรีดโดยใช้หนังสือพิมพ์รองทั้งสองด้าน ให้เทียนละลายจนหมด นำผ้าลงน้ำยาซิลิเกต นำไปต้มเพื่อนำเทียนออกจากเนื้อผ้า ชักล้างอีกรอบ

วันที่ 18 มกราคม 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เรียนรู้เรื่องการผสมสี เริ่มจากแม่สีทั้ง 3 สี คือ เหลือง แดง น้ำเงิน จากนั้นนำแม่สีมาผสมกันในอัตราส่วน 1 : 1 จะได้สีใหม่ๆ เพิ่มอีก 3 สี และเมื่อนำแม่สีกับสีที่ผสมจากแม่สีทั้ง 6 สี มาผสมกันอีกครั้งในอัตราส่วน 1 : 1 จะได้สีเพิ่มเติมอีก 7 สี รวมทั้งสิ้น 13 สี จากนั้นเรียนรู้เทคนิคการเจือจางเนื้อสีให้เหมาะกับการวาดด้วยฟูกัน

วันที่ 29 มกราคม 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ฝึกการออกแบบลวดลาย เริ่มจากการเรียนรู้ประเภทของลวดลายที่นิยมวาดลงบนผืนผ้าบาติก ขนาดของผ้าที่เหมาะสมสำหรับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าคลุมศีรษะสตรีมุสลิม ผ้าปูโต๊ะ และชุดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายต่างๆ การจัดวางลวดลาย การเลือกใช้สีให้เกิดจุดเด่น เทคนิคการวาดสีซ้อนกันหลายชั้น การสร้างแบบเสื้อสำหรับการวางลวดลาย

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เรียนรู้การผลิตผ้าคลุมผสมสตรีมุสลิมโดยใช้ลวดลายแบบบาติก การเลือกใช้เนื้อผ้า การผสมสีให้ติดแน่นกับเนื้อผ้า หลักการผสมสีที่เกิดสำหรับเคลือบสีที่วาดให้เหมาะกับเนื้อผ้าที่มีความหนา-บางแตกต่างกัน

วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา สรรวจของใช้ในชีวิตประจำวัน ที่น่าจะดัดแปลงโดยบาติกได้

สรุปบทเรียนจากการจัดกิจกรรม

1. ทีมวิจัยบางส่วนสามารถเขียนลวดลาย และมีความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นลวดลายได้หลากหลายขึ้น
2. การลงเทียน ทีมวิจัยบางส่วนชำนาญการลงเทียนมากขึ้น สามารถเข้าใจอุณหภูมิของเทียนว่า ต้องใช้เทียน อุณหภูมิแค่ไหนที่เวลาลงจะไม่ทำให้เทียนฟูหรือเทียนบาง เทียนขาด
3. การลงสี มีความกล้าที่จะลงสีที่หลากหลาย ดีขึ้นกว่าเดิม รู้จักหมวดหมู่ของสี เช่น โทนร้อน ได้แก่ สีเหลือง แดง ส้ม ฯลฯ โทนเย็น ได้แก่ สีฟ้า น้ำเงิน ม่วง ฯลฯ และรู้จักวิธีการลงสีโดยสีของดอกและสีพื้นไม่ตัดกันจนเกินไป

ปัญหาและอุปสรรค

เป็นช่วงที่มีฝนตก บางวันจะไม่สามารถผลิตผ้าได้ เนื่องจากกลุ่มฯ ยังไม่มีลานตากกว้างๆ

บททวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นระยะ

วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ทีมวิจัยได้แจ้งถึงกำหนดส่งรายงานการวิจัยที่จะต้องส่งภายใน 3 เดือน ซึ่งได้ขยายเวลาไปถึงวันที่ 15 พฤษภาคม 2551

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิก รายได้ ปัญหาการตลาด เช่น การขายผ้า ถ้าขายผ้าบาติกในราคาที่ถูกเกินไป เอาใจผู้ซื้อ กลุ่มฯ ก็จะไม่มีการทำกำไร ทำอย่างไรจึงจะมีกำไร ข้อเสนอของกลุ่มฯ คือจะต้องคำนวณค่าผ้า ค่าสี ซิลิกเกต และแรงงานเพื่อให้ได้ต้นทุนที่แท้จริง ก่อนบวกกำไรในราคาขาย

ปัญหาผ้าขายไม่ออก เพราะอะไร อยู่ที่ลวดลาย ราคา หรือปัญหาอื่นๆ

ปัญหาสมาชิกในกลุ่ม เพิ่มขึ้นหรือลดลง หาสาเหตุ คนที่ออกไปเพราะอะไร คนที่เข้ามาใหม่มีแรงจูงใจอะไร

ด้านการบริหารจัดการโครงการวิจัย งบประมาณของ สกว. ทุกบาท ทุกสตางค์ ที่ใช้จ่ายไปต้องมีหลักฐาน เช่น การเติมเงินโทรศัพท์ โทรถึงใคร หมายเลขอะไร คอยเรื่องอะไร ค่าใช้จ่ายที่บาท เช่น เารถไปซื้อของ ค่าน้ำมัน ระยะเวลา อุปกรณ์ที่ซื้อด้วยงบ สกว. ยังใช้ของกลุ่ม ห้ามเอาไปเป็นส่วนตัว ทาง สกว. จะเรียกคืนเมื่อใดก็ได้ จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาของโครงการวิจัย

วันที่ 12 มีนาคม 2551 ณ กลุ่มผลิตผ้าบาติกบ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ที่ประชุมที่มวิจียสรุปว่าบัญชีค่าใช้จ่ายในโครงการวิจัยต้องมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเสมอ เพื่อที่ที่มวิจียจะได้รู้รายละเอียดของค่าใช้จ่ายแต่ละเดือน ภายในที่มวิจียและในฐานะของสมาชิกกลุ่มฯ ทุกคนต้องแบ่งหน้าที่กันทำ เช่น ฝ่ายบัญชี การตลาด มอบหมายให้รับผิดชอบกันทุกคน ตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ อย่างเช่นกรณีของงบประมาณ สกว. รับมางวดแรก 82,565 บาท ขณะนี้ได้ใช้จ่ายไป 33,700 บาท คงเหลือ 48,865 บาท เป็นต้น

การใช้จ่ายงบประมาณของ สกว. ต้องมีรายละเอียดของรายรับ รายจ่าย เช่น ถ้าถ่ายเอกสารต้องมีรายละเอียดด้วยว่าค่าถ่ายเอกสารในเรื่องอะไร ใบเสร็จ หลักฐานการใช้จ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใคร ต้องมอบให้ฝ่ายบัญชีตรวจสอบเพื่อลงรายการในบัญชีด้วย

เดือนหน้าจะคุยเรื่องการปันผล รวมไปถึงค่าแรงของคนเขียนแบบ คนลงสี คนชักผ้า การหาตลาดผ้าบาติก การหาอาคารที่จะใช้ผลิตผ้าบาติก กรณีอาคารอเนกประสงค์ถูกรื้อเพื่อสร้างถนน

วันที่ 22 พฤษภาคม 2551 ณ ที่ทำการกลุ่มผ้าบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ทางพี่เลี้ยงช่วยถอดบทเรียนและสรุปบทวนเนื้อหาสาระจากการศึกษาดูงานของกลุ่มที่จังหวัดนราธิวาสเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคของกลุ่ม ตอนนี้ขาดวัสดุในการทำ คือ สีขาดตลาด และปัญหาการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ศึกษาดูงานกลุ่มผลิตผ้าบาติก

วันที่ 17 เมษายน 2551 ณ กลุ่มผลิตบาติก บ้านยะกัง ตำบลบางนาค อำเภอมือง จังหวัดนราธิวาส มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ ดูการสาธิตผลิตผ้าบาติก ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มฯ ผลิต นำมาเปรียบเทียบกับปัญหาที่กลุ่มผลิตผ้าบาติกพงจือเนื้อเระเจอเป็นประจำ โดยเฉพาะเวลาเทียนหยดบนผ้าระหว่างการวาดลวดลาย

วันที่ 25 เมษายน 2551 ณ ที่ทำการกลุ่มผ้าบาติก บ้านพงจือเนื้อเระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา สรุปบทเรียนการศึกษาดูงานกลุ่มผลิตบาติกบ้านยะกัง ในเรื่องเทคนิคการขึงผ้า การผสมสี การการต้มผ้า ที่มวิจียได้มีข้อสรุปในการปรับปรุงสถานที่ผลิตบาติกของกลุ่มฯ ได้แก่ การทำเฟรมขึงผ้าใหม่ ปรับปรุงตัวอาคาร หาสังกะสีบังลมที่เก็ส ทำราวตากผ้า ชั้นวางสี หาร้านที่จำหน่ายสีที่เหมาะสมกับเนื้อผ้าใยสังเคราะห์ที่จะนำมาใช้กับผ้าคลุมผสมสตรีมุลิม งบประมาณที่จะใช้จัดซื้อไม้และค่าจ้างทำเฟรมขึงผ้า ได้ระดมจากเงินสมาชิกคนละ 50 บาทต่อเดือน กำหนดกติกาบริหารจัดการกลุ่มเพิ่มเติม

ขยายผลสู่การสถาบันการศึกษา

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2551 ณ โรงเรียนศรีฟารีดาบารูวิทยา ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เข้าร่วมประชุมโครงการเขตพื้นที่สีขาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้คนดีมีโอกาสสร้างความเข้มแข็ง ป้องกันการถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ที่มวิจียได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าวัสดุและค่าวิทยากรในการจัดสอนอาชีพให้กับนักเรียนและเยาวชนที่สนใจ

บทที่ 5

ผลการวิจัย

โครงการ “แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้สีส้นลวดลายที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกบ้านพงจือเหนือระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา” มีวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะด้านการผลิต เทคนิคการใช้สีและสารที่ช่วยให้สีเกาะยึดกับเนื้อผ้าแต่ละชนิดได้อย่างเหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก 2) เพื่อศึกษาและคิดค้นรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่หลากหลาย บนพื้นฐานความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่นอย่างมีเอกลักษณ์ 3) เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มผ้าบาติกบ้านพงจือเหนือระที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 4) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องพัฒนาการเครื่องแต่งกาย ความเป็นมา และเส้นทางของ ผ้าบาติกจากวัฒนธรรมอินโดนีเซียถึงบ้านพงจือเหนือระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

พัฒนาการเครื่องแต่งกาย ความเป็นมา และเส้นทางของ ผ้าบาติกจากวัฒนธรรมอินโดนีเซียถึงบ้านพงจือเหนือระ

บางคนเชื่อว่าบาติกมีกำเนิดมาแต่ตุรกี อียิปต์ หรือเปอร์เซีย บางคนก็ว่ามีต้นตอมาจากเมืองเกลิง ริมฝั่งทะเลโกโรมันเดลในอินเดีย ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 13 สาวชาววังของสุลต่านในชาวาทดลองทำผ้าบาติกในเวลาว่าง มีการคิดค้นการสกัดสีจากเปลือกไม้ได้สีแดงและเหลือง จากเดิมที่มีแต่สีน้ำเงินจากต้นครามเท่านั้น เมื่อมีการติดต่อไปมาค้าขายกับอินเดีย จีน และอาหรับ จึงมีความรู้เรื่องการใช้สีจากสสารต่างๆ เพิ่มขึ้น เกิดการพัฒนานำสีสังเคราะห์มาใช้ในงานย้อมบาติกจนแพร่หลาย

ภาพการแต่งกายของชาวตุรกีในอดีต

ภาพการแต่งกายของชาวฮินดู ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

บางตำนานว่า บาดิกมาจากอินเดีย สมัยเดียวที่ชาวอินเดียนับถือศาสนาพราหมณ์ นุ่งขาว สวมโจงกระเบน เมื่อชาวอินเดียบางส่วนยอมรับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว เพื่อให้การแต่งกายไม่ เหมือนกับอินเดียนับถือพราหมณ์ จึงคิดตัดหางโจงกระเบนออกเสีย มาทำเป็นถุงกลมๆ และต่อมาก็ วิวัฒนาการทางการใช้สีเรื่อย ๆ มาจนกลายเป็นถุงและมีสีต่างๆ ดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

การแต่งกายของชาวอินเดียนในอดีตที่เข้ามาในตั้งรกรากในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

(ภาพจากซ้ายไปขวา) สตรีชาวดยัก (Dyak), เครื่องแบบนักรบชาวดยัก และสตรีชนชั้นสูงชาวดยัก จากเกาะบอร์เนียว อินโดนีเซีย ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

(ภาพจากซ้ายไปขวา) การแต่งกายของชาวดยก (Dyak) ที่ัวไป,
เจ้าหญิงแห่งบอร์เนียว อินโดนีเซีย ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

ภาพเครื่องแต่งกายนักแสดงชายหญิงชาวชวา อินโดนีเซีย ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

(ภาพจากซ้ายไปขวา) ชาวมลายูจากมินังกาเบา (Minangkabau) เกาะสุมาตรา,
 หัวหน้าเผ่าจากสุมาตรา และชุดเครื่องแบบในงานพิธีการของชาวมาคัสซาร์ (Macassar)
 ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

(ภาพจากซ้ายไปขวา) เครื่องแต่งกายราชสำนักเชอริบูน (Cheribon) หมู่เกาะชวา,
เครื่องแต่งกายชนเผ่าจากหมู่เกาะนิอัส (Nias) ชาว อินโดนีเซีย
ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

ภาพหญิงสาวชาวอิบัน (Iban) ในชุดเครื่องทรงสำหรับงานเทศกาลสำคัญของชนเผ่า
รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย

ภาพสตรีชาวเกอลาบิต (Kelabit) ที่เมืองบาริโอ (Bario) รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย

ขณะที่อาจารย์เอกสรณ์ อังคารวัลย์ (2553) ได้เรียบเรียงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับผ้าบาติกไว้ว่า ผ้าบาติกหรือผ้าปาเต๊ะ เป็นคำที่เรียกผ้าชนิดที่มีการทำโดยใช้เทียนปิดส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสีและใช้วิธีการแต้ม ระบาย หรือย้อมในส่วนที่ต้องการให้ติดสี ผ้าบาติกบางชิ้นอาจจะผ่านขั้นตอนการปิดเทียน แต้มสี ระบายสี และย้อมสีนับสิบ ๆ ครั้ง ส่วนผ้าบาติกอย่างง่ายอาจทำโดยการเขียนเทียนหรือพิมพ์เทียน แล้วจึงนำไปย้อมสีที่ต้องการ

คำว่า"บาติก" (Batik) หรือ "ปาเต๊ะ" (Batek) มาจากคำว่า Ba = Art และ Tik = จุด เดิมเป็นคำในภาษาชวา ใช้เรียกผ้าที่มีลวดลายเป็นจุด คำว่า "ติก" มีความหมายว่า เล็กน้อยหรือจุดเล็กๆ มีความหมายเช่นเดียวกับ คำว่า ตริติก หรือตาริติก ดังนั้นคำว่า บาติก จึงมีความหมายว่าเป็นงานศิลปะบนผ้าที่มีลวดลายเป็นจุดต่างๆ

วิธีการทำผ้าบาติกในสมัยดั้งเดิมใช้วิธีการเขียนด้วยเทียน (Wax writing /Wax hand draw) ดังนั้น ผ้าบาติกจึงเป็นลักษณะผ้าที่มีวิธีการผลิตโดยใช้เทียนปิดในส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสี และใช้วิธีระบาย แต้มและย้อมในส่วนที่ต้องการให้ติดสี แม้ว่าวิธีการทำผ้าบาติกในปัจจุบันจะก้าวหน้าไปมาก แต่ก็ตามแต่ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของผ้าบาติก ก็คือ จะต้องมีการผลิตโดยใช้เทียนปิดส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสีหรือส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสีซ้ำอีก

แหล่งกำเนิดของผ้าบาติกมาจากไหนยังไม่เป็นที่ยุติ นักวิชาการชาวยุโรป หลายคนเชื่อว่ามีในอินเดียก่อนแล้วจึงแพร่หลายเข้าไปในอินโดนีเซีย อีกหลายคนเชื่อว่ามาจากอียิปต์หรือเปอร์เซีย แม้ว่าจะได้มีการค้นพบผ้าบาติกที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศอื่นๆ ทั้งอียิปต์ อินเดีย และญี่ปุ่น แต่บางคนก็ยังเชื่อว่า ผ้าบาติกเป็นของดั้งเดิมของอินโดนีเซีย และยืนยันว่าศัพท์เฉพาะที่เรียกวิธีการและขั้นตอนการทำผ้าบาติก เป็นศัพท์ภาษาอินโดนีเซีย สีที่ใช้ย้อมก็เป็นพืชที่มีในประเทศอินโดนีเซีย แท่งขี้ผึ้งที่ใช้เขียนลายก็เป็นของอินโดนีเซีย ไม่เคยมีในอินเดียเลย เทคนิคที่ใช้ในอินโดนีเซียสูงกว่าที่ทำได้ในอินเดีย และจากการศึกษาค้นคว้าของ N.J. Kron นักประวัติศาสตร์ชาวดัตช์ ก็สรุปไว้ว่าการทำโลงบาติกหรือโลงปาเต๊ะ เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนติดต่อกับอินเดีย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือบุหงารำไป หน้า 1 ไว้ว่า แม้ว่าจะมีการค้นพบลักษณะผ้าบาติกในดินแดนอื่นๆ นอกจากอินโดนีเซีย แต่ก็ยังเป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่น วิธีการปลีย้อมจะแตกต่างกัน ตามวิธีการทำผ้าของชาติต่างๆ ที่จะให้มีลวดลายสีบนผ้าบาติกของอินโดนีเซียก็น่าจะมีกำเนิดในอินโดนีเซียเอง คงไม่ได้รับการถ่ายทอดจากชาติอื่นๆ ส่วนการทำผ้าโปร่งบาติกนั้นคงมีกำเนิดจากอินโดนีเซีย ก่อนข้างแน่นอน

วิวัฒนาการการทำผ้าบาติกในอินโดนีเซีย การทำผ้าบาติกในระยะเวลาแรกคงทำกันเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูง หรือทำเฉพาะในวัง แต่ก็มีผู้ให้ความเห็นขัดแย้งว่า น่าจะเป็นศิลปะพื้นบ้านใช้กันเป็นสามัญ ผู้ที่ทำผ้าบาติกมักจะเป็นผู้หญิงและทำหลังจากว่างจากการทำนา

ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ประชาชนชวาได้ปรับปรุงวิธีการทำผ้าบาติก แก้ไขวิธีการผสมสี แต่ทั้งนี้ก็วิวัฒนาการมาจากความรู้ดั้งเดิม ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 การทำผ้าบาติกผูกขาดโดยสุลต่าน และถือว่าการทำผ้าบาติกเป็นศิลปะในราชสำนัก โดยมีสตรีในราชสำนักเป็นผู้ผลิต ผ้าบาติกในยุคนี้เรียกว่า "คราทอน"(Karton) เป็นผ้าบาติกที่เขียนด้วยมือ (Batik Tulis) แต่เมื่อผ้าบาติกได้รับความ

นิยมมากขึ้นและมีลูกค้ามากมาย การทำผ้าบาติกได้ขยายวงกว้าง มากขึ้นการผูกขาดโดยครอบครัว
สุดท้ายก็สิ้นสุดลงศิลปะการทำผ้าบาติก ได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนทั่วไป

ผ้าบาติกในระยะแรกมีเพียงสีครามและสีชา ในศตวรรษที่ 17 ได้มีการค้นพบสีต่างๆ อีก
เช่น สีแดง สีน้ำตาล สีเหลือง สีต่างๆ เหล่านี้ได้มาจากพืชทั้งสิ้น ต่อมาก็รู้จักผสมสีเหล่านี้ทำให้
ออกมาเป็นสีต่างๆ ภายหลังจึงมีการค้นพบสีม่วง สีเขียว และสีอื่นๆ อีกในระยะปลายศตวรรษที่ 17
ได้มีการส่งผ้าลินินสีขาวจากต่างประเทศเข้ามา นับเป็นความก้าวหน้าในการทำผ้าบาติกอีกก้าวหนึ่ง
โดยเฉพาะเทคนิคการระบายสีผ้าบาติก เพราะเริ่มมีการใช้สีเคมีในการย้อมการระบายสี ซึ่งสามารถ
ทำให้ผลิตผ้าบาติกได้จำนวนมากขึ้น และได้พัฒนาระบบธุรกิจผ้าบาติกจนกลายเป็นสินค้าออกในปี
ค.ศ.1830 ชาวยุโรปได้เลียนแบบผ้าบาติกของชาวและได้ส่งมาจำหน่ายที่เกาะชวาในปี ค.ศ.1940
ชาวอังกฤษก็ได้พยายามเลียนแบบให้ดียิ่งขึ้น เพื่อส่งมาจำหน่ายที่เกาะชวาเช่นเดียวกัน

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีการทำเครื่องหมายในการพิมพ์ผ้าบาติกโดยทำ
เป็นแม่พิมพ์โลหะทองแดง ซึ่งเรียกว่า “จ๊ับ”(Cap) ทำให้สามารถผลิตผ้าบาติกได้รวดเร็วขึ้น ต้นทุนก็
ถูกลงทดแทนผ้าบาติกลายเขียนแบบดั้งเดิม การทำผ้าบาติกด้วยแม่พิมพ์ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์
พื้นเมืองในลักษณะของอุตสาหกรรมในครัวเรือน ประชาชนก็เริ่มทำผ้าบาติกเป็นอาชีพมากขึ้น
การผลิตผ้าบาติกจากเดิมที่เคยใช้ฝีมือสตรีแต่เพียงฝ่ายเดียว เริ่มมีผู้ชายเข้ามาช่วยในกระบวนการ
ผลิตโดยเฉพาะการพิมพ์เทียนและการย้อมสีสำหรับการแต้มสีลงลายยังใช้ฝีมือสตรีเช่นเดิม

ความนิยมในการใช้ผ้าบาติกโดยเกาะชวา เมื่อก่อนใช้กันเฉพาะสตรีและเด็กเท่านั้น ต่อมาได้
ใช้เป็น เครื่องแต่งกายของหนุ่มสาวมี 3 ชนิด คือ

1. โสร่ง (Sarong) เป็นผ้าที่ใช้ห่ม โดยการพันรอบตัว ขนาดของผ้าโสร่งโดยทั่วไปนิยมผ้า
หน้ากว้าง 42 นิ้ว ยาว 2 หลาครึ่งถึง 3 หลาครึ่ง ผ้าโสร่งมีลักษณะพิเศษคือ ส่วนที่เรียกว่า “ปาเต๊ะ”
หมายถึง ส่วนที่เรียกว่า “หัวผ้า” โดยมีลวดลาย สีสันทันแตกต่างไปจากส่วนอื่นๆ ในผ้าผืนเดียวกัน

2. สลีนดั่ง (Salindang) เป็นผ้าซึ่งใช้ห่มทั้งกางเกงของบุรุษหรือเรียกว่า “ผ้าห่ม” เป็นผ้าที่
เน้นลวดลายประดับหรือชายผ้าสลีนดั่งมีความยาวประมาณ 3 หลา กว้างประมาณ 8 นิ้ว สตรีนิยม
นำผ้าสลีนดั่งคลุมศีรษะ

3. อุเต็ง (Udeng) หรือผ้าคลุมศีรษะ โดยทั่วไปจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ผ้าชนิดนี้สุภาพบุรุษ
ใช้โพกศีรษะเรียกว่า “ซุรบาน” สำหรับสตรีจะใช้ทั้งคลุมศีรษะ และปิดหน้าอกเรียกว่า “เก็มเบ็น”
(Kemben) ผ้าอุเต็งนิยมลวดลายที่เป็นกรอบสี่เหลี่ยม ผ้าคลุมชนิดนี้ไม่ปิดบ่าและไหล่เหมาะสำหรับ
เกษตรกรที่ทำงานหนักเพื่อจะได้เคลื่อนไหวได้สะดวก

สำหรับผ้าสลีนดั่ง ภายหลังได้ทำขนาดให้ยาวขึ้นโดยใช้ผ้าหน้ากว้าง 42 นิ้ว ยาว 4-5 หลา
ต่อมาได้มีการดัดแปลงเป็นเครื่องแต่งกายอื่นๆ ได้มีการใช้ผ้าบาติกนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งบุรุษ
สตรี เด็ก ที่ได้พยายามปรับปรุงและพัฒนาการทำผ้าบาติกให้มีความก้าวหน้าไปพร้อมๆ กับการ
พัฒนาการด้านอื่นๆ จนกลายเป็นสินค้าที่ถูกรัก ต่างชาติได้จัดจำหน่ายเป็นสินค้าออก ซึ่งทำให้
ผ้าบาติกและเทคนิคการทำผ้าบาติกแพร่หลายออกไปสู่ประเทศอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

ในประเทศไทยมีการทำผ้าบาติกลายพิมพ์เทียนมาก่อนในปี พ.ศ.2483 ที่อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยสองสามี-ภรรยาชาวไทยเชื้อสายมลายูชื่อ นายแวมะ แวอาลี (ปัจจุบันท่านได้ถึงแก่กรรม) และ นางแวเยาะ แวอาแด ในยุคแรกได้ผลิตเป็นผ้าคลุมหัวสไบใหญ่ (Kain lepas) โดยใช้วิธีแกะสลักลงลายบนมันเทศและมันสำปะหลังมาทำเป็นแม่พิมพ์ ต่อมาได้ผลิตในรูปแบบของผ้าสรองปาเต๊ะ (Batik Sarong) โดยใช้แม่พิมพ์โลหะที่ผลิตในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะในแถบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ต่อมาภายหลัง กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมและเผยแพร่การทำผ้าบาติกพื้นฐานตามแนวเทคนิคของกรมส่งเสริมฯ ซึ่งส่วนใหญ่มักนิยมใช้โซดาแอสเป็นสารกันสีก ทางภาคเหนือของไทยได้มีการทำผ้าบาติกมานาน จะรู้จักในนามผ้าบาติกไยก็ญชา ย้อมด้วยสีอินดิโกเพียงสีเดียว โดยฝีมือของชาวเขาเผ่าม้งในภาคเหนือ ซึ่งเข้าใจว่าน่าจะได้รับอิทธิพลศิลปะบาติกจากประเทศจีนตอนใต้

ปลายปี พ.ศ.2523 ประเทศไทยได้ถือกำเนิด “ผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี” (Painting Batik) ซึ่งเป็นผ้าบาติกที่เขียนลายเทียนด้วยจันติ้ง (Canting) ระบายสีลงลายบนผืนผ้าทั้งผืนด้วยพู่กัน ไม่มีการย้อมสีโดยใช้สี REACTIVE DYES จากประเทศมาเลเซีย ผลิตในเยอรมันแล้วเคลือบกันสีก ด้วยโซเดียมซิลิเกตเป็นสารกันสีกแบบถาวร โดยนายเอกสรร์ อังคารวัลย์ เป็นคนแรกที่ได้นำวิธีการทำผ้าบาติกแบบระบายมาเผยแพร่วิธีการทำผ้าบาติกแนวใหม่นี้ โดยศึกษามาจากประเทศมาเลเซีย และได้เผยแพร่เป็นวิทยาทานเพื่อการศึกษาครั้งแรกแก่คณาจารย์ภาควิชาศิลปะ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูยะลา (ผศ.นันทา โรจนอดุมศาสตร์ เป็นหัวหน้าภาควิชาในขณะนั้น) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 ได้มีการสอนการทำผ้าบาติกแก่นักศึกษาวิทยาลัยครูยะลาในเรื่องบาติกลายเขียนและบาติกย้อมสี

พ.ศ.2524 วิทยาลัยครูยะลา โดย ผศ.นันทา โรจนอดุมศาสตร์ ได้เริ่มทดลองทำผ้าบาติกลายเขียนระบายสี และสอนการทำผ้าบาติกเป็นกิจกรรมในรายวิชาเลือกของหลักสูตร ปกส.สูง วิชาเอกศิลปกรรม

พ.ศ.2525 สอนการทำผ้าบาติกในรายวิชาศิลปะพื้นบ้าน ในระดับปริญญาตรีศิลปศึกษา และ ได้ทำการสอนต่อมาในรายวิชาบาติก วิชาเอกออกแบบประยุกต์ศิลป์ ระดับอนุปริญญาจนถึงปัจจุบัน วิทยาลัยครูยะลาได้ทำการเผยแพร่ความรู้ทางด้านบาติกแก่ชุมชน โดยเขียนเป็นบทความลงหนังสือพิมพ์ วารสาร และทางสถานีโทรทัศน์ นอกจากนี้ ยังมีการจัดอบรมและจัดนิทรรศการเผยแพร่การทำผ้าบาติกทั้งลายเขียนและลายพิมพ์ ตามช่วงระยะเวลาดังนี้

กันยายน พ.ศ.2527 ร่วมแสดงนิทรรศการผ้าบาติก และสาธิตในงาน “กระจูด” ณ จังหวัดนราธิวาส จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม แสดงเทคนิคการทำบาติกลายเขียนเทียนระบายสี ต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรก

เมษายน พ.ศ.2528 ร่วมจัดนิทรรศการและสาธิตการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสีและบาติกลายพิมพ์ ในงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านทั่วประเทศ ณ จังหวัดภูเก็ต(เป็นช่วงเวลาที่บาติกลายเขียนเทียนเริ่มเข้าจังหวัดภูเก็ตเป็นครั้งแรก โดยมี อ.ชูชาติ ระวิจันทร์ (ลุงชู) อาจารย์หัวหน้า

คณะภาควิชาเอกศิลปกรรม วิทยาลัยครูภูเก็ตขณะนั้นเป็นผู้สืบสานต่อในจังหวัดแถบทะเลอันดามัน (ปัจจุบันทำนุได้ถึงแก่กรรม)

พฤษภาคม พ.ศ.2529 ร่วมจัดนิทรรศการ และสาธิตการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี ในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมทั่วประเทศ ณ วิทยาลัยครูเชียงใหม่

พ.ศ.2531 ร่วมจัดนิทรรศการและสาธิตการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี ณ สวนอัมพร กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้วิทยาลัยครูยะลา ยังได้เดินทางไปจัดนิทรรศการ และสาธิตในกรุงเทพมหานครอีกหลายครั้ง อันมีผลทำให้บาติกลายเขียนเทียนระบายสีเผยแพร่ไปอย่างรวดเร็ว และเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่วประเทศมาจนถึงปัจจุบันนี้

ผศ.จรัสรัตน์ บัวแก้ว (2543) ศึกษาพัฒนาการเครื่องแต่งกายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ดังนี้ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 การแต่งกายของชาวไทยมุสลิมในภูมิภาคนี้รับรูปแบบมาจากวัฒนธรรมของศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ แต่เมื่อเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามปรากฏว่าวัฒนธรรมใดที่ขัดกับหลักศาสนาอิสลามค่อยๆ ยกเลิกไป ดังเช่น การแต่งกายของชาวลังกาสูกะแต่เดิมจะคล้ายกับชาวอินเดีย คือ ชายนุ่งผ้าผืนเดียวใช้พันรอบตัว ชายผ้าด้านหนึ่งนำมาพาดไหล่เรียกว่าแบบ “โดตี”

สำหรับการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ การแต่งกายบางแบบก็เลิกใช้แล้ว อย่างเช่นชุดกระโจมอกของผู้หญิงได้เลิกใช้มาประมาณ 80 ปีมาแล้ว ทั้งที่ในอดีตเคยเป็นที่นิยมทั่วไปสำหรับใส่อยู่กับบ้าน หรือออกงานนอกบ้านโดยใช้ผ้าถุงเป็นผ้าสตีรอ (ไหม) เป็นถุงนุ่งยาวกรอมเท้า ผ้ากระโจมอก มักใช้ผ้าแฉะ (ผ้าไหมลายต่างๆ เช่น ลายคดกริชตามแนวนอน ลายมัดหมี่ หรือผ้าตลิลีปะ (ผ้าไหมลิโป้จากจีน) หรือผ้าปาเต๊ะ และผ้าคลุมผมมักใช้ผ้าปานมีดอกสวยงาม หรือผ้าปลางิน (ผ้าแพรชนิดหนึ่ง ทำเป็นดอกดวงโต โดยการใช้ใบตองแห้งมัดแล้วย้อมสีพื้นของผ้า ผ้านชนิดนี้ทำในปัตตานีสมาัยก่อน) วิธีคลุมก็อาจคลุมโดยปล่อยชายทั้งสองข้างไว้ข้างหน้า หรือจะตลบชายข้างใดข้างหนึ่งให้พาดโอบไปข้างหลังก็ได้ ผู้ที่แต่งกายแบบนี้มักนิยมเกล้าผมมวยแบบโบราณ หรือปล่อยสยายลงมาเมื่ออยู่กับบ้าน

ภาพที่ในอดีตหญิงไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่งกายชุดกระโจมอก
เมื่ออยู่กับบ้าน ซึ่งการแต่งกายแบบนี้ได้ยกเลิกไปเมื่อ 80 ปีมาแล้ว

สำหรับผ้าคลุมผมเรียกว่าฮิญาบ (Hijab) มาจากภาษาอาหรับว่า ฮายาบา (Hayaba) แปลว่า การอ่อนน้อมต่อมตน ความสงบเสงี่ยม ซึ่งหมายถึงผู้ที่สวมผ้าคลุมผมแล้วมองดูสุภาพและสงบเสงี่ยม ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์กุรอ่าน บทที่ 24 อายะฮ์ที่ 30-32 เนื้อผ้าที่ใช้ในการผลิตผ้าคลุมผม มีหลายชนิด เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าใยสังเคราะห์ ผ้าไหม ซีฟอง เป็นต้น ผ้าคลุมผมมีหลากหลายรูปแบบ แตกต่างกันไป เพราะสตรีในแต่ละประเทศมีวิธีการใช้ผ้าคลุมผมในรูปแบบที่แตกต่างกัน บางประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่บางประเทศยังคงอนุรักษ์แบบเดิมไว้

อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าหญิงในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มมีการใช้ผ้าคลุมผมเมื่อใด พบเพียงหลักฐานเป็นภาพถ่ายการแต่งกายของคหบดีเมืองปัตตานีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สวมเสื้อตัวยาว แขนยาว นุ่งผ้าตาหมากรุก ห่มสไบแล้วเกล้ามวยต่ำ ส่วนคนรับใช้กระโจมอก นุ่งผ้าถุงผ้าตาหมากรุกและยังไม่มีการใช้ผ้าคลุมผม

นอกจากนี้ยังพบภาพถ่ายการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เมืองปัตตานีนั้น เริ่มมีการใช้ผ้าคลุมผมสตรีบ้างแล้ว แต่จากภาพถ่ายที่ประชาชนมารอรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ไม่ปรากฏให้เห็นว่ามีการใช้ผ้าคลุมผมสตรีแต่อย่างใด

ภาพการแต่งกายของคหบดีเมืองปัตตานีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ยังไม่มีการใช้ผ้าคลุมผมแต่นำมาห่มเป็นผ้าสไบ

ภาพราษฎรมารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พลับพลาเมืองปัตตานี
สังเกตการแต่งกายของหญิงมีทั้งห่มผ้ากระโจมอก มีจำนวนน้อยที่ใช้ผ้าคลุมผม ชายสวมเสื้อ
ห่มผ้าตาหมากรุก บางรายใช้ผ้าโพกศีรษะ

ภาพชาวเมืองปัตตานีจัดขบวนแห่บุงอซิเมะ (บุงหาลิเร) ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปี 2472 หญิงหุงผ้าถุง สวมเสื้อและใช้ผ้าคล้องคอ ไม่ใช่ผ้าคลุมผม ส่วนชายสวมเสื้อคอปิด แขนยาว หุงผ้าปาลักต สวมหมวกชอเก๊ะ และบางคนโพกผ้าทับหมวกกปิเยาะห์

อย่างไรก็ตาม สันนิษฐานว่าผู้หญิงมุสลิมน่าจะมีการใช้ผ้าคลุมเรื่อยมา แต่ใช้ในหลายลักษณะ ได้แก่ พาดไหล่ คลุมไหล่ คลุมศีรษะ ปิดผมบางส่วนและปิดผมทั้งหมด จนกระทั่งถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม พ.ศ.2481 ได้แถลงนโยบายสำคัญคือการนำประเทศไทยเข้าสู่ความเป็นอารยะ

สำหรับนโยบายการสร้างชาติทางวัฒนธรรมนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศ โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้หญิงหุงผ้าโสร่งและคลุมผมตามประเพณีนิยมของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ข้าราชการท้องถิ่นได้รับคำสั่งให้ชักจูงผู้หญิงมุสลิมเปลี่ยนเป็นหุงผ้าถุงแบบไทย กระโปรงแบบฝรั่ง และสวมหมวกแทนผ้าคลุมผม จากคำสั่งส่วนกลางดังกล่าว กรมการจังหวัดปัตตานีได้รายงานกลับมาว่า ในชั้นแรกชาวไทยมุสลิมไม่ยอมเปลี่ยนแบบเครื่องแต่งกาย จึงต้องเรียกประชุมชี้แจงว่าผู้ที่แต่งกายแบบเดิมจะไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อกับราชการ

เมื่อหมดสมัยรัฐนิยมประชาชนก็หันมาแต่งกาย ตามแบบท้องถิ่นนิยม และค่อยๆ พัฒนาตามแบบของผู้หญิงในประเทศสหพันธรัฐมาลายู (มาเลเซียตะวันตกในปัจจุบัน) และอินโดนีเซีย เช่น ชุดกูรง กบายอ เป็นต้นช่วงนี้มีทั้งใช้ผ้าคลุมผมและไม่ใช้ ผู้หญิงสูงวัยมักใช้ผ้าป่านรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผืนใหญ่คลุมศีรษะ แต่หญิงสาวนิยมใช้ผ้าผืนเล็กชนิดบางทั้งรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าและสี่เหลี่ยมจัตุรัสคลุมไหล่หรือพาดไหล่

ต่อมาการแต่งกายของผู้หญิงไทยมุสลิมได้พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นที่นิยมในหมู่หญิงสาว ลักษณะคล้ายเสื้อกบายอแต่เน้นรูปทรงกว่า เสื้อแบบนี้เรียกว่า “บานง” เป็นเสื้อที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินโดนีเซีย ส่วนสตรีที่เป็นฮัจญ์ นิยมคลุมผมด้วยผ้า 2 ผืนๆ หนึ่งเป็นผ้าสีขาวบางๆ มีลวดลายเล็กๆ หรือไม่มี เรียกว่า “ม็อดูวาระห์” เป็นผ้าที่ซื้อมาจากซาอุดีอาระเบีย ใช้สำหรับปิดผมให้มิดชิด และอีกผืนหนึ่งเป็นผ้าปานสำหรับคลุมตามประเพณีท้องถิ่น

เมื่อมีกลุ่มดะวะห์มาช่วยเผยแผ่ศาสนา ทำให้ศาสนาอิสลามมีบทบาทต่อการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมมากขึ้น แต่เดิมลักษณะการแต่งกายเป็นศาสนาวัยธรรมอยู่แล้ว แต่อาจมีบางอย่างที่ขัดต่อศาสนาบ้าง เมื่อมีการเผยแผ่หลักปฏิบัติในการแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม โดยถือว่าการเปิดเผยอวัยวะบางส่วนในร่างกายเป็นการไม่เหมาะสม บริเวณที่ควรปกปิดสำหรับผู้ชาย ได้แก่ อวัยวะตรงกลางลำตัวตั้งแต่บั้นเอวลงไปถึงกลางน่อง ถ้าเป็นหญิงต้องปกปิดทั่วร่างกาย เว้นแต่ใบหน้ากับมือเท่านั้น ขณะนี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมขนานใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติการแต่งกายก็ย่อมได้ ฉะนั้น ภาพการแต่งกายคล้ายชาวอาหรับ ชาวปากีสถาน ชาวบังกลาเทศและอื่นๆ ได้ปรากฏให้เห็นตามท้องถนน แต่ในขณะเดียวกัน เอกลักษณะการแต่งกายดั้งเดิมก็ถูกดัดแปลงให้เข้ากับหลักศาสนาอิสลามและสมัยนิยมตามลำดับ

ในปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือปอเนาะเกิดขึ้นทั่วไปในท้องถิ่น แต่ละโรงเรียนกำหนดให้นักเรียนหญิงแต่งกายปกปิดให้มิดชิดตามหลักศาสนาอิสลาม ในระยะแรกเรียกชุดนี้ว่า ชุดดะวะห์ (ตามชื่อกลุ่มดะวะห์) ต่อมาเป็นที่รู้จักกันในชื่อชุด ฮิญาบ ซึ่งประกอบด้วยเสื้อกุรงสีขาว ผ้าถุงสีพื้นยาวกรอมเท้า จุดเด่นของชุดนี้คือ ผ้าคลุมผมซึ่งประกอบด้วยผ้าสีดำสำหรับปิดผมแล้วคลุมทับด้วยผ้าขาวหรือดำยาวคลุมไหล่อีกชั้นหนึ่ง

ในสมัยโบราณ ชายนิยมแต่งกายด้วยชุดปูมโปตอง ซึ่งปัจจุบันไม่นิยมแล้ว ประกอบด้วยเสื้อคอกลมสีขาว ผ้าหน้ายาวพอสมควร สวมทางศีรษะได้ ติดกระดุมสามเม็ด แขนสั้น ส่วนผ้าที่นุ่งมีลักษณะเหมือนผ้าขาวม้า ทำด้วยสีสันค่อนข้างฉูดฉาด มักเย็บเป็นถุง ใช้นุ่งทับบนเสื้อ วิธีนุ่งต้องให้ชายทั้งสองข้างห้อยอยู่ตรงกลางเป็นมุมแหลม (ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าปูมโปตอง) มีผ้าเย็บเป็นผ้าจากเมืองจีนคล้ายแพรดอกในตัวหรือไหม เป็นผ้าที่มีขนาดเล็กกว่านุ่งทับบนผ้าปูมโปตองอีกชั้นหนึ่ง เสริ้งแล้วเหน็บกริชหรือหอกด้วยก็ได้ การแต่งกายแบบนี้นิยมใช้σταแงโพกศีรษะ ภาษามลายูเรียกว่า สตาจัน หรือ สตาแง เป็นผ้าโพกศีรษะที่พับเป็นรูปต่างๆ นอกจากนี้ยังมีภาพวาดขณะกองทัพอไทยชนป็นใหญ่นางพญาตานีลงเรือสำเภา เป็นรูปชายแต่งกายแล้วมีผ้าโพกศีรษะซึ่งในสมัยนี้อาจจะยังไม่นิยมสวมหมวกกปิเยาะห์ ในขณะเดียวกันจากภาพถ่ายเจ้าเมืองของ 7 หัวเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สะท้อนให้เห็นการใช้หมวกรูปทรงต่างๆ โดยเฉพาะหมวกชอเก๊ะเริ่มปรากฏให้เห็นแล้ว

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชนชั้นปกครองและข้าราชการนิยมใช้ผ้าโพกศีรษะเมื่อแต่งกายด้วยชุดท้องถิ่นและชุดเครื่องแบบข้าราชการ จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มมีการแต่งกายด้วยชุดสากลนิยมและชุดข้าราชการมักใช้หมวกชอเก๊ะ ส่วนประชาชนสวมเสื้อแขนสั้น นุ่งผ้าตาหมากรุกแล้วโพกศีรษะ ในอดีต หมวกชอเก๊ะทำด้วยผ้ากำมะหยี่สีดำ มีทั้งที่ทำในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และสั่งซื้อจากอินโดนีเซีย นิยมใช้ทั่วไปเวลาออกนอกบ้าน รวมทั้งไป

ละหมาดที่มัสยิด ต่อมาความนิยมลดลง เนื่องจากหมวกกปิเยาะให้ใช้สะดวกกว่า แต่ในปัจจุบันมีการนำเข้าหมวกชอเก๊ะจากต่างประเทศโดยเฉพาะจากประเทศแถบตะวันออกกลาง

ภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(ประทับยืนทางขวามือ) ทรงฉลองพระองค์เสื้อติอโละบลางอ ทรงพระภูษาปาลิกัต พระมาลาชอเก๊ะตามแบบชายไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อเสด็จประพาสหัวเมืองมลายู

ภาพพระยาพิทักษ์ธรรมสุนทรหริศรสุมดินทร์นรินทรภักดี (เต็งกูเดร์) ผู้กำกับทำนุบำรุง
ราชการเมืองปัตตานี สวมเสื้อแขนยาว คอปิด หุ่นผ้าปาลิกัต โปกผ้าที่ศีรษะ (स्ताแง)

ภาพพลทหารเมืองปัตตานีหุงผ้าถุงแล้วหุงผ้าตาหมากรุกแบบปุมอปอตอง โปกผ้าที่ศีรษะ

ภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้จัดซื้ออาหารพระราชทาน
ราษฎรเมืองปัตตานีในงานฉลองศาลาวัดตานีนรสโมสรเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2448
ในภาพจะเห็นข้าราชการเมืองปัตตานีสวมเสื้อคอปิด หุ่นผ้าปาlickด โปกผ้าที่ศีรษะ

ต่อมาชาวมุสลิมเมื่อแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแล้วจะสวมหมวกซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ หมวกชอเก๊ะ และหมวกปิเยาะห์ คำว่าหมวกปิเยาะห์นั้นเป็นคำภาษาอาหรับว่า Kupiah หรือ Tokiah สันนิษฐานว่าประเพณีการสวมหมวกปิเยาะห์นั้นเข้ามาพร้อมกับการรับนับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากการสวมหมวกปิเยาะห์ถือเป็นสัญลักษณ์ของศาสนิก ชาวมุสลิมใช้สวมศีรษะ เพราะยึดท่านศาสดาและผู้นำทางศาสนาเป็นแบบอย่างของการแต่งกาย ใช้สวมได้ตลอดเวลาถือเป็นสิ่งที่ดีงาม รูปทรงของหมวกปิเยาะห์บางแบบจะคล้ายคลึงกับหมวกของนักบวชหรือผู้นำทางศาสนายิวและศาสนาคริสต์ แต่เดิมหมวกปิเยาะห์ใช้ในกลุ่มโตะครูและโตะปาเก และค่อยๆ ขยายไปสู่ชาวมุสลิมทั่วไป

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พบหลักฐานเป็นภาพถ่ายที่ชาวเมืองปัตตานีจัดขบวนบุหงาสีระเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระองค์ ประชาชนแต่งกายด้วยเสื้อตีนโละบลังอ โปกผ้าที่ศีรษะ ส่วนข้าราชการสวมเสื้อคอปิดแขนยาว สวมหมวกชอเก๊ะ ซึ่งส่วนใหญ่จะนิยมสีดำ อย่างไรก็ตามเมื่อประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว ความนิยมใช้หมวกปิเยาะห์สีขาวเริ่มปรากฏให้เห็น ซึ่งชาวไทยมุสลิมจะใช้เวลาไปทำพิธีละหมาดกับเวลาไปศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอิสลาม

แต่เดิมหมวกปิเยาะห์สีขาวนี้นิยมใช้กันในหมู่ชาวอาหรับ แต่ทางภาคใต้มีผู้สวมใส่เป็นประจำ ไม่ว่าจะไปที่ไหนก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ที่เคยไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียมาแล้ว กับผู้ที่กำลังทำการศึกษาตามปอเนาะต่างๆ ชาวบ้านจะให้เกียรติต่อบุคคลเหล่านี้มากพอสมควร ส่วนหมวกชอเก๊ะสีดำ ชาวไทยมุสลิมในภาคใต้นิยมใส่ในช่วงเวลาของการไปงานต่างๆ ไปธุระ และไปมัสยิด ถ้าเป็นผู้อาวุโสและผู้นำทางศาสนานิยมโปกผ้าทับหมวกปิเยาะห์ ซึ่งวิธีการสวมแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากชาวเยเมนหรืออาจใช้ผ้าคลุมศีรษะแบบชาวอาหรับก็ได้ อย่างไรก็ตาม หมวกปิเยาะห์ยังคงได้รับความนิยมสวมใส่เรื่อยมาตราบเท่าทุกวันนี้

วัฒนธรรมการแต่งกายของบ้านพงจือหือเระ

ในสมัยแรก คนบ้านพงจือหือเระรุ่นก่อนที่เป็นผู้หญิงจะนิยมสวมชุดบานง ซึ่งเสื้อบานงในสมัยแรกๆ จะมีทรงสั้น มีสีสันทดลายนสวยงาม นิยมใช้ผ้าลายดอกและลายฉลุ สีสันทดลายน ต่อมาได้พัฒนามาเป็นเสื้อบานงยาวเหนือเข่าเล็กน้อย ส่วนผ้าโสร่ง จะนิยมนุ่งโสร่งที่สีทึบๆ เช่น สีกรมท่า น้ำเงิน เขียวแก่ สีดำ แดงเลือดหมู มีด้ายสีเงินปักเป็นลวดลายสวยงาม เรียกว่า ผ้าชอเก๊ะ

ผ้าคลุมผม ส่วนมากจะใช้ผ้าลูกไม้โปร่ง สีอ่อน ลายดอก ลายฉลุ แต่บางคนไม่นิยมคลุมศีรษะ แต่จะใช้พาดบ่าแทน

ต่อมาพัฒนาเป็นเสื้อกุงยาวเลยหัวเข่า สวมคู่กับกระโปรงยาว สีและลายเดียวกัน ส่วนลวดลายของผ้าจะเป็นไปตามความนิยมของแต่ละยุค

สำหรับการแต่งกายของผู้ชาย จะสวมผ้าโสร่งลวดลายสีสันทดลายน สวมเสื้อคอกลมและมีผ้าคาดเอว

โดยทีมวิจัยได้รวบรวมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในอดีตของชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การผลิตผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกพงจือหือเริะ

วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตผ้าบาติก

1. ผ้าที่ใช้ทำบาติก โดยผ้าที่นิยมนำมาใช้ คือ ผ้าฟูยี่ (เรยอง – Rayon เป็นผ้าไหมใยสังเคราะห์ชนิดหนึ่งซึ่งมีต้นกำเนิดจากประเทศเยอรมัน) ผ้าฝ้าย (Cotton) ผ้าลัคกี้ (เป็นชื่อบริษัทที่ผลิตผ้าที่จังหวัดสมุทรปราการ แต่ไม่ทราบว่าเป็นเนื้อผ้าชนิดใด) ผ้ามัสลิน ผ้าป่าน
2. สีเยอรมันยี่ห้อโยฮัน โดยซื้อเฉพาะแม่สี คือ แดง เหลือง น้ำเงิน ซึ่งสามารถนำมาผสมให้เกิดสีอื่นต่าง ๆ ในภายหลังได้
3. จันตึง เบอร์ M เบอร์ L
4. เทียน
5. ซิลิเกต
6. เฟรม หรือ กรอบไม้สำหรับขึงผ้า
7. พู่กัน
8. หม้อต้มเทียน
9. ภาชนะใส่เทียน ภาชนะใส่สีระหว่างการวาด

ผ้าที่เหมาะสมกับการทำบาติกส่วนมากเป็นผ้าที่ทำมาจากเส้นใยธรรมชาติ ได้แก่ ผ้าฝ้าย

ผ้าไหม ผ้าซาติน ผ้าป่าน ที่นิยมคือผ้ามัสลินและฟูยี่ (เรยอง) ซึ่งผ้าเหล่านี้ล้วนมีคุณสมบัติต่างกันไป เช่น ผ้าแพรวฟูยี่เมื่อผ่านการย้อมแล้วจะเป็นผ้าที่มีสีสดใส

ผ้าป่านเป็นผ้าเนื้อหยาบ ผิวมัน สีสด เหมาะกับการใช้ห่อหุ้มในฤดูร้อน

ผ้ามัสลินเหมาะสำหรับทำเป็นผ้าเช็ดหน้า ผ้าปูที่นอน

สีที่ใช้ในงานบาติกนิยมใช้ประเภทย้อมเย็น ละลายน้ำได้และมองเห็นสีโดยตรง

เทียนที่ใช้เขียนผ้า ถ้ามีส่วนผสมของขี้ผึ้งมาก เทียนจะเหนียว
ถ้าผสมพาราฟินมาก เทียนจะเปราะ

เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เขียนลวดลายเขียนลงบนผ้า มีขนาดแตกต่างกันทั้งเส้นเล็ก เส้นกลาง และเส้นใหญ่หรืออาจใช้แปรงทาเล็กเกอร์แบ่งเป็นซีก ๆ จุ่มเทียนเขียนลายบนผ้าก็ได้

เป็นกรอบไม้สี่เหลี่ยมมีหลายลักษณะ ใช้สำหรับขึงผ้าในเวลาเขียนผ้าในเวลาเขียนเทียน

พู่กันสำหรับระบายสีใช้ได้ทั้งชนิดกลมและชนิดแบนควรเตรียมไว้หลายขนาด

ซิลิเกรตใช้สำหรับทาบนผ้า เพื่อให้สีติดทนนาน ซึ่งควรผสมกับน้ำเพื่อให้ไม่หนืดเกินไป อัตราส่วนที่ใช้ คือ โซเดียมซิลิเกต 1 ส่วน ต่อน้ำ 2 ส่วน แต่มีเทคนิคการผสมสำหรับผ้าต่างชนิดกัน โดยผ้าหนาจะผสมให้เหลวเพื่อให้ซึมผ่านลงไปได้ ผ้าบางจะผสมให้ข้นเพื่อป้องกันไม่ให้ไหลทะลุจนเปราะ เช่น ผ้าฟุ่ยซึ่งเป็นผ้าไหมเนื้อบางจะผสมให้ข้น ผ้าฝ้ายเนื้อหนาก็จะผสมให้เหลว

ความรู้เกี่ยวกับซิลิเกต

"โซเดียม ซิลิเกต" หรือที่รู้จักกันในชื่อ "น้ำแก้ว หรือ น้ำกาว" เป็นสารเคมีที่สามารถแทรกซึมบนพื้นผิวของคอนกรีตและปูนฉาบได้เป็นอย่างดี ทำให้ผิวหน้าของคอนกรีตแข็งแรงขึ้น ลดรูปพูนที่เกิดจากน้ำในคอนกรีตที่ระเหยออกมาได้

กระบวนการผลิตโซเดียมซิลิเกต ได้มาจากการนำโซดาแอชกับซิลิกามาหลอมให้เป็นน้ำแก้ว ที่อุณหภูมิประมาณ 1,200 องศาเซลเซียส แล้วทำให้เย็นตัวเป็นก้อนแก้ว ก่อนนำไปเข้า Autoclave เพื่อละลายอีกครั้งให้กลายเป็นน้ำแก้ว

โซเดียมซิลิเกตมีประโยชน์มากสำหรับอุตสาหกรรมผงซักฟอก อุตสาหกรรมก่อสร้าง และกำลังมีบทบาทในฐานะเป็นตัวเชื่อมและทำให้เกิดโครงสร้างของพวก Geopolymer ที่ไม่จำเป็นต้องเผาสูงเหมือนการผลิตเซรามิก สำหรับในอุตสาหกรรมเซรามิกถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมากๆ เมื่อเทียบกับการใช้งานในอุตสาหกรรมอื่นๆ เราเอาไว้ใช้สำหรับเป็นตัวช่วยกระจายลอยตัว เป็นตัวเชื่อมประสานสำหรับการก่ออิฐเตา เป็นเคลือบใสสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ต้องการความมันแบบไม่มากนัก เป็นแคปิดผิวจางๆ ประโยชน์ของซิลิเกตที่มีส่วนช่วยชีวิตผู้คนก็มีข่าวให้เห็นอยู่เช่นกัน ดังกรณีนี้

คนญี่ปุ่นเริ่มยิ้มออก หลังเจ้าหน้าที่ใช้ "โซเดียม ซิลิเกต" อุดรอยรั่วก๊วยกฤติโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟูกูชิมะ

ความคืบหน้าสถานการณ์วิกฤติโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ในประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2554 สำนักข่าวต่างประเทศรายงานจากกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่นว่า บริษัทโตเกียว อิเล็กทริก เพาเวอร์ (เทปโก) เจ้าของผู้ดูแลโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ฟูกูชิมะ ไดอิจิ 250 กิโลเมตรทางตะวันออกเฉียงเหนือของกรุงโตเกียว ซึ่งได้รับความเสียหายอย่างหนักจากแผ่นดินไหวและสึนามิ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2554 ที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรอยรั่วขนาดยาว 20 เซนติเมตร บนบ่อระบบหล่อเย็นของเตาปฏิกรณ์หมายเลข 2 จนเกิดน้ำปนเปื้อนสารกัมมันตรังสี ไอโอดีน-131 สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด 4,000 เท่า ได้ไหลลงสู่ทะเลในมหาสมุทรแปซิฟิก จนเกรงว่าจะเกิดอันตรายในระยะยาว รัฐบาลญี่ปุ่นจึงต้องประกาศเกณฑ์มาตรฐานวัดความปลอดภัยสำหรับอาหารทะเล ซึ่งอาจมีการปนเปื้อน

โดย เทปโก แถลงว่า คนงานของบริษัทสามารถอุดรอยรั่วได้สำเร็จแล้วเมื่อเวลาประมาณ 05.38 น.วันพุธตามเวลาท้องถิ่น ซึ่งตรงกับ 03.38 น.วันเดียวกันตามเวลาในประเทศไทย ด้วยการอัดสารเคมีที่มีชื่อว่า "โซเดียม ซิลิเกต" หรือที่รู้จักกันในชื่อ "น้ำแก้ว หรือ น้ำกาว"

ขั้นตอนการผสมสี

แม้ว่าในท้องตลาดจะมีสีส้นเจตต่างๆ ให้เลือกซื้อมาใช้อย่างหลากหลาย แต่สำหรับกลุ่มผลิตผ้าปักที่มีทุนไม่มากนัก อาจจะไม่มีทุนซื้อสีได้มากมายนัก ทางออกที่ดีที่สุดคือใช้ความสามารถในการผสมสีใช้เอง อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของการผสมสีใช้เองก็มี คือ การผสมสีแต่ละครั้ง หากชั่งตวงสีไม่เท่ากัน สีที่ผสมแต่ละครั้งอาจได้เฉดสีที่แตกต่างกัน ยิ่งถ้าสีที่ผสมหมดกลางคันขณะทำชิ้นงานหนึ่งอยู่ แล้วจำเป็นต้องผสมใหม่ ย่อมมีผลที่ใช้ชิ้นงานนั้นๆ มีสีไม่สม่ำเสมอและลดคุณค่าลงไป

ระดับชั้นของสีที่ผสมได้จะมี 3 ระดับ คือระดับปฐมภูมิ คือ แม่สีทั้งสามสี คือ แดง เหลือง และ น้ำเงิน ต่อมาคือระดับทุติยภูมิ (ขั้นที่สอง) ที่ได้จากการนำแม่สีมาผสมไขว้กันไปมา โดยกำหนดอัตราส่วนในการผสม 1 : 1 และระดับตติยภูมิ (ขั้นที่สาม) คือ การนำสีระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ มาผสมไขว้กันไปมา โดยกำหนดอัตราส่วนในการผสม 1 : 1 เช่นกัน โดยจะปรากฏผล ดังนี้

สีขั้นที่หนึ่ง

สีขั้นที่สอง

สีขั้นที่สาม

เนื้อสีที่ได้จะมีความเหนียวข้น ยังไม่เหมาะกับการนำมาวาดลงบนผ้า จึงต้องนำมาเจือจางกับน้ำก่อนนำไปใช้ โดยน้ำที่จะนำมาเจือจางต้องผ่านการต้มจนสุกด้วยความร้อนอย่างน้อย 80 องศาเซลเซียสมาก่อน อัตราส่วนการเจือจาง คือ เนื้อสี 10 กรัม ต่อน้ำร้อน 300 ซีซี จากนั้นเติมน้ำเย็นคนให้สีละลาย ส่วนปริมาณน้ำเย็นจะเป็นเท่าใดนั้น แล้วแต่ความต้องการสีเข้ม สีอ่อน และควรจดบันทึกอัตราส่วนผสมไว้ เพื่อการผสมครั้งต่อไปจะได้เจดสีที่เหมือนกับการผสมครั้งแรก

เมื่อเจือจางสีแล้ว ให้ทดลองนำมาวาดบนเศษผ้า ก่อนนำไปวาดจริงบนผ้าชิ้นงาน การผสมสีควรผสมสีให้พอเหมาะในการใช้แต่ละครั้ง และใช้ให้หมดในครั้งเดียว ห้ามเก็บไว้นานหลายวัน

ภาพรวมขั้นตอนในการทำผ้าบาติก

1. ตัดผ้าและนำไปซักด้วยน้ำเปล่า เพื่อล้างเอาไขมันและสารต่างๆ ออกจากเนื้อผ้า แล้วนำไปตากให้แห้ง
2. ขึงผ้ากับเฟรม
3. เขียนลายตามต้องการ โดยเริ่มจากกึ่งกลางของผ้า
4. ต้มเทียน โดยตั้งไฟอ่อนๆ
5. เริ่มเขียนเทียน เสร็จแล้วตรวจดูว่ามีเทียนขาด เทียนบางเกินไปในส่วนไหนบ้าง
6. เริ่มขั้นตอนการลงสี โดยผสมสีที่ต้องการใช้
7. เริ่มลงสีตามต้องการ โดยลงส่วนดอกให้เสร็จก่อน จึงลงสีพื้น ปล่อยให้สีแห้ง
8. ลงซิลิเกต โดยผสมซิลิเกต 1 ส่วน น้ำ 2 ส่วน
9. ลงซิลิเกตแล้ว ทิ้งให้แห้ง โดยใช้เวลาไม่เกิน 8 ชั่วโมง
10. การผสมซิลิเกตให้เหมาะสมกับเนื้อผ้าแต่ละชนิด เช่น ผ้าบาง ควรผสมให้ข้น ส่วนผ้าหนาควรผสมให้เหลว
11. การซักล้าง เติมโซดาไฟในหม้อต้มน้ำพอประมาณ จนน้ำเดือด
12. นำผ้าซักด้วยผงซักฟอกก่อน เพื่อล้างเอาซิลิเกตออก จึงนำผ้าไปต้ม ซักอีกครั้ง ตากแดด

ซึ่งผ้าบนเฟรม (กรอบไม้) ใช้ดินสอร่างลวดลายบนผ้า

เขียนลวดลายด้วยเทียน

ลงสียลายดอก

ลงสีชำลายๆ ชั่น

ลงชิลิเกตเคลือบ ป้องกันสีตก

นำผ้าที่ลงลาวดล่ายแล้วไปซักล้าง

นำผ้าไปตาก

การร่างลวดลาย และเขียนเทียน

1. ชั่งผ้าให้ตึง
2. เขียนลวดลายตามความต้องการ โดยการเขียนลายง่ายๆ ก่อน
3. ลงเทียนตามลวดลายที่ร่างไว้
4. การลงเทียนต้องไม่ร้อนเกินไป เพราะจะทำให้เส้นเทียนฟู และเส้นเทียนบาง เวลาลงสีจะทำให้สีซึมเลอะได้

ขั้นตอนการลงเส้นด้วยสี

1. ชั่งผ้า
2. ใช้ฟู่กันจุ่มสี ร่างตามภาพที่วาดไว้ รองนสีแห้งสนิท
3. ใช้เทียนเขียนสีดำ
4. เขียนเทียนเสร็จแล้ว ใช้น้ำยาฟแช่อกผ้าขาวผสมน้ำ ฉีดล้างส่วนสีที่ไม่ต้องการออก รองนผ้าแห้ง ระบายสีตามต้องการ
5. นำไปรีด โดยใช้หนังสือพิมพ์ รองทั้งสองด้าน ให้เทียนละลายจนหมด
6. นำผ้ามาลงด้วยน้ำยาซิลิเกต
7. นำผ้าไปต้มเพื่อนำเทียนออก
8. ซักล้างอีกครั้ง

เทคนิคการซ้อนสีหลายชั้น

1. ร่างลายบนผ้ากับดินสอ
2. เขียนลายชั้นแรก
3. ลงสีดอกและสีพื้นชั้นแรก โดยใช้สีอ่อน ตากจนแห้ง
4. เขียนลายชั้นที่ 2
5. ลงสีชั้นที่สอง ต้องคำนึงถึงสีชั้นแรกว่าเป็นสีอะไร รอจนสีแห้ง
6. เขียนลายชั้นที่สาม
7. ลงสีพื้น ต้องเข้มกว่าชั้นที่สอง
8. รอจนสีแห้ง
9. ใช้เตารีดเพื่อรีดเอาเทียนออก โดยใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ รดทั้งบนและล่าง
10. ลงน้ำยาซิลิเกต
11. นำผ้าไปต้มแล้วซักล้าง

การออกแบบลวดลาย

ลวดลายที่นำมาใช้ในการผลิตผ้าบาติก มีหลายชนิด

1. ลายเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สีเหลี่ยม วงกลม
2. ลายจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ใบไม้
3. ลายสัตว์ เช่น ปลา นก หอย

ตำแหน่งของลวดลายต้องคำนึงถึงขนาดของผ้าและการนำไปใช้งาน เช่น ผ้าเช็ดหน้า ควรให้ลายอยู่กึ่งกลางผ้า ลายไม่ควรกระจัดกระจาย ควรจัดให้เป็นกลุ่ม เน้นให้มีจุดเด่น สีพื้นของผ้าที่นิยมใช้มักจะเป็นสีอ่อนเพื่อไม่ให้เกิดความโดดเด่นของลายผ้า มีตัวอย่างลวดลายที่กลุ่มฯ ทำ ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ที่ดัดแปลงจากผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกพงจือเนื้อเรี

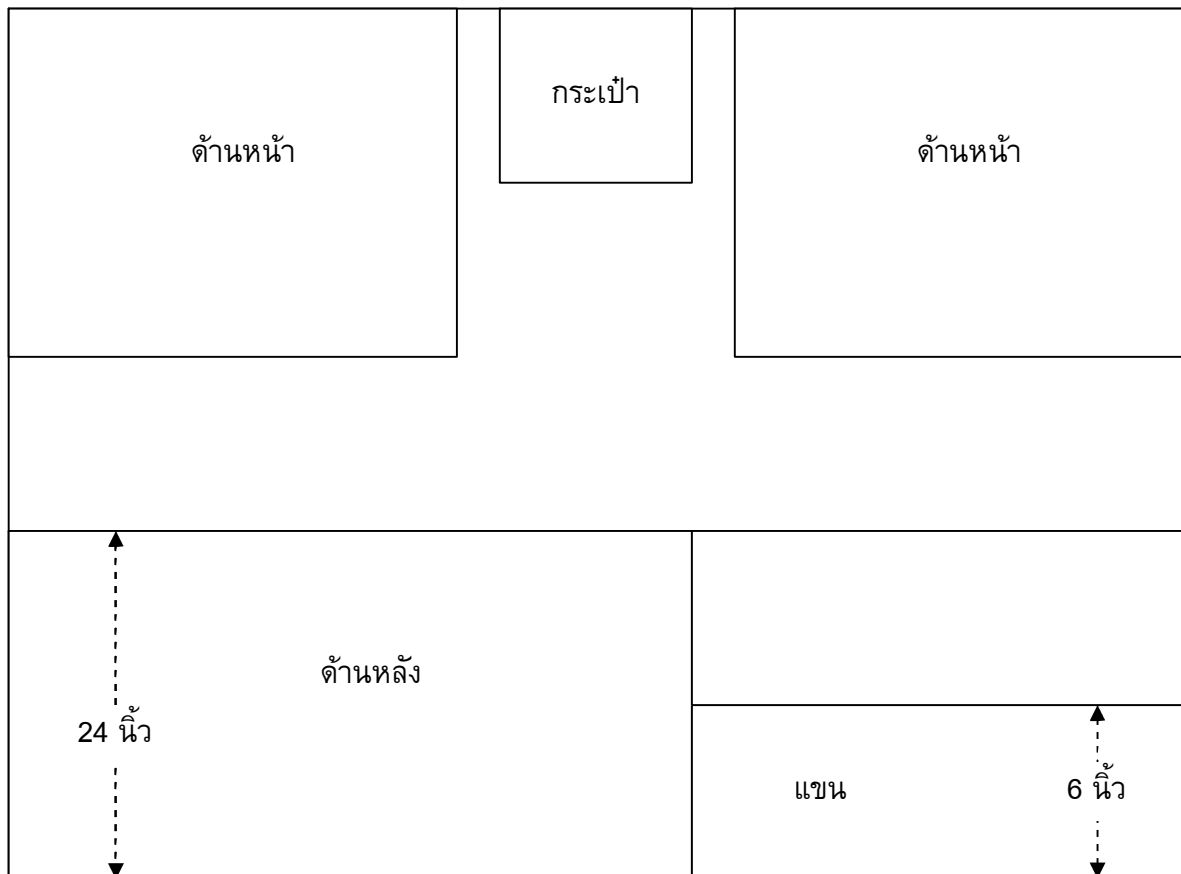
กลุ่มผ้าบาติกพงจือเนื้อเรีได้นำผ้าบาติกมาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้มากมาย การวาดลวดลายลงบนผืนผ้าจะสัมพันธ์กับขนาดของผ้าและเป้าหมายที่จะนำไปดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ดังนี้

ผ้าเช็ดหน้า ขนาดผ้าอยู่ที่ 15 x 15 นิ้ว หรือ 12 x 12 นิ้ว

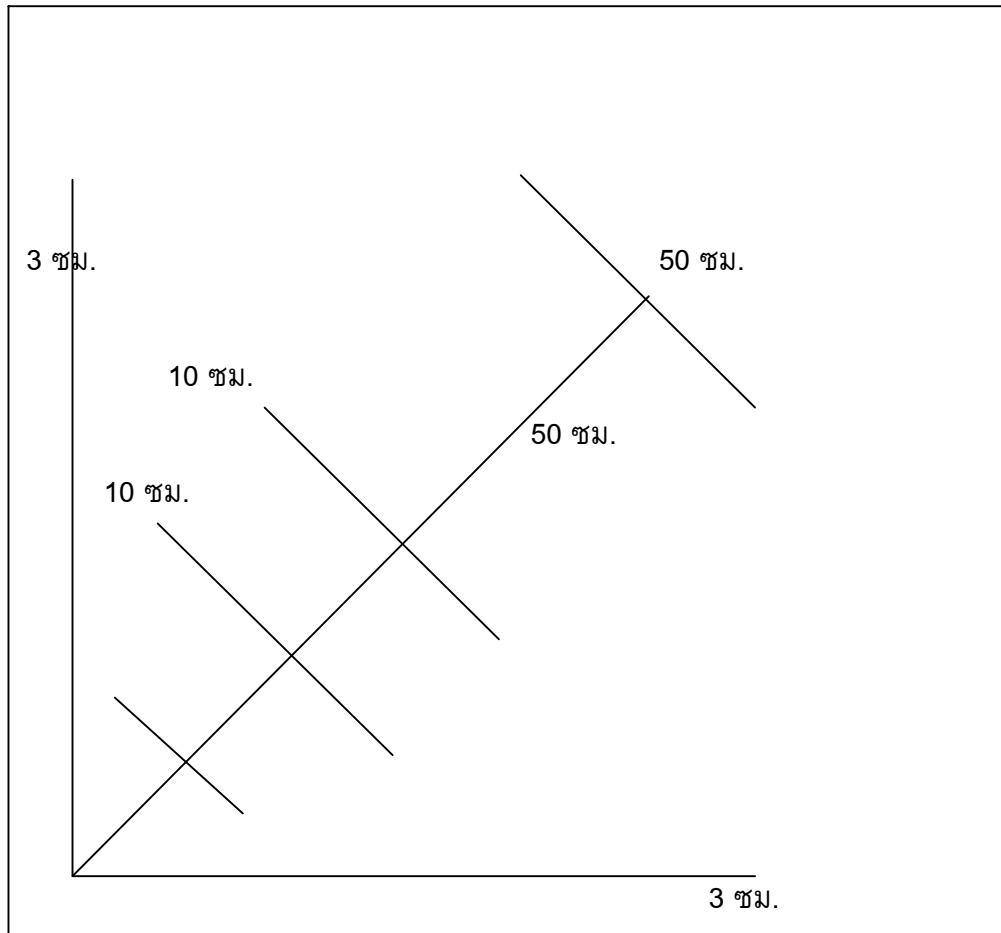
ผ้าคลุมผมสตรีมูสลิม ขนาดผ้าอยู่ที่ 100 x 100 เซนติเมตร หรือ 110 x 110 เซนติเมตร

ผ้าปูโต๊ะ ขนาดผ้าอยู่ที่ 54 นิ้ว x 1.5 หลา

ผ้าชุด (เสื้อพร้อมกระโปรง) ขนาดผ้าอยู่ที่ 42 นิ้ว x 35 หลา

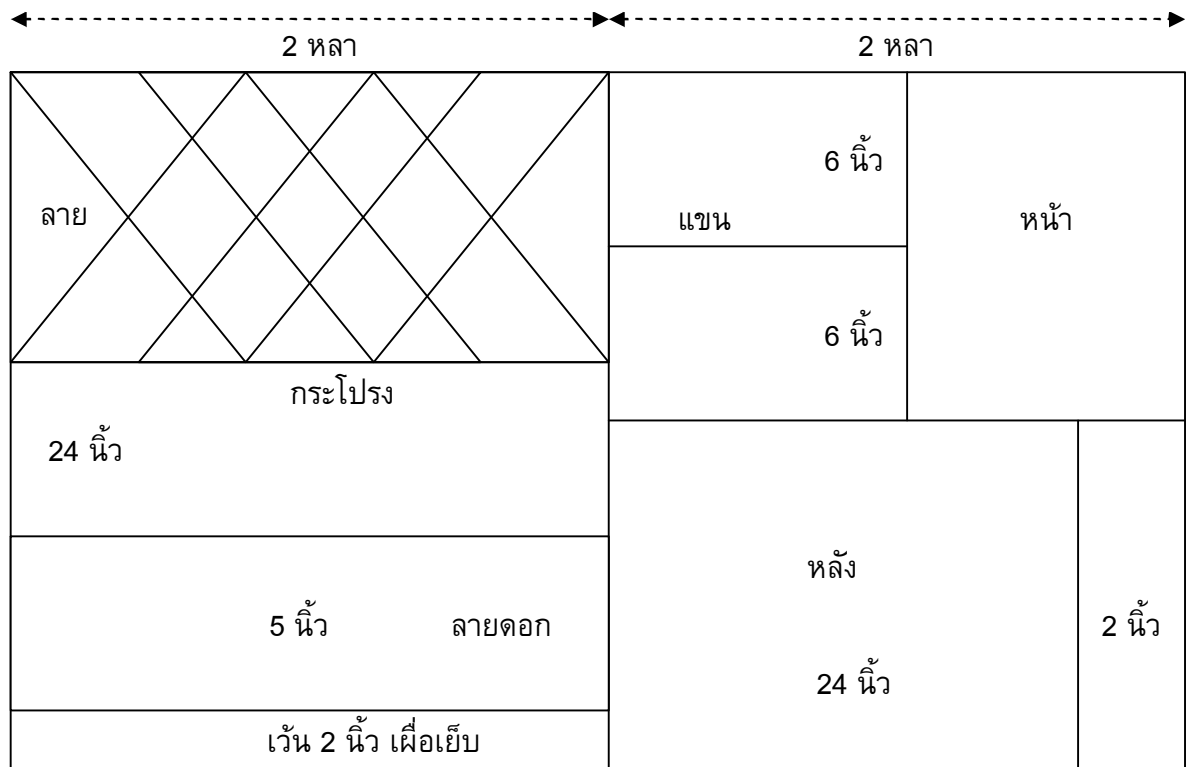
ภาพแสดงร่างแบบตัดเสื้อชุดบาติก โดยใช้ผ้ายาว 2 หลา กว้าง 45 นิ้ว

ภาพแสดงร่างแบบผ้าคลุมผสมสตรีมุลสลิมลวดลายบาติก
โดยใช้ผ้ายาวและกว้าง ด้านละ 110 เซนติเมตร

การผลิตผ้าคลุมสตรีมุลสลิมเป็นลวดลายบาติก จะนิยมใช้ผ้าโพลีเอสเตอร์ (ผ้าใยสังเคราะห์) มาผลิต และมีเทคนิคการผสมสีที่ต่างไปจากเดิมเล็กน้อย โดยมีส่วนผสมของน้ำนม Dispensol (เป็นตัวทำให้สีติดกับผ้า) นำมาผสมกับน้ำ และ Fixer (FA) ทำให้สีติดทน

อัตราส่วนผสมจะประกอบไปด้วย น้ำนม 4 ช้อนชา + น้ำ 1 ลิตร +FA ครึ่งลิตร นำมาทวนผสมให้เข้ากัน ใช้ส่วนผสมนี้แบ่งไปผสมสี อ่อน – เข้ม ตามต้องการ เมื่อระบายสีแห้งแล้ว ต้องนำไปผึ่งแดด ประมาณ 1 ชั่วโมง (ควรกลับหน้าหลังด้วย) พอแห้ง นำไปต้ม เสร็จแล้วนำมาตากแดดอีกครั้ง ซึ่งปริมาณที่ผสมได้ สามารถใช้กับผ้าคลุมผสมสตรีมุลสลิมได้ประมาณ 15 ผืน

ภาพแสดงร่างแบบผ้าชุดเสื้อ กระโปรงของสตรี

ผ้าบาติกสำหรับตัดชุด

ผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมลวดลายบาติก

ดอกไม้ประดิษฐ์ที่ทดลองผลิตเพื่อฝึกทักษะ

ข้อตกลงภายในกลุ่มผ้าบาติกพงจือเหรี

ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการมาระยะหนึ่ง ทางกลุ่มผ้าบาติกพงจือเหรี ได้มีการประชุมหารือกันในเรื่องกติกาที่จะเป็นข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินของกลุ่มฯ มีความยุติธรรมให้กับสมาชิกทุกคน จึงได้กำหนดข้อตกลงภายในของกลุ่มฯ ไว้ดังนี้

1. ถ้าภายในอำเภอต้องการวิทยากรทำผ้าบาติก ก็จะเอาสมาชิกในกลุ่มไปเป็นวิทยากร ฉะนั้น สมาชิกควรฝึกให้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญ
2. มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มฯ ให้ชัดเจน เช่น ฝ่ายบัญชี การตลาด หน้าที่ คิดค่าผ้าทำไร – ขาดทุน ผู้ผลิตมีหน้าที่คิดรายละเอียดว่าการผลิตแต่ละครั้งจะออกแบบลวดลายเป็นอย่างไร ใช้ผ้าสีอะไร ลายดอกเป็นสีอะไร โดยวิเคราะห์ร่วมกับการตลาดที่รับความเห็นจากลูกค้ามา ผู้ที่นำผ้าบาติกของกลุ่มฯ ไปขาย ต้องมีการจดบันทึกด้วยว่า ใคร นำไปวันที่เท่าใด ขายราคาเท่าใด และนัดหมายมาจ่ายเงินให้กับกลุ่มฯ เมื่อใด โดยคิดค่าตอบแทนในการขายได้ ผืนละ 20 บาท ราคาผ้าที่ขายได้ หักเข้าเป็นกองกลางของกลุ่มฯ ร้อยละ 10 เช่น ขายผ้าบาติกได้ 500 บาท จะหักเข้าบัญชีของกลุ่มฯ 50 บาท
3. ทำอะไรต้องมีการชี้แจงภายในกลุ่ม
4. คนที่เป็นตัวแทนไปประชุมต้องกลับมารายงานให้ทางกลุ่มทราบทุกครั้ง
5. เรื่องใหญ่ๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิก จำเป็นต้องมีการประชุมชี้แจง ปรับความเข้าใจ และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคน
6. ภายในกลุ่ม ห้ามมีการตีเพื่อน ห้ามยกยอตัวเอง
7. คิดคำนวณค่าตอบแทน คนเขียนลาย ลงเทียน ลงสี ชักล้าง โดยยกตัวอย่างการผลิตบาติกแบบผ้าชุด ซึ่งได้กำหนดเงินปันผลต่อชิ้นงานไว้ดังนี้

เขียนลาย 25 บาท	ลงเทียน 30 บาท	ลงสี 30 บาท
ลงซิลิเกต 5 บาท	ชักผ้า – ต้ม 7 บาท	
8. เงินปันผล ได้ตามแต่ความสามารถของแต่ละคน

เนื่องจากสถานที่การผลิตผ้าบาติกของกลุ่มไม่กว้างมากนัก และคำสั่งซื้อมีมาไม่มาก จึงไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องมาทำผ้าบาติกพร้อมกันในวันเดียว จึงได้กำหนดให้แบ่งทีมทำงานออกเป็นสามกลุ่ม เพื่อสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาผลิตผ้าบาติก ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย

1. รอปียะห์	4. สารีพะ
2. รอฮานา	5. แยนะ
3. สุรายดา	6. ดำรงค์

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย

1. สารีพะ	4. ยามีละ
2. นูรีชะ	5. คอรีเยาะ
3. ซากีเราะ	6. ตำรง

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย

1. นุสวาริ	4. อาปีชะ
2. อามีเนาะ	5. ลาดีพะ
3. นุลอายนี	6. ยารอต๊ะ

สำหรับผู้ที่มีหน้าที่ดูแลสถานที่การผลิตและวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เปิด-ปิดที่ทำการผลิตของกลุ่มฯ ด้วย จะมี 2 คน คือ นูรีชะ และ ยะมีละห์

บรรณานุกรม

- จूरรัตน์ บัวแก้วและคณะ.2543.ผ้ากับวิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้
ของประเทศไทย. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บังอร ชนะพจน์ และคณะ.2549.การศึกษาภูมิปัญญาการย้อมสีพื้นบ้านด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ
ของเผ่ากะเลิง ตำบลรามราช อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ระยะที่ 1.
นครพนม : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (รายงานการวิจัย)
- พระสมคิด จันอ้น และคณะ.2545.สรุปในรายงานวิจัย “กระบวนการพัฒนาผ้าฝ้ายย้อมสี
ธรรมชาติ กลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำ ตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอ
สันติสุข จังหวัดน่าน.น่าน : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (รายงานการวิจัย)
- เพชร กุระวร, นิรมล นะซอ และ วันดี นะซอ.2545.โครงการกระบวนการพัฒนาและสืบทอด
ภูมิปัญญาด้านการย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติของผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอ
ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.เชียงราย : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย. (รายงานการวิจัย)
- มัลลิกา พงศ์ปิตร์ และคณะ(ผู้แปล).2549.อินโดนีเซีย.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- เยาวลักษณ์ หมวยยอด และคณะ.2548.การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการทำงานกลุ่มผ้า
มัดย้อมสีธรรมชาติ ตำบลบ้านยาง อำเภอดิรัฎฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี.
สุราษฎร์ธานี : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (รายงานการวิจัย)
- รังสิมันต์ อัฐรัตน์.2548.เทคนิคเบื้องต้นในการผลิตงานบาติก.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บุษราคัม.
- สมคิด มณีวงศ์.2505.ชุดการโน้กับอินโดนีเซีย.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อรอนงค์ กรุณา และคณะ(ผู้แปล).2547.มาเลเซีย.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- เอกสรร์ อังคารวัลย์.2553.ประวัติบาติกฉบับสมบูรณ์ (20 พฤศจิกายน 2553 เวลา 21:41 น.)
URL Available : <http://www.thaiblogonline.com/batik.blog?PostID=21743>

ภาคผนวก 1 ภาพกิจกรรม

พัฒนาจิตวิทยัย วันที่ 26 มกราคม 2550

ณ ที่ทำการกลุ่มบาติกบ้านพงจือหนือระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550
ณ ที่ทำการกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านบาติก วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2550
ณ ที่ทำการกลุ่มบาติกบ้านพงจือเหนือระ ตำบลกาญจนาบ่อเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

เตรียมความพร้อมทีมวิจัย วันที่ 25 ตุลาคม 2550

ณ ที่ทำการกลุ่มบาติกบ้านพงจือหือระ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ศึกษาดูงานกลุ่มบาติกยะกัง วันที่ 4 เมษายน 2551

ณ ที่ทำการกลุ่มบาติกบ้านยะกัง ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ติดตามผลการทดลองผสมซีลีเกตเคลือบสีบาติก วันที่ 22 พฤษภาคม 2551
ณ ที่ทำการกลุ่มบาติกบ้านพงจือเหาะ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ภาคผนวก 2 ข้าวและบทความเกี่ยวกับบาติก

วันพุธที่ 20 เมษายน 2554

"ศรียะลา บาติก" จากลายฉลุ สู้ผ้าทำมือลายโบราณ "ปลาจึง"

ผ้าเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ความสำคัญของผ้ามีมากกว่าการเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มเพราะเป็นสิ่งบ่งบอกถึงฐานะของผู้คนในสังคม เป็นเครื่องบรรณาการอันมีค่าทางการเมือง และยังเป็นสินค้าเศรษฐกิจสำคัญของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะผ้าลวดลายโบราณที่เรียกว่ายี่งนาน ยิ่งทวีความสวยงาม และสะท้อนอัตลักษณ์แห่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ “ปิยะ สุวรรณพฤกษ์” เจ้าของแบรนด์ “ศรียะลา บาติก” อำเภอเมือง จังหวัดยะลา นำมาเป็นไอเดียในการต่อยอดผลงานเพื่อสร้างสรรค์ลายผ้าโบราณที่ทรงคุณค่า ให้กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง

ปิยะ เล่าว่า ด้วยความชอบในงานศิลปะบวกกับเป็นคนพื้นเพจังหวัดยะลา จึงเสาะแสวงหาไอเดียใหม่ๆ เพื่อนำไปออกแบบเป็นลวดลายของผ้าบาติก ที่มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำแบบใคร กระทั่งมีโอกาสได้ไปตามมัชยิดและสถานที่ท่องเที่ยวหลายๆ แห่งในพื้นที่ จึงได้สังเกตเห็นลวดลายต่างๆ ที่ถูกแกะสลักอย่างสวยงามทั้งตามช่องหน้าต่าง ช่องลม รวมถึงลายฉลุข้างราวบันได จึงนำมาเป็นไอเดียออกแบบลวดลายบนผืนผ้า

เมื่อศึกษาที่มาของลวดลายต่างๆ ก็พบว่าเมื่อครั้งอดีตเคยนำเอามาใช้ในการทำผ้ามาแล้วเช่นกัน ซึ่งกลุ่มชาวบ้านเรียกติดปากว่าลายผ้า "ปลาจิง" หรือ "ผ้าปลาจิง จวนตานี" กระทั่งกาลเวลาผ่านไปลวดลายต่างๆ ก็เลือนหายไปจากสังคม

"วัฒนธรรมการใช้ผ้าของชาวบ้านในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ มีหลากหลายวัฒนธรรมผสมผสานกัน ทั้งวัฒนธรรมทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน ทำให้ในพื้นที่ที่มีผ้าหลายประเภทเกิดขึ้น หนึ่งในนั้นคือลายปลาจิง ดังนั้น การนำลายนี้มาต่อยอดอีกครั้ง ภายใต้แบรนด์ "ศรียะลา บาติก" เท่ากับเป็นจุดเริ่มต้นในการสืบสานวัฒนธรรมในพื้นที่" ปิยะ กล่าว

ปัจจุบันผ้าปลาจิงของ "ศรียะลา บาติก" ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ด้วยจุดเด่นที่เป็นลวดลายโบราณแล้ว ยังมีจุดขายนั่นคือการแกะบล็อกพิมพ์ โดยใช้บล็อกไม้พร้อมกับการกดพิมพ์ด้วยมือทุกชิ้นงาน ทำให้ลวดลายที่ออกมาชัดเจน อ่อนช้อย สัมผัสได้ถึงความนุ่มนวลของลายผ้า แตกต่างจากบล็อกที่กดพิมพ์ด้วยเครื่องจักรที่ลวดลายดูแข็งกระด้าง ทำให้มั่นใจได้ว่าชิ้นงานที่ผลิตออกมาแต่ละชิ้นอาจเรียกได้ว่า มีเพียงชิ้นเดียวในโลก

ปิยะ กล่าวอีกว่า ปัจจุบันมีการนำชิ้นงานมาดัดเย็บเป็นเสื้อผ้าประเภทต่างๆ เช่น เสื้อผ้าคลุมผม ผ้าคาดเอว ผ้าพันคอ ผ้าถุง และผ้าคลุมไหล่ ในรูปแบบต่างๆ ตามความต้องการของท้องตลาด ทว่าในส่วนของรูปแบบอาจไม่ต่างนักจากเสื้อผ้ากลุ่มบาติก แต่จุดสำคัญอยู่ที่ลวดลายโบราณ ที่สามารถสร้างแบรนด์สินค้า และเพิ่มมูลค่าได้เป็นอย่างดี

"สินค้าส่วนใหญ่จะทำมือเกือบทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้ชิ้นงานที่สวยงาม และมีคุณค่าสมกับนำ ลวดลายโบราณมาประยุกต์ใช้ การบริหารจัดการเราจึงไม่เน้นชิ้นงานมาก แต่จะให้ความสำคัญกับผ้า ทุกผืนที่ผลิตออกมาต้องมีคุณภาพ และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า" ปิยะกล่าว พร้อมยอมรับว่า ออเดอร์ลูกค้าส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มข้าราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

ตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ปิยะ สร้างสรรค์ผลงานให้แบรนด์ "ศรียะลา บาติก" ออกมากกว่า 200 แบบจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ทำให้วันนี้เขาอยากหาผู้ร่วมเครือข่ายอนุรักษ์ลายผ้าและผลิต ผ้าแบบฉบับโบราณ ประกอบกับ อยากมีส่วนร่วมช่วยสังคม จึงเกิดไอเดียจะเข้าไปฝึกสอนทำผ้า บาติกให้ผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อเป็นอีกหนึ่งสาขาในการประกอบอาชีพให้ผู้ต้องขังในวันพ้นโทษ ให้ใช้ชีวิตในสังคมโดยมีอาชีพติดตัวอีกด้วย

สำหรับผู้สนใจ อยากเป็นเจ้าของชิ้นงานผ้าลวดลายโบราณที่มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร ติดต่อที่ กลุ่มศรียะลา บาติก โทร.08-4165-2312

"สุพิชฌาย์ รัตนะ"

โดย ASTVผู้จัดการออนไลน์ วันที่ 25 พฤษภาคม 2552 10:33 น.

‘บาติภูกเก็ต’ มนต์เสน่ห์บนผืนผ้า บทพิสูจน์สร้างโอกาสจากวิกฤต

จากพิษเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 กระทบธุรกิจในเมืองท่องเที่ยวอย่างเกาะภูเก็ต ทั้งโรงแรม ร้านอาหารต่างๆ หลายรายปิดกิจการลง เกิดปัญหาคนว่างงานเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ สามีมภรรยาผู้อาวุโส อย่าง “คณิง และสุนิย์ แก่นแก้ว” พยายามหาวิธีช่วยเหลือสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

คณิง (ซ้าย) และสุนิย์ แก่นแก้ว

จากความมุ่งมั่นดังกล่าว นำมาสู่ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าบาติก แบรินด์ “Phuket City Hall Batik” ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นจากลวดลาย สวยงามและแปลกตา มาพร้อมกับสีสดใส เรียกความน่าสนใจได้อย่างดี จนปัจจุบัน ประสบความสำเร็จก้าวเป็นกลุ่มผู้ผลิตบาติกแนวหน้า มีฐานลูกค้าขาประจำอยู่ทั่วประเทศ

สunithee เล่าว่า เดิมตัวเองเป็นแม่บ้าน ส่วนสามี (คณิง) เกษียณอายุจากงานประจำ ทำให้มีเวลารว่างมากขึ้น ประกอบกับเวลานั้น เห็นว่า ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ ไม่มีงานทำ ก็อยากจะช่วยเหลือเท่าที่พอมีกำลังจะช่วยให้

“ลุงเขาพอจะมีฝีมือและรักงานศิลปะอยู่แล้ว ป้าก็คิดอยากจะช่วยกันทำผ้าบาติกขาย เพื่อจะให้ชาวบ้านมีงานทำด้วย โดยตั้งเป็น “กลุ่มบาติกเทศบาลนครภูเก็ต” ตัวป้าทำหน้าที่ประธานกลุ่ม จัดการด้านบริหารทุกอย่าง ส่วนเงินทุนขอสนับสนุนจากภาครัฐ 20,000 บาท บวกกับทุนตัวเอง และขอจากลูกๆ บ้าง นำมาซื้อผ้า ซื้อสีและอุปกรณ์ที่จำเป็น อีกส่วนหนึ่งเก็บไว้เป็นทุนหมุนเวียน และค่าสวัสดิการของสมาชิก”

ประธานกลุ่มเผยว่าเวลานั้นการทำผ้าบาติกยังไม่มากนัก ความรู้ต่างๆ ได้รับความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งวิทยากรมาถ่ายทอดให้ถึงที่บ้าน ใช้เวลาเรียน 180 ชั่วโมง จากนั้นฝึกฝนทักษะกันเองจนเกิดความชำนาญ โดยมีสมาชิกเริ่มแรกเพียง 27 คน

สมาชิกกลุ่ม ทำงานอย่างเชี่ยวชาญ

อย่างไรก็ตาม การตลาดระยะแรกค่อนข้างจำกัด ขายเฉพาะตามชายหาดในจังหวัดภูเก็ต กระทั่ง ได้โอกาสจากเทศบาลนครภูเก็ตให้นำไปวางขายในสำนักงาน เจ้าหน้าที่ช่วยกันซื้อกันละชิ้นสองชิ้น นานเข้าก็มีหน่วยงาน องค์กร กลุ่มอาชีพตามจังหวัดต่างๆ เดินทางมาศึกษาดูงาน ซื้อสินค้าติดไม้ติดมือกลับไปด้วย เกิดการบอกต่อ ช่วยให้ชื่อเสียงสินค้าของกลุ่ม ขยายวงกว้างไปเรื่อยๆ ภายใต้แบรนด์ “Phuket City Hall Batik” นอกจากนั้น ได้รับการสนับสนุนจากห้างเทสโก้ โลตัส สาขาภูเก็ต นำสินค้าไปวางจำหน่ายโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ทำให้สินค้ามีช่องทางกระจายไปสู่ลูกค้าทั่วประเทศ

ร้านที่ขายในห้างเทสโก้ โลตัส สาขาภูเก็ต

เหตุที่สินค้า “Phuket City Hall Batik” ได้รับความนิยมอย่างสูง สุนีย์ ระบุว่า มาจากสีสันสดใส เห็นแล้วสะดุดตา อีกทั้งลวดลายไม่ซ้ำแบบใคร สร้างสรรค์จากจินตนาการ พยายามสะท้อนความงามทางธรรมชาติบนเกาะภูเก็ตในมุมต่างๆ เช่น พระอาทิตย์ตกที่แหลมพรหมเทพ บรรยากาศใต้ท้องทะเล วัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชาวภูเก็ตมาถ่ายทอด เป็นต้น ทำให้ลวดลายที่ปรากฏดูอ่อนช้อยมีชีวิตชีวา

ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น

“สิ่งสำคัญต้องประณีต พิถีพิถัน ไม่ว่าจะเป็นการเพนท์ลาย ลงสี เขียนเทียน การออกแบบ การเย็บ รวมถึงการเลือกเนื้อผ้า เจาะจงเฉพาะคอตัดตลอด 100% เนื้อผ้าจะนุ่ม รีดง่าย ไม่เป็นขุย เบาสบาย มีความเงาสวยงาม ขณะเดียวกันก็ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ดูดีเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า ก่อนส่งมอบให้ลูกค้าจำเป็นต้องตรวจเช็คอย่างละเอียดทุกครั้ง ความพิเศษเหล่านี้ ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และโอท็อป 4 ดาว ทุกปี”

ป้าสุหิย์ โชว์สินค้าของกลุ่มฯ

ทั้งนี้ สินค้าของกลุ่มฯ มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ ผ้าพันชายหาด เสื้อยืด เสื้อเชิ้ต รวมถึง ผลิตภัณฑ์ฟอร์มให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนทั่วไป แต่เดือนมียอดสั่งไม่ต่ำกว่า 400-500 ตัว ราคาแตกต่างกันไป เฉลี่ยอยู่ที่ตัวละ 500 บาท สามารถสร้างรายได้เข้ากลุ่มหลักแสนบาทต่อเดือน และสร้างรายได้ให้สมาชิกนับหมื่นบาทต่อคนต่อเดือน

หัวใจแห่งความสำเร็จในวันนี้ ประธานกลุ่มฯ ระบุว่า นอกเหนือจากความตั้งใจของสมาชิกทุกคนแล้ว คือ โอกาสที่กลุ่มฯ ได้รับหยิบยื่นมาจากหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลนครภูเก็ต กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และภาคเอกชนต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนทั้งเงินทุน อุปกรณ์ และความรู้ ด้านวิชาการ การตลาด ฯลฯ ทำให้กลุ่มฯ สามารถพัฒนาสินค้าและการตลาดจนมีความเข้มแข็งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

โทร. 08-1821-2578 ,0-7621-9143

ภาคผนวก 3 ตัวอย่างลวดลายบาติกที่รวบรวมได้จากแหล่งต่าง ๆ

กระบองเพชร

การ์ตูน

เครื่องประดับ

จินตนาการ

ชีวิตใต้ทะเล

ดอกไม้นกเงือกสีวอลีน

ดอกไม้ในเปลวเพลิง

ดอกไม้ในฝัน

ดอกไม้ในสวน

ดอกไม้บาน

ดอกไม้เพลิง

ดอกไม้สองสี

ดาวกระจาย

ลายไทยประยุกต์

บัวตูมบัวบาน

ผีเสื้อ

ไม้หน้า

เรขาคณิต

วัยใส

สระบัว

สื่อรัก

อียิปต์

ภาคผนวก 4 ตัวอย่างเครื่องแต่งกายชุดพื้นเมืองชาว-มลายู
จัดแสดงที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมารา (UiTM)

ภาคผนวก 5 รายชื่อกลุ่มที่ผลิตผ้าบาติก
ในจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล

จังหวัดยะลา

ลำดับที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
1	- ชุดนอนบาติกทรงคางคาว - ปลอกหมอนบาติก ลายปาเต๊ะ - ผ้าเช็ดหน้าบาติก - ผ้าพันตัวบาติก - ภาพจิตรกรรมบนผ้าบาติก มีทั้งแบบลายไทย และลายธรรมชาติ ให้เลือก - เสื้อบาติก	กลุ่มผ้าบาติกเทศนาจนศรยะลา 7 หมู่ 7 ถนนคุปตาสา ซอย 2 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 ติดต่อ : นางดารินทร์ พรหมนิมิตร โทร : 073 244042 , 01 4427026 e-mail : JK_batik@chaiyo.com
2	ผ้าบาติก	กลุ่มผ้าบาติกบ้านสะเก 5 หมู่ 1 บ้านสะเก ตำบลกรงปินัง กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา 95000 ติดต่อ : นายอิบรอเฮง มีดามี โทร : 087 293 8618
3	- ผ้าบาติก เพื่อตัดชุดสตรีและเสื้อสุภาพบุรุษ เสื้อเด็ก - ผ้าเช็ดหน้า - ผ้าปูโต๊ะ - ภาพติดฝาผนัง ฯลฯ (OTOP)	ชุมชนหัวสะพานสะเตง สถานที่ตั้ง : เลขที่ 115/25 ถนนสิโรธร ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 95000 ติดต่อ : นางสุกัญญา หมีนสุวรรณ โทร : 073 213075 , 073 215074 e-mail : cdd_yala@thaimail.com
4	ผ้าบาติกที่ใช้สำหรับตัดชุด ตัดเสื้อ ทำผ้าโสร่ง สีสดสวย อ่อนหวาน สีไม่ตก ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (OTOP)	กลุ่มสตรีทำผ้าบาติกบ้านบาจู สถานที่ตั้ง : บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 5 บ้านบาจู ตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา 95120 ติดต่อ : นางมารียา บาโงปะแต โทร : 073 223683 , 073 212075 e-mail : cdd_yala@thaimail.com

จังหวัดปัตตานี

ลำดับที่	ชื่อผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
1	กระเป๋าดำบาติก (OTOP)*	กลุ่มกระเป๋าดำบาติก 106 หมู่ 5 ตำบลทุ่งพลา อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 94120 ติดต่อ : นางผ่อง ราชบุตร โทร : 01 2999950
2	- ชุดนอนบาติก - ภาพโชว์ผ้าบาติก - เสื้อบาติก	กลุ่มสายบุรีบาติก สถานที่ตั้ง : 147 หมู่ 2 บ้านปะเสยะวอ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี 94110 ติดต่อ : นายอัสมัน อับดุลมาเย โทร : 073 411357 , 089 7326256
3	ผ้าคลุมผมบาติก (OTOP)	กลุ่มสตรีผ้าบาติก หมู่ 4 บ้านโตะหวน ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี 94160 ติดต่อ : นางเจีระอเมาะ มูซอ โทร : 073 352111 , 073 349328 , 01 9637962
4	- ผ้าตัดชุด ผ้าตัดเสื้อ - ผ้าเช็ดหน้า - ผ้าโชว์ผ้าผืน - ผ้าโสร่ง - เนคไท - ผ้าคลุมศีรษะ	กลุ่มผลิตผ้าบาติกโตะแน 80/2 บ้านโตะแน หมู่ที่ 9 ตำบลตะโล๊ะดือรามัน อำเภอเกาะพ้อ จังหวัดปัตตานี 94230 ติดต่อ : นางมารีเยาะ ยูแม โทร : 073 494171 , 073 330227 e-mail : cddpattani@se-ed.net
5	ผ้าบาติกเป็นผ้าตัดชุด	กลุ่มทำผ้าบาติก หมู่ที่ 6 บ้านจะรังบองอ ตำบลตะลุโป๊ะ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ติดต่อ : นางสาวเจีระอเมาะ เจีระดือราแม โทร : 09-9771160 e-mail : cddpattani@se-ed.net
6	ผ้าบาติก ผ้าเนื้อดี ทนทาน ลวดลายสวยงาม ฝีมือประณีต	กลุ่มผลิตผ้าบาติก 44/1 หมู่ที่ 3 ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ติดต่อ : นางสะนะ นอจิ โทร : 073 439221 e-mail : cddpattani@se-ed.net
7	ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก เป็นงานฝีมือ ที่เป็นการเขียนลายเฉพาะแบบ ไม่ซ้ำเหมือนผ้าทั่วไป สีของผ้า จะสดเนื้อผ้าจะมีลักษณะคล้าย ผ้าไหม ลายของผ้าจะเป็น เอกลักษณ์ของภาคใต้ตอนกลาง	กลุ่มเมืองยอนบาติก 140 หมู่ 2 บ้านเมืองยอน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี 94140 ติดต่อ : นางรูกายะ รักษัธรรม โทร : 01 0948392 , 073 497106 , 073 497208 e-mail : cddpattani@se-ed.net

ลำดับที่	ชื่อผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
8	ผ้าบาติก (OTOP)	กลุ่มผลิตผ้าบาติกและผ้าคลุมผมจำหน่าย บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 5 บ้านป่าแดงปาลัส ตำบลปากู อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี 94140 ติดต่อ : นางสาวซูไรดำ มีอสุ โทร : 073 489117

จังหวัดนราธิวาส

ลำดับที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
1	กรอบรูปผ้าผนังผ้าบาติก 2 ชั้น มีขอบ ใช้ไม้สีธรรมชาติขนาด 2 นิ้ว เป็นภาพของหาดบางนรา การละเล่นพื้นเมืองตีกลองบานอร์	สมาคมอิสลามจังหวัดนราธิวาส 144 ถนนพิชิตบำรุง ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : คุณสมมาตร ดารามีน โทร : 08 9298 3402 โทรสาร : 073 513581
2	กระเป๋าบาติก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ทำจากผ้าบาติก, พลาสติก, ชุदनผ้าบาติก เสื้อผ้าคาวสีเหลี่ยมผ้าบาติก	กลุ่มอนุรักษ์หัตถกรรมและพัฒนาผ้าบาติกภาคใต้ 96/7 หมู่ที่ 11 บ้านบาโง ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : คุณฟารีดา บินเจ๊ะมูซอ โทร : 08 5021 8378 , 073 512452 โทรสาร : 073 513502 e-mail : jkbatik@yahoo.com
3	ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก กระเป๋าผ้าบาติก ผ้าคลุมไหล่บาติก ผ้าไหมลายบาติก ผ้าฝ้ายสอดด้นลายบาติก เสื้อเชิ้ต/ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก เสื้อเชิ้ตผ้าบาติก มีทั้งแบบแขนสั้นและแขนยาว เสื้อยืดลายบาติก	กลุ่มศูนย์หัตถกรรมผ้าบาติก และวัฒนธรรมภาคใต้ 356/3 หมู่ 1 บ้านอ่าวมะนาว ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : นางมีนะ หะยีกะจิ โทร : 01 8984571 , 01 7381957
4	- กระโปรงป้าย ลายบาติก - กางเกงขาก้วย, กางเกงชาวเล ลายบาติก ผ้าพันตัวบาติกปาเต๊ะ, ผ้าคลุมไหล่, ผ้าเช็ดหน้า, เสื้อ, ผ้าบาติก	กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติก 226/9 ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : นางสาวชนินทร์ธร รักษาวงศ์ โทร : 073 531405, 081 8057269, 081 4795060, 089 1976414 โทรสาร : 073 531405

ลำดับ ที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
	- ผ้าพันเอวชายหาด ลายบาติก - ผ้าคลุมไหล่ไมจิ้นลายบาติก - ผ้าเช็ดหน้า หรือผ้าพันคอขนาดเล็ก ลายบาติก - ผ้าบาติกปาเต๊ะ - เสื้อเชื้ตลายบาติก ทำจากผ้าคอตตอล	
5	ชุดนอนบาติก จากผ้าไหมฟูจี เสื้อบาติก จากผ้าปีเก้	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสุตสยาม เลขที่ 112 ถนน อนุชาชาตอนุสรณ์ 2 ตำบลสุโขทัย โกลก อำเภอสุโขทัย โกล ก จังหวัดนราธิวาส 96120 ติดต่อ : คุณฐาปณี ชูศรี โทร :06 9615186 , 0 7361 5713 , 09 2956707
6	บาติกชุดนอน บาติกเสื้อคอกลม บาติกเสื้อเชิ้ต	กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก เลขที่ 12 ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : นางสาว นิจ มีบุญ โทร :073 512108
7	ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก	กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก 127/2 หมู่ 8 ตำบลตันหยง มัส อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส 96130 ติดต่อ : นายมะหะมะยาก็ แกแม โทร : 01 6796206
8	ปักลายดอกบนผ้า และผ้าคลุมผม	กลุ่มปักผ้า สถานที่ตั้ง : 110 หมู่ที่ 11 ตำบลปะลุ กาสาเกาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 96170 ติดต่อ : นางเมทินี สะนิ โทร :073 511149
9	ผ้าคลุมไหล่บาติก	กลุ่มอนุโรจน์ แอนด์ เพ้นท์ 16/1 หมู่ 8 บ้านปลักปลา ถ.รพช. ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : นายอนุโรจน์ ดันติยาพงศ์ โทร : 01 9572652 โทรสาร : 073 532471 e-mail : anurojtantiyapong@hotmail.com
10	ผ้าชุด ผ้าคลุมผม ผ้าถุงบุรุษ-สตรี ผ้าตัดเสื้อ ภาพประดับ และ ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด เช่น กระเป๋า กล่องดินสอ พวงกุญแจ ผ้าเช็ดหน้า ฯลฯ	กลุ่มทำผ้าบาติก หมู่ที่ 4/2 บ้านภูย หมู่ที่ 5 ตำบลตะ ปอเยาะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส 96180 ติดต่อ : นางสาวกิติมา มะสุละ โทร. : 09 9756443 , 073 515589 E-mail : cddnara@se-ed.net

ลำดับ ที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
11	ผ้าตัดชุดบาติก	กลุ่มผ้าตัดชุดบาติก 5 ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000 ติดต่อ : นางรอกีเยาะ บารา เฮง 073 512807 โทร : 073 512807
12	ผ้าบาติกจากผ้าไหมฟูจี	กลุ่มทำผ้าบาติก หมู่ที่ 7 บ้านน้ำหอม ตำบลคุดชงญอ อำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส ติดต่อ : นายอับดุล เลาะ กุณา โทร : 073-511149
13	ผ้าตัดเสื้อสตรี, ผ้าตัดชุดสตรี	ชุมชนตำบลไพรวัน 20 หมู่ 6 บ้านกูปู ตำบลไพรวัน ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส 96110 ติดต่อ : นายหย๊ะยา มะดีเอะ โทร : 01 8787035 , 09 8798004 , 073 581320 จำหน่ายในพื้นที่จังหวัด นราธิวาส, กรุงเทพมหานคร
14	ผ้าบาติก, ผ้าโสร่งปาเต๊ะ	กลุ่มผ้าบาติก, ผ้าโสร่งปาเต๊ะ 62/1 หมู่ 1 ตำบลกาลิซา อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส 96130 ติดต่อ : นางสาวนาริสา มีนา โทร : 09 2940507
15	หัตถกรรมผ้าบาติก	กลุ่มหัตถกรรมผ้าบาติก หมู่ 4 ตำบลกาลิซา อำเภอระ แงะ จังหวัดนราธิวาส 96130 ติดต่อ : นายมหะสูติง อาแว โทร : 01 0933979

จังหวัดสงขลา

ลำดับ ที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
1	กรอบรูปผ้าบาติก กรอบทำจากไม้ ฉำฉา โคมไฟผ้าบาติก เสื้อเชิ้ตบาติก เสื้อบาติก ลายเพนท์ เป็น เอกลักษณ์เฉพาะตัวมีลายเส้นที่ ขอบเสื้อ	กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติกตำบลหาดใหญ่ 303 ถนน สามชัย ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด สงขลา ติดต่อ : คุณชาญวิทย์ ดารามิตร โทร : 08 7287 5587 , 074 342281

ลำดับ ที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
2	โคมไฟบาติก	สหพันธ์แฮนด์คราฟ 165 ถนนกาญจนวนิช ตำบลน้ำ น้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 ติดต่อ : คุณวาท สังขศิริ โทร : 074 446522, 074 358425 e- mail : pawat_2499@hotmail.com
3	ผ้าบาติกเขียนมือ เป็นผ้าชั้นสำหรับ ตัดเสื้อ เสื้อผ้าบาติก ชุดกระโปรงสำหรับ เด็กผู้หญิง เสื้อผ้าบาติก เสื้อคอจีน	ศูนย์ฝึกอาชีพตำบลเกาะใหญ่ 16 หมู่ที่ 9 บ้านแหลม ชัน ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระเส็นธู จังหวัดสงขลา 90270 ติดต่อ : คุณเพลินใจ สุวรรณมณี โทร : 08 1969 1930
4	ผ้าบาติกมัดย้อม	กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว 100 หมู่ที่ 6 บ้าน หน้าถ้ำ ต.ปาดังเบซาร์ อ.สะเตา จ.สงขลา ติดต่อ : นางบุญธรรม มโนเพชร โทร :074 329608, 01 963- 2013 e-mail : cddsongkhla@se-ed.net

จังหวัดสตูล

ลำดับ ที่	ผลิตภัณฑ์	สถานที่ติดต่อ
1	ผ้าบาติกกลดลายสวยงาม เป็น เอกลักษณ์ของจังหวัดสตูล กระเป๋าผ้าบาติก เสื้อยืดพิมพ์ลายบาติก	กลุ่มควนขันบาติกสตูล เลขที่ 181 หมู่ 4 ตำบลควน ขัน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล 91000 ติดต่อ : นายชัย รักนิยม โทร :01 0978548,09 5976825

ภาคผนวก 6 ประวัติทีมวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายดำรงค์ นะยะอิ
เพศ	ชาย
วัน เดือน ปี	11 ธันวาคม 2506
ที่อยู่ปัจจุบัน	63 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	086-2856772
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	ประสานกับ อสม.หมู่ที่ 5 ตำบลกายูบอเกาะ
คติประจำใจ	ทำทุกอย่างในสิ่งที่คิด คิดทุกอย่างในสิ่งที่ดี

รองหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวนุรีชะ วาแมดีชา
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	2 เมษายน 2519
ที่อยู่ปัจจุบัน	33 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนปลาย
เบอร์โทรศัพท์	089-8775873
ประสบการณ์ทำงาน	เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน
การฝึกอบรม	อาสาสมัครสาธารณสุข อบรมเกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	ประสานทางกลุ่มโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาไร๊ะ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?	เพื่อให้ชุมชนพัฒนา และให้กลุ่มบาติกเข้มแข็ง
คติประจำใจ	ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

รื่องหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางอามีเนาะ เซะกามิ
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	6 มิถุนายน 2508
ที่อยู่ปัจจุบัน	62 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	084-7507994
ประสบการณ์ทำงาน	เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน
การฝึกอบรม	เกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	หัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาโระ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?	อยากให้กลุ่มผ้าบาติกเข้มแข็ง
คติประจำใจ	อนาคตจะสดใส ถ้าร่วมมือกันสามัคคี

ประชาสัมพันธ์โครงการ

ชื่อ-สกุล	นางสาวแยเนาะ อาลง
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	10 มีนาคม 2517
ที่อยู่ปัจจุบัน	87/2 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	085-0801278
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน
การฝึกอบรม	เกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	รู้จักผ่านทางกลุ่มโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 ตำบลกายูบอเกาะ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?	อยากให้ชุมชนของเราแข็งแรง กลุ่มบาติกมั่นคง
คติประจำใจ	รักเดียว ใจเดียว

รองฝ่ายการตลาด

ชื่อ-สกุล	นางสีดีอาฟีสะ วานิชอ
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	27 มกราคม 2507
ที่อยู่ปัจจุบัน	42 หมู่ที่ 3 ตำบลกาญจนบุรี อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	073-254038
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	ทางกลุ่มโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 เป็นคนแนะนำ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น? เพื่อให้มีรายได้ อาชีพเสริมในเวลาว่าง	
คติประจำใจ	กาลเวลาไม่คอยท่า การศึกษาไม่คอยใคร เมื่อวิชามีค่า จะศึกษาต่อไป

เลขานุการโครงการ

ชื่อ-สกุล	นางสาวคอดีเยาะ เจ๊ะโต
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	5 เมษายน 2521
ที่อยู่ปัจจุบัน	32/1 หมู่ที่ 3 ตำบลกาญจนบุรี อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น
เบอร์โทรศัพท์	086-9597628
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	ทางกลุ่มโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 เป็นคนแนะนำ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น? เพื่อให้มีรายได้เสริม ใช้เวลาว่างจากการทำอาชีพหลัก	
	ให้เป็นประโยชน์
คติประจำใจ	เพื่อนกินหาง่าย เพื่อนตายหายาก เพื่อนมากลาภ (มัก) หמד

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางลาตี๊ะ เจ๊ะโต
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	15 มกราคม 2509
ที่อยู่ปัจจุบัน	85/2 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร? หัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านสูงงบาโร๊ะ	
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น? เพราะอยากจะมีอาชีพเสริมหลังจากทำสวน	
คติประจำใจ	ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสารีพะห์ บองสาย
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	16 เมษายน 2516
ที่อยู่ปัจจุบัน	38 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	086-9553428
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาลี๊ะะ บอแซ
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	24 พฤษภาคม 2516
ที่อยู่ปัจจุบัน	92/1 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	084-7484791
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร? ทางกลุ่มโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 เป็นคนแนะนำ	

เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?เพื่อให้มีรายได้เสริม ใช้เวลาว่างจากงานหลัก

ให้เป็นประโยชน์

คติประจำใจ

รู้จักสามัคคี ผิดชั่วคือภัยกัน

รองการเงินโครงการ

ชื่อ-สกุล

นางซาก็เริะ วานิช

เพศ

หญิง

วัน เดือน ปี

26 มิถุนายน 2519

ที่อยู่ปัจจุบัน

232 หมู่ที่ 3 ตำบลกาญจนาบ่อเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ศาสนา

อิสลาม

สถานภาพ

สมรส

วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษา

เบอร์โทรศัพท์

089-6542004

การฝึกอบรม

เกี่ยวกับโรคเอดส์

รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร? หัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาโระ๊ะ

เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?อยากมีรายได้เพื่อจุนเจือครอบครัว

อยากใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

คติประจำใจ

ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล

นางยามี่ละ สาเฮาะ

เพศ

หญิง

วัน เดือน ปี

1 ธันวาคม 2517

ที่อยู่ปัจจุบัน

33/1 หมู่ที่ 3 ตำบลกาญจนาบ่อเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ศาสนา

อิสลาม

สถานภาพ

สมรส

วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษา

เบอร์โทรศัพท์

085-0789155

การฝึกอบรม

เกี่ยวกับโรคเอดส์

รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร? จากหัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก

หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาโระ๊ะ

เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?อยากให้กลุ่มมีความพร้อม

คติประจำใจ

อนาคตจะสดใส ถ้าร่วมมือกันสามัคคี

เจ้าหน้าที่บัญชีโครงการ

ชื่อ-สกุล	นางรอรานา เซะกามิ
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	6 กรกฎาคม 2515
ที่อยู่ปัจจุบัน	65/2 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น
เบอร์โทรศัพท์	087-0408770
ประสบการณ์ทำงาน	เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน
การฝึกอบรม	เกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	จากหัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านสูงยางบาโระ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?	เพื่ออยากให้กลุ่มเข้มแข็ง
คติประจำใจ	ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

เจ้าหน้าที่บัญชีโครงการ

ชื่อ-สกุล	นางสาวสารีพะ วานิชอ
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	27 มิถุนายน 2527
ที่อยู่ปัจจุบัน	60 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	โสด
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	089-5957682
การฝึกอบรม	เกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	จากหัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านสูงยางบาโระ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?	เพื่ออยากให้กลุ่มผ้าบาติกเข้มแข็ง
คติประจำใจ	ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

ฝ่ายการตลาด

ชื่อ-สกุล	นางนุลาอายนี แต่มะ
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	3 มิถุนายน 2513
ที่อยู่ปัจจุบัน	131 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
เบอร์โทรศัพท์	089-6394766
การฝึกอบรม	เกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	หัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาไร๊ะ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?อยากใหกลุ่มเข้มแข็ง	
คติประจำใจ	ระยะทางพิชิตใจม้า กาลเวลาพิชิตใจคน

รองเลขานุการโครงการ

ชื่อ-สกุล	นางรอนียะ กาหลง
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	4 ธันวาคม 2523
ที่อยู่ปัจจุบัน	64 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น
ประสบการณ์ทำงาน	การตัดเย็บ
การฝึกอบรม	เกี่ยวกับโรคเอดส์
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร?	ผ่านทางกลุ่มโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาไร๊ะ
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?เพื่อให้ผ้าบาติกเข้มแข็ง และชุมชนเข้มแข็ง	
คติประจำใจ	ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน

การเงินโครงการ

ชื่อ-สกุล	นางสาวสุรายดา สะมะลี
เพศ	หญิง
วัน เดือน ปี	19 กุมภาพันธ์ 2520
ที่อยู่ปัจจุบัน	230 หมู่ที่ 3 ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
ศาสนา	อิสลาม
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา
ประสบการณ์ทำงาน	ทำสวน
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร? จากหัวหน้าโครงการโภชนาการเด็ก หมู่ที่ 5 บ้านฮูยงบาไระ	
เหตุใดสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น?อยากให้กลุ่มเข้มแข็ง เพื่อให้มีรายได้เสริม	
คติประจำใจ	กาลเวลาไม่คอยท่า การศึกษาไม่คอยใคร เมื่อวิชามีค่า จะศึกษาต่อไป